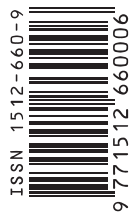

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

9-10

Sarajevo

septembar-oktobar 2019.

VOL. LXXXI • Str. 669-844

U ovom broju pišu:

Muhamed Jusić • Enes Karić • Esmir M. Halilović • Almir Fatić •
Dino Maksumić • Muhamed Okić • Tarik Haskić, Nesip Pepić •
Nezir Halilović

| Sadržaj

Izbori

675-688 **Muhamed Jusić** • Reisu-l-ulemi Husein-ef. Kavazoviću povjeren još jedan mandat: Neće se mijenjati kurs, već samo brzina

Tefsir

689-698 **Enes Karić** • Ne zanemarivati čovjekov udio

699-710 **Doc. dr. Esmir M. Halilović** • Dvije kur'anske perspektive odgoja u značenju pojma *et-terbija*

711-720 **Prof. dr. Almir Fatić** • Prijevod i komentar uvoda Bejdavijevog tefsira

Hadis

721-732 **Dino Maksumić** • Pojmovi *sunnet* i *mursel* u rukopisu *Fethu-l-esrār* Mustafe Ejubovića, šejha Juje

Izazovi Vremena

733-742 **Muhamed Okić** • O hilafetu i panislamizmu i njihovoj utemeljenosti na Kur'anu časnom

Kulturna baština

- 743-758   Tarik Haskić, Nesip Pepić • Prijepolje i Priboj u salnami kosovskog vilajeta za 1896. godinu
- 759-776   Doc. dr. Nezir Halilović • Razvojni put nastavnih programa islamske vjeronauke od 1990. do 2020.

Službeni dio

- 779-781   Aktivnosti Sabora
- 783-788   Vijeće muftija Islamske zajednice u BiH
- 789-801   Aktivnosti Rijaseta
- 803-842   Dekreti

فهرست

انتخابات

- ٦٨٨-٦٧٥ محمد يوسيتش • رئيس العلماء حسين أفندي كاوازوفيتش
عهدت إليه فترة بعد لتولي منصب الرئاسة والبالغة سبعة أعوام؛ إنه لن يتم تغيير المسار وإنما ستتغير السرعة فقط

موضوعات تفسيرية

- ٦٩٨-٦٨٩ أنس كاريتش • الإنسان لا يهمل نصيبه
٧١٠-٦٩٩ أسمر خليلوفيتش • معنى اللفظة التربية في المنظور القرآني
٧٢٠-٧١١ ألبير فاتيتش • تفسير وشرح مقدمة الكتاب «أنوار التنزيل وأسرار التأويل» لناصر الدين البيضاوي

موضوعات حديثية

- ٧٣٢-٧٢١ دينو ماقسوميتش • معنى السنة والمرسل في مخطوطة «فتح الأسرار» لمصطفى أيوبوفيتش الممكنى بالشيخ يويو

تحديات الزمان

- ٧٤٢-٧٣٣ محمد أوكيتش • عن الخلافة والوحدة الإسلامية وأصولهما في القرآن الكريم

تراث ثقافي

- ٧٥٨-٧٤٣ طارق حسكيتش ونسيب بيبيتش • قصبتا بريوليا وبريوي في سالنامه ولاية كوسوفو للسنة ١٨٩٦م
٧٧٦-٧٥٩ نذير خليلوفيتش • سيرة البرامج الدراسية للتعليم الإسلامي في الفترة ما بين ١٩٩٠-٢٠٢٠م

رسميات

نشاطات المجلس الاعلى	٧٨١-٧٧٩
لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية	٧٨٨-٧٨٣
نشاطات الرئاسة	٨٠١-٧٨٩
قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة	٨٤٢-٨٠٣

| Contents

Elections

675-688   **Muhamed Jusic** • Raisu 'I-Ulama Husein-ef. Kavazovic Entrusted with Another Term: "There will be no change of course, only speed"

Tafsir

689-698   **Enes Karic** • Do not Neglect the Human Share

699-710   **Doc. Dr. Esmir M. Halilovic** • Two Qur'anic Perspectives on Upbringing in the Meaning of the Term At-Tarbiyah

711-720   **Prof. Dr. Almir Fatic** • Translation and Commentary on the Introduction of Baydawi's Tafsir

Hadith

721-732   **Dino Maksumic** • The Terms „Sunnah“ and „Mursel“, in The Manuscript „Fathu 'I-Asrar“ by Mustafa Ejubovic - Sheikh Jujo

Challenges of time

733-742   **Muhammad Okic** • About Khilafah and Pan-Islamism and Their Grounding in the Holy Qur'an

Cultural Haretag

- 743-758   **Tarik Haskic and Nesip Pepic** • Prijepolje and Priboj in the Salnama of the Vilayet of Kosovo For 1896
- 759-776   **Doc.dr. Nezir Halilovic** • Development Path of Islamic Religious Education Curriculums 1990-2020

The Official Part

- 779-781   Activities of Sabor
- 783-788   Council of Muftis of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina
- 789-801   The Activities of Riyasat
- 803-842   Decrees

Reisu-l-ulemi
Husein-ef. Kavazoviću povjeren još jedan mandat

Neće se mijenjati kurs, već samo brzina

Izborno tijelo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 12. oktobra tekuće godine u Sarajevu ponovo je ukazalo povjerenje aktuelnom reisu-l-ulemi Husein-ef. Kavazoviću izabravši ga na ovu časnu poziciju i u narednom sedmogodišnjem mandatu. Husein-ef. Kavazović je dobio 291, a kandidat Muamer-ef. Zukorlić 82 glasa.

Saborska komisija za provođenje izbora je 21. septembra, nakon što je kandidaturu povukao mr. Husejin-ef. Smajić, utvrdila listu kandidata za reisu-l-ulemu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na kojoj su bili Salem-ef. Dedović, Husein-ef. Kavazović i Muamer-ef. Zukorlić. Salem-ef. Dedović se 30. septembra povukao iz izbornog procesa, a svoje programe su nakon toga izbornom tijelu predstavili kandidati Husein-ef. Kavazović i Muamer-ef. Zukorlić.

Oba kandidata su svoje programe imali priliku predstaviti članovima Izbornog tijela po svim izbornim okruzima. U islamskim informativnim novinama *Preporod* oba kandidata su kao i muftija Dedović, koji do odlaska broja u štampariju nije bio povukao svoju kandidaturu, imali identičan tretman, kao i na Radiju BIR. I svi ostali portali Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u domovini su jednako tretirali oba kandidata. S obzirom na to da je *Glasnik* službeno glasilo IZ a da je potpisnik ovih redova glasnogovornik IZ u BiH ne priliči da se ovdje osvrćemo na pojedine istupe kandidata, na to kako se predstavljanje programa pretvorilo u „predizbornu kampanju“, šta se sve moglo čuti u javnom prostoru i kakve

Kandidati za Reisu-l-ulemu, Kavazović i Zukorlić

su se kampanje vodile na društvenim mrežama. Ta analiza sigurno treba biti urađena kao i analiza ukupnog procesa i svih implikacija onoga što se dešavalo tokom izbornog procesa a sve s ciljem da kao zajednica naučimo lekcije koje će nam omogućiti zaštitu digniteta izbornog procesa i Islamske zajednice u nekim novim izbornim procesima. Ta analiza je neophodna kako bi se otklonile nedoumice oko vjerskog i političkog angažmana pojedinaca u i oko Zajednice, ali i kako bi se očuvao postignuti stepen individualnih sloboda i unutrašnje demokratije. Vjerujem da će takvih analiza biti, kao i onih koje će sagledati mjere osiguranja dodatne autonomije Zajednice i njene zaštite od nekonstruktivnih utjecaja iz društvenog i političkog okruženja.

Ali ovo nije ta analiza. Ovi reci imaju za cilj da se osvrnu na ponovni izbor reisu-l-uleme Husein-ef. Kavazovića i na ono što je obilježilo njegov protekli mandat kao i to šta možemo analizirajući njegov Program rada za period 2019–2026. očekivati u budućnosti.

Prije svega, bitno je naglasiti da je bez obzira na sveopći dojam javnosti, većine članova Islamske zajednice i samih aktera izbornog procesa da je izborni proces proveden dostojanstveno i bez bilo kakvih ozbiljnih

Predsjednik Sabora IZ u BiH i kandidati za Reisu-l-ulemu

propusta, naročito takvih koji bi mogli osporiti sam legitimitet i legalitet. Naprotiv, bila je to, kao što je reisu-l-ulema Kavazović kazao, „pobjeda Islamske zajednice“. Na tome se ima zahvaliti i rukovodstvu Sabora sa predsjednikom Safetom Softićem i svim članovima Komisije za provođenje izbora, Komisije za evidentiranje kandidata, Radnom predsjedništvu i brojnim drugima, ali i svima onima koji su glasali i učestvovali u izbornom procesu.

Izbor reisu-l-uleme je uvijek historijski događaj

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je prema svom ustavu uspostavljena po uzoru na zajednicu muslimana koju je utemeljio Muhammed, a.s., sa vjernicima i vjernicama u Medini, što je nastavljeno od Hulefai-r-rašidina, emevijskih i abasijskih halifa do osmanskih sultana: sultana Mehmeda Fatiha, koji je utemeljio ustanove islama u Bosni, halifa – sultana Selima I i Sulejmana Zakonodavca, koji su uspostavili hilafet nad Bosnom, drugih osmanskih halifa preko opunomoćenih šejhu-l-islama, putem menšure šejhu-l-islama reisu-l-ulemi u Sarajevu, držeći neprekinutu šerijatsku i duhovnu vezu sa Muhammedom, a.s. Kroz

Glasanje

dugu historiju svoga postojanja Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini osiguravala je svoju samostalnost i prava potvrđena međunarodnim sporazumima i pravnim aktima. Predstavnik te Zajednice i njenog jedinstva je reisu-l-ulema i to je najčasnija funkcija u Islamskoj zajednici i među Bošnjacima muslimanima. Zato je izbor reisu-l-uleme uvijek bio značajan događaj u historiji kako Islamske zajednice tako i bošnjačkog naroda u domovini, domovinskim zemljama i dijaspori. I ovaj izbor je takav jer je između ostalog pokazao svu slobodu, demokratičnost i zrelost Zajednice na kojoj se generacijama radilo. Jer autonomija Islamske zajednice i njena neovisnost nije nešto do čega se došlo tako lahko. Ta autonomija, unutrašnja demokratičnost i pravna uređenost su temelj bez kojeg ne bi bilo moguće govoriti o natjecanju kandidata i programa kao procesu koji samo doprinosi jačanju Zajednice.

Protekli mandat reisu-l-uleme Kavazovića

U mandatu 2012–2019. reisu-l-uleme dr. Husein-ef. Kavazovića Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini provela je izmjene Ustava i značajne reforme u mnogim segmentima djelovanja Zajednice u domovini,

Čestitanje izabranom kandidatu

domovinskim zemljama i dijaspori. Program rada za mandatni period 2012–2019. za koji je Husein-ef. Kavazović kao dotadašnji tuzlanski muftija i kandidat za reisu-l-ulemu dobio povjerenje glasača je, kako je u njemu pisalo, bio izraz kontinuiteta i noviteta. I to je ustvari i obilježilo prvi njegov mandat.

Po prvi put su imenovane muftije u Sjevernoj Americi, Australiji i Evropi izvan domovinskih zemalja (Zapadna Evropa).

Osnovana je Mreža mladih u domovini i dijaspori kao organiziran i institucionalan način rada s mladima u Islamskoj zajednici.

U ovom periodu realizirani su brojni infrastrukturni projekti od historijskog značaja među kojima su:

- obnova i restauracija Isa-begovog hamama,
- izgradnja i opremanje Studentskog doma Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- izgradnja i opremanje studentskog doma u Mostaru,
- izgradnja i opremanje vakufskog stambeno-poslovnog objekta u Odobašinoj ulici u Sarajevu,
- izgradnja vakufskog poslovnog centra Bazar u Mostaru,
- obnova zgrade Derviš-hanumine medrese u Bosanskoj Gradišci,

- izgradnja obdaništa i škole Kur’ana u Kiseljaku,
- izgradnja Islamskog kulturnog centra u Bužimu,
- izgradnja i opremanje edukativno-poslovnog centra za potrebe Medžlisa Islamske zajednice Vitez,
- ponovna izgradnje Aladža-džamije u Foči,
- restauracija Šarene džamije u Travniku,
- izgradnja Islamskog centra u Konjicu,
- ponovna izgradnja Sultan-Bajazitove džamije u Nevesinju,
- uspostava informacionog sistema i baze podataka vakufskih nekretnina,
- rekonstrukcija i ponovna izgradnja vakufskog kompleksa Tekija na Buni u Blagaju,
- osiguranje sredstava za završetak izgradnje Upravne zgrade Rijasetu IZ u BiH,
- pokrenuta je ponovna izgradnja Sinan-begove džamije u Čajniču i Kizlaragine džamije u Varcar Vakufu/Mrkonjić Gradu.
- u izgradnji je dom za stara i iznemogla lica u Mostaru.

Tokom ovog mandata reisu-l-ulema Kavazović bio je u stalnom kontaktu sa vjernicima, u svim značajnijim prilikama, kako u domovini, domovinskim zemljama, tako i u iseljeništvu. Bio je čest gost u svim glavnim gradovima u muslimanskom svijetu i na Zapadu gdje je bio sagovornik najviših vjerskih, akademskih i političkih zvaničnika. Dobio je više priznanja, od titula počasnog građanina do ličnosti godine.

Šta možemo očekivati u novom mandatu

U svome obraćanju javnosti nakon izbora reisu-l-ulema Kavazović je kazao kako Islamska zajednica neće mijenjati kurs, ali da može mijenjati brzinu, odnosno da će se neki procesi odvijati brže i intenzivnije.

Već u uvodnom dijelu Programa reisu-l-uleme dr. Husein-ef. Kavazovića za period 2019–2026. vidimo kako on gleda na ulogu Islamske zajednice i na svoju primarnu zadaću u njoj. Tako on donosi islamski utemeljen osnov o obavezi prenošenja emaneta na kojima njegov program počiva. Ističe se da je misija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini da svojim ukupnim naučavanjem i djelovanjem utječe na pravilno

razumijevanje i primjenu islamskog učenja u društvu, na principima pozivanja na dobro, a odvratanja od zla, te da je njen trajni zadatak osigurati uvjete za prenošenje emaneta.

U nastavku programa reisu-l-ulema Husein-ef. Kavazović predstavlja načela organizacije IZ u BiH i njenog djelovanja, u kojem se skreće pažnja da u današnjem svijetu u kome je sve u stalnom pokretu i promjenama, Islamska zajednica u BiH ima zadatak da čuva islamsku duhovnu i kulturnu tradiciju i da svojim pripadnicima pruži duhovne, etičke i socijalne orijentire. Za njega je misija IZ u BiH utemeljena na Kur'anu i sunnetu, te na univerzalnim tekovinama islamskog povijesnog znanja, bošnjačkog iskustva i obrazovanja.

Tako tvrdi da Islamska zajednica u BiH treba biti zajednica koja će uvažavati tradicionalna i savremena iskustva u obrazovanju; kritički odnos i dijaloški pristup; otvorenost prema svijetu; interdisciplinarnost; dinamičnost i savremenost u svom promišljanju i izrazu. Uz to, uvijek vodeći računa o sljedećem:

- Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini neodvojivi je dio ummeta muslimana.
- Organizacija i djelovanje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini temelji se na Kur'anu, sunnetu, islamskoj tradiciji Bošnjaka i na zahtjevima vremena.
- Pravni položaj Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini definiran je njenim ustavom, Zakonom o slobodi vjere i pravnim položajem crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini i aktima država na čijim teritorijama djeluje.
- Islamska zajednica je samostalna i autonomna u svom radu.
- Islamska zajednica će se u svom djelovanju oslanjati na vrijednosti koje proistječu iz islamskog učenja i stremiti ciljevima koji će život njenih pripadnika učiniti sretnijim i na dunjaluku i na ahiretu.
- Islamska zajednica čuva vjerodostojnost islamskog učenja i osigurava njegovo tumačenje i primjenu, pridržavajući se maturidij-skog učenja u akaidu i hanefijskog mezheba u fikhu, te idžtihada

bosanskih muslimana i njihovog običajnog prava, nastalog tokom vremena.

- Rukovođenje Islamskom zajednicom u BiH ostvaruje se na način međusobnog savjetovanja i na temelju normativnosti, javnosti rada, stručnosti, ograničenosti mandata, te odgovornosti pred šerijatskim i pozitivnim normama u zajednici, bez izuzetka, uključujući i reisu-l-ulemu.
- Islamska zajednica u BiH otvorena je za unutrašnji razvoj i unapređenje vlastitih resursa, shodno zahtjevima vremena.
- U svom djelovanju ona štiti vlastite ciljeve i interese i doprinosi zaštiti i očuvanju morala i ljudskih vrijednosti u društvu.
- Planiranje, realiziranje, nadziranje i izvještavanje o poslovima u Islamskoj zajednici u BiH bit će mjerilo za vrednovanje svakog službenika zaposlenog u njoj. Vrednovanje će se vršiti prema objektivnim mjerilima.
- Islamska zajednica u BiH će trajno brinuti o moralnom liku (*ahlak*), duhovnom putu (*salik*) i poštivanju društvenih normi (*halal* i *haram*) među svojim službenicima i pripadnicima na principima savjetovanja (*nasihat*) i duhovnog vođenja (*iršad*), te odgovornosti u skladu s važećim propisima u Zajednici.

Dalje u Programu rada kandidata dr. Kavazović ističe autentičnost, otvorenost i solidarnost kao ideje vodilje u radu IZ u BiH, te da će se ona u svom djelovanju:

- oslanjati na strategije koje će joj omogućiti autonomno i kompetentno djelovanje i rad, prepoznatljivost njenog naučavanja i pripadajuću ulogu u zajednici s drugima, razvijanje i korištenje nauke i naučno provjerljivih činjenica u svrhu prenošenja emaneta;
- voditi brigu o svojim organizacionim cjelinama u domovinskim zemljama i u iseljeništvu;
- nastaviti razvijati svoj evropski identitet, kao autohtona evropska zajednica muslimana, preuzimajući svoj dio odgovornosti u predstavljanju islama u Evropi, a u isto vrijeme težiti za uspostavljanjem konstruktivne saradnje s vjerskim institucijama drugih autohtonih i useljeničkih muslimanskih zajednica u Evropi;

- nastojati da se povezuje s drugim dijelovima islamskog svijeta na principima uzajamnog poštovanja, vodeći računa o svom statusu i doktrinarnom učenju;
- nastaviti da saraduje s pripadnicima drugih religijskih zajednica radi ostvarenja dobrobiti svih ljudi;
- trajno čuvati i razvijati osjećaj pripadnosti islamskoj duhovnosti, bosanskoj kulturi i zavičaju kod svih svojih članova.

Također, a to je ponovio i u svome obraćanju nakon što mu je Izorno tijelo ukazalo povjerenje, reisu-l-ulema Kavazović obećava da će posebno brinuti o ugroženim muslimanskim zajednicama na prostorima domovinskih zemalja i iseljeništva i poduzimati sve što je u moći IZ u BiH da im pomogne.

Reisu-l-ulema je rekao i kako će nastojati da, osnivanjem ustanova i zavoda, u skladu s važećim zakonima, u zemljama u kojima djeluje razvije institucije koje će biti u službi IZ i naroda.

U nastavku Programa ponuđen je pregled organizacionog ustrojstva i načela djelovanja tijela i organa IZ u BiH: sabor, reisu-l-ulema, vijeće muftija, rijaset, mešihat i muftijstvo, medžlis i džemat.

Značaj džemata

U ovom dijelu program akcentira brigu o radu medžlisa i džemata na cijelom području djelovanja IZ u BiH, u prvom planu brigom o jačanju kadrova, kvalitetnijem planiranju ljudskih resursa, te osnaživanju imama, muderisa i službenika Zajednice na svim nivoima.

U tom smislu se ističe i potreba reforme vakufa, po uzoru na Gazi Husrev-begov vakuf, u sjedištu muftiluka putem kojih bi se ekonomski snažnije podržao rad muftijstva i ojačala briga za materijalno slabije dijelove Zajednice na području određenog muftiluka. Muftije u tom pravcu, zajedno s reisu-l-ulemom, treba da ponude nova rješenja koja bi Zajednicu u cjelini osnažila.

Također se naglašava uloga medžlisa u djelovanju Islamske zajednice u BiH, te nužnost razumijevanja i uvažavanja specifičnosti u kojima svaki medžlis pojedinačno djeluje.

U ovom dijelu programa stoji: „Naša zajednica je zajednica vjernika, ali djelovanje glavnih imama i imama predstavlja njenu moralnu i intelektualnu osnovu na području medžlisa. Glavni imami imaju pravo i obavezu da se koriste svim potencijalima medžlisa, uključujući i one na srednjem i najvišem nivou Zajednice, kako bi se unaprijedilo stanje Zajednice na vjerskom, obrazovnom, kulturnom, socijalnom i ekonomskom planu.“

Mektebi i obdaništa su odgojne ustanove koje su njihov najdirektniji emanet o kojem oni, zajedno s imamima, vode brigu i osiguravaju njihovo postojanje i razvijanje. U saradnji sa službama muftijstava i Upravom za vjerska pitanja, ovo područje mora biti osigurano, zaštićeno i unaprijeđeno. Veoma značajnu ulogu za rad Zajednice imaju organi medžlisa, izvršni odbor i skupština, zbog čega im je važno pružiti neophodnu podršku u poslovima iz njihove nadležnosti.

Džemat je osnovna organizaciona jedinica Islamske zajednice u BiH. Njegovo postojanje se zasniva na iskazanoj potrebi džematlija i njihovoj želji i volji da poslove svoje vjerske prakse organiziraju u džematu, s posebnim ciljem zadovoljavanja ibadetskih, mearifskih i vakufskih potreba. Svugdje gdje se ukaže objektivna potreba za njegovim osnivanjem, a prema pravilima i procedurama, to treba i učiniti. Osnova postojanja džemata jeste prenošenje emaneta u vidu šehadeta, svjedočenja vjere i pripadnosti ummetu, zajednici muslimana.

Garancija za ispunjenje ovih ciljeva jesu vjersko poučavanje i materijalno jačanje džemata pomoću članarine i vakufskih dobara.

Džemat u stvarima vjere predvodi imam, koji ima temeljnu i neposrednu ulogu prenošenja i tumačenja istina vjere i poučavanja muslimana moralnim i etičkim vrijednostima života u zajednici.

On je nosilac misije imama, hatiba i muallima u džematu. Također, džematski odbori imaju veliku ulogu u osiguravanju uvjeta za organiziranje vjerskog života, što smo sveobuhvatnije uredili novim normativnim rješenjima u Pravilniku o organizaciji i radu medžlisa i džemata. Svi članovi džemata se brinu o uvjetima života i rada imama, ali i svi organi Zajednice na svim nivoima moraju o tome voditi računa, kako bi se ovaj rad unaprijedio. Imamsku službu treba statusno i materijalno osigurati

pravilnikom o članarini. Radit ćemo na rješenjima koja će zaštititi izvornu funkciju imama kao učitelja vjere. On je lice koje predvodi džemat u ibadetu i talimu i u stvarima vjere, čuva i tumači islamsku tradiciju i potiče razvoj muslimanske kulture naših prostora. Normativnim aktima, čije je donošenje planirano, učinit će se koraci u pravcu poboljšanja i ujednačavanja statusa imama u svakom smislu.

Programom je obuhvaćen i dio o Aktima IZ u BiH, ulozi Ustavnog suda, te prijedlog za razmatranje o osnivanju Disciplinskog suda Rijasetu.

Poseban naglasak u Programu stavljen je na obrazovni sistem Islamske zajednice i ponuđeni su prijedlozi u kojima se planira osiguravanje dodatnih uslova, proširenje kapaciteta te dalji razvoj i reforme obrazovnog sistema IZ u BiH na svim nivoima od mekteba, medresa, instituta do visokoškolskih ustanova. Uz to, programom je predviđeno i razvijanje naučno-istraživačkih centara za istraživanja u oblastima koje su važne s aspekta vjerskog i nacionalnog identiteta naroda u Bosni i Hercegovini, kao i vjerskih tokova i praćenja ovih društvenih pojava. Također, Islamska zajednica u BiH će u narednom periodu ulagati značajna sredstva u stipendiranje dodiplomskih, postdiplomskih, doktorskih i postdoktorskih studijskih programa na najboljim univerzitetima u svijetu.

Osnivanjem Media centra i njegovim osnaživanjem u ljudskom i tehničkom smislu, Islamska zajednica je osigurala okvir za razvoj ovog važnog resursa. Predstoje ozbiljni naponi da se ovaj centar osposobi za snažniji iskorak i značajniju misiju u javnom medijskom prostoru. Medijsko predstavljanje i medijska pismenost je izazov s kojim ćemo se sve više suočavati i kojeg ćemo morati biti svjesni.

U javnom prostoru Islamska zajednica u BiH treba da bude glas razuma i zagovornik univerzalnih vrijednosti, kako svojim stavovima tako i postupcima svojih predstavnika.

Program je, prema ukazanim potrebama ali i uspješnim primjerima u određenom broju džemata, predviđeno i podsticanje medžlisa na osnivanje obdaništa i posebnih programa predškolskog odgoja, kako bi se IZ u BiH dodatno angažirala po pitanju predškolskog odgoja i zaokružila svoj obrazovni sistem na širem području. U ovom dijelu posebno je akcentirana institucija mekteba za koju se kaže da bi ona trebalo biti

najvažniji kriterij vrednovanja rada imama, ali i primarna obaveza cjelokupne Zajednice, uključujući glavne imame, muftije i reisu-l-ulemu.

U programu je predviđen i rad na unapređenju vjeronauke u školama, i posebno nastavku unapređenja rada i daljnjeg osnaživanja Mreže mladih. Programom se ističe kako je neophodno nastaviti s podizanjem svijesti o uključivanju svih snaga u Zajednici za njeno jačanje i unapređenje njenog rada. Također se akcentira i daljnje osnaživanje žena za uključenost u rad Islamske zajednice, te potrebu vidljivijeg priznavanja njihove prisutnosti kroz učešće u predstavničkim i izvršnim tijelima IZ u BiH na svim nivoima.

Program ističe i prijedloge za brigu o cjeloživotnom obrazovanju muslimana u džematima, organiziranju posebnih fondova za: brigu o svim potrebnim posebnom brizi, za stipendiranje nadarenih učenika i studenata, za pomoć povratnicima itd.

Programom su obuhvaćeni i novi prijedlozi za bolje organiziranje i promoviranje, te educiranje o zekatu, hadžu i umri, kurbanima, vakufima, članstvu u IZ u BiH, restituciji vakufske imovine, brizi o vakufima, ali i svim drugim poslovima i obavezama IZ u BiH u nastojanju ostvarivanja bolje i jače zajednice vjernika.

Na kraju se ističe da je program sačinjen na bazi iskustava iz prethodnog perioda. On je u tom smislu izraz kontinuiteta i određenih noviteta. Reisu-l-ulema Kavazović zaključuje Program koji je dobio podršku Izbornog tijela:

„Moje opredjeljenje je da, sagledavajući iskustva do kojih smo došli, nastavimo s projektima koji su se pokazali uspješnim i u kojima su učestvovali mnogi pregaoci među nama.

Također, sve dobre ideje i inicijative koje su provedive i koje budu dolazile do mene, analizirat ćemo i dati im punu podršku ukoliko se pokažu korisnim za našu Zajednicu. Na temelju dosadašnjeg iskustva, vjerujem da je moguć uspjeh našeg timskog rada i harmoničnih međuljudskih odnosa, te uključenosti svih dijelova naše zajednice.“

Podjednako je obećao voditi brigu o svim dijelovima naše zajednice, posebno vodeći računa o džematima u područjima povratka naših

vjernika, te onima u Sandžaku, ali i u dijelovima Srbije, Hrvatske i Slovenije, kao i dijaspori.

Sudeći po ubjedljivoj podršci koju je dobio, članovi, pripadnici i predstavnici Islamske zajednice bili su zadovoljni angažmanom reisu-l-uleme Kavazovića u njegovom prvom mandatu. Iako se prema važećim pravilima on ne može kandidirati za još jedan mandat, javnost će imati priliku da kada, voljom Božijom, završi ovaj mandat donese svoj sud. Ali uspjeh, jasno je to, neće zavisiti samo od njega nego od svih u Zajednici. A da će biti lahko neće, jer ova zemlja i ovaj narod ne pamte mnogo vremena u kojima je bilo lahko.

Muhamed Jusić

Ne zanemarivati čovjekov udio

(Iz knjige *Hermeneutika zapadnih prijevoda Kur'āna. Djelo je u pripremi.*)

Seyyed Hossein Nasr:

"...that they may eat of its fruit and of that which their hands have worked. Will they not then give thanks?"¹

Abdullah Yusuf Ali:

"That they may enjoy the fruits of this (artistry): it was not their hands that made this: will they not then give thanks?"²

Enes Karić

redovni profesor tefsira na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
eneskarić@yahoo.com

Sažetak

Predmet ovog rada je razumijevanje āyata sure Jā-Sīn/Yā Sīn (36:35), i dvije osnovne mogućnosti njegova prevođenja: a) *Da jedu plodove Njegove [Božije], a to nisu njihove ruke sačinile;* b) *Da jedu plodove Njegove [Božije], a i ono što su njihove ruke sačinile.* U radu su konsultirani mnogi evropski i zapadni prijevodi Kur'āna, te se došlo do zaključka da su se navedeni prijevodi Kur'āna opredjeljivali bilo za prvu ili za drugu

1 *Neka jedu plodove toga [bašči, palmovika, vrtova] i od onoga što njihove ruke pripreme. Zar onda neće biti zahvalni?* (Jā-Sīn/YāSīn, 36:35). *The Study Quran*, Seyyed Hossein Nasr (glavni urednik), p. 1076.

2 *Neka uživaju plodove od ovoga (stvaralaštva), to nisu spravile ruke njihove. Zar onda neće biti zahvalni?* (Jā-Sīn/YāSīn, 36:35). *The Holy Qur'an*, translated by Abdullah Yusuf Ali, p. 370.

mogućnost u shvatanju āyata 36:35. Od načina kako se prevede ovaj āyat ovisi razumijevanje uloge čovjeka koju mu Kur'ān dodjeljuje.

Ključne riječi: Sūra Jā-Sīn/Yā Sīn, prevođenje Kur'āna, tumačenje Kur'āna, interpunkcija Kur'āna, evropski prijevodi Kur'āna, Božije stvaranje plodova, uloga čovjeka u proizvodnji plodova.

Uvod

Kako vidimo iz ovog mota, dva engleska prijevoda Kur'āna su na različite načine oslovili značenja izvornika Kur'āna iz āyata Jā-Sīn/YāSīn (36:35):

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَ مَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

Jasno se vidi da su ponudili dva potpuno različita prijevoda. Po prijevodu Seyyeda Hosseina Nasra, plodove koji se spominju u 36:35, daje i Bog (u baščama, palmovicima, vrtovima), ali plodove proizvodi i čovjek svojim radom i trudom. Dakle, Seyyed Hossein Nasr ovo *wa* (وَ) u āyatu Jā-Sīn/YāSīn (36:35) čita (i razumijeva, to jest tumači) kao *sastavni veznik*:

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَ مَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ

Neka jedu plodove toga [bašči, palmovika, vrtova] i [plodove] od onoga što njihove ruke pripreme. Zar onda neće biti zahvalni?

Nasuprot tome, prijevod āyata 36:35, koji je ponudio Abdullah Yusuf Ali, ide za tim da se ovo *wa* (وَ) prevede (shvati i protumači) kao rastavni veznik, sve to kako bi se istaknula Božanska veličina: *Neka uživaju plodove od ovoga (stvaralaštva), to [te plodove] nisu spravile ruke njihove. Zar onda neće biti zahvalni?*

Prema tome, Bog je taj Koji daje da niču, rastu i zriju plodovi, tu nema udjela ljudskih ruku – želi da istakne Abdullah Yusuf Ali u svome prijevodu. Nema sumnje da smo tretiranjem āyata 36:35 na ovaj način dotakli pitanje interpunkcije kur'anskog izvornika. O tome ćemo ovdje dati nekoliko objašnjenja, pozivajući se na još neke evropske i zapadne prijevode Kur'āna, kao i na nekoliko klasičnih komentara Kur'āna, sve to u vezi sa spomenutim āyatom.

Prva intencija: Bog daje plodove, a ne čovjek!

Oslovimo li sada i neke druge prijevode Kur'āna na engleskom koji naglašavaju isključivu Božiju prerogativu u stvaranju i davanju plodova, uočavamo da je, naprimjer, i Mohammed Marmaduke Pickthall slijedio takvo "bogocentrično" tumačenjsko i prevoditeljsko polazište u tretiranju āyata 36:35. Pickthall daje prijevod u kojem se opredjeljuje da riječ *wa* (وَ) prepozna kao *rastavni veznik*:

- ... *that they may eat of the fruit thereof, and their hands made it not.*³
- Isto polazište, pa tako i rezultat, ima i Maulana Wahiduddin Khan u svome prijevodu Kur'āna:
- ... *so that they may eat its fruit, though it was not their hands that made this.*⁴
- Zanimljivo je i to da Muhammed Asad (Leopold Weiss) u svome prijevodu *The Message of the Qur'ān* daje prijevod stavka 36:35, koji ne afirmira čovjekov rad i stvaralaštvo kad su posrijedi "plodovi" (*min tamarihī*) koji se spominju u sūri Jā-Sin/YāSin. Asadov prijevod glasi:
- ... *so that they may eat of the fruit thereof, though it was not their hands that made it –*
- ... *pa oni jedu plodove njihove, iako ih nisu njihove ruke napravile.*⁵

Od poznatih njemačkih prevoditelja Kur'āna, Max Henning i Rudi Paret opredjeljuju se, također, za isticanje isključive Božije prerogative u davanju plodova. Max Henning nudi sljedeće rješenje prevodeći āyat 36:35:

*Damit sie von ihren Früchten essen, obwohl sie nicht ihrer Hände Werk sind.*⁶

Rudi Paret stavlja na prvom mjestu jedno prevoditeljsko objašnjenje u zagradi, a potom daje prijevod 36:35, koji davanje plodova koje ljudi jedu isključivo vezuje za Boga i Božansko stvaranje:

3 *The Meaning of the Glorious Koran*, An explanatory translation by Mohammed Marmaduke Pickthall, p. 316.

4 *The Quran*, translated by Maulana Wahiduddin Khan, edited by Farida Khanam, Goodword Books, New Delhi, 2012, p. 334.

5 *Poruka Kur'āna*, prijevod i komentar, Muhammed Asad, preveo s engleskog Hilmo Ćerimović, El-Kalem, Sarajevo, 2004, str. 674.

6 *Der Koran*, Aus dem Arabischen von Max Henning, S. 442.

*Wir haben das alles für die Menschen gemacht) damit sie von dem, was sie davon ernten, essen können. Es ist (unser und) nicht ihrer Hände Werk.*⁷ „*To je naše, a ne vaših ruku djelo!*“ – prijevod je koji na njemačkom u vidu poente daje Rudi Paret, ističući u svome prijevodu da je samo Bog taj koji daje plodove.

U svome prijevodu Kur'āna na italijanski Alessandro Bausani opredjeljuje se za isticanje Božanske prerogative, isključivo nje, kad su posrijedi plodovi (*min tamarihī* – مِنْ تَمْرِهِ). Njegov prijevod 36:35 glasi:

... *perché ne mangino i frutti. Non le loro mani facero questo...*⁸

Kako vidimo, Alessandro Bausani svojim prijevodom *Non le loro mani facero questo* (*Njihove ruke nisu dale to /te plodove/*), na vrlo jasan način, novom rečenicom, želi istaći da prihvata komentatorska tumačenja da se u ovom āyatu (36:35) radi o rastavnom vezniku (*wa* – وَ).

U komentiranju Kur'āna Abū al-Fidā 'Imāduddīn Ismā'īl Ibn Kaṭīr (umro 1373) pripada tradiciji koja, tumačeći āyat 36:35, ukazuje na isključivu Božiju prerogativu kad je posrijedi stvaranje plodova koji se ovdje spominju. Ibn Kaṭīr kaže:

وَمَا عَمَلْتُهُ أُيْدِيهِمْ : أَيُّ وَ مَا ذَاكَ كُلُّهُ إِلَّا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى بِهِمْ لَا يَسْعِيهِمْ
وَلَا كَدَّهُمْ وَلَا يَحْوِلُهُمْ وَ قُوَّتُهُمْ ...

*'A te plodove nisu njihove ruke sačinile': to znači da je sve to [plodovi] samo iz milosti Boga, Veličanstven je On, koju iskazuje prema ljudima, a ne posljedica njihova [ljudskoga] truda niti napora, niti njihove moći i snage...*⁹

Druga intencija: Isticanje čovjekovog udjela u gajenju plodova

Kao što je to vidljivo u komentarima Kur'āna, također je jasno vidljivo i u mnogim evropskim i zapadnim prijevodima Kur'āna da se āyat sure Jā-Sīn/YāSīn (36:35): *Li ya'kulū min tamarihī wa mā 'amilathu aydihim* (لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمْرِهِ وَ مَا عَمَلْتُهُ أُيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ) prevodio tako što se veznik *wa* (وَ) čitao

7 *Der Koran*, Übersetzung von Rudi Paret, S. 309.

8 *Il Corano*, a cura di Alessandro Bausani, BUR Rizzoli (grandi classici bur), Univ. Rizzoli, 2016, p. 324.

9 Ibn Kaṭīr, Abū al-Fidā 'Imāduddīn Ismā'īl, *Tafsīru l-qur'āni l-'azīm*, III, Erfaan, Kuwait, 1996, §. 748.

kao sastavni. To je imalo za posljedicu da se ovaj āyat prevodio, uglavnom, ovako: *Neka jedu plodove Njegove [Božije; plodove koje Bog daje; ili plodove iz bašči, vrtova...] kao i plodove koje njihove ruke sačine, priprave.*

Krenemo li od njemačkih prijevoda Kur'āna, vidjet ćemo da Friedrich Rückert u svome prijevodu afirmira čovjekov udio u spravljanju plodova:

*...Damit sie äßen seine Frucht
Und was da bauten ihre Hände.*¹⁰

Hartmut Bobzin slijedi isti postupak, smatra da u prevođenju āyata 36:35 treba istaći čovjekovu inicijativu i njegovo spravljanje plodova. Bobzinov prijevod glasi:

*... auf dass sie von all ihren Früchten essen und von dem, was ihre Hände machten...*¹¹

Prijevedi Kur'āna, Rückertov i Bobzinov, ističu se među njemačkim prijevodima islamske svete knjige kao dva važna djela koja su svojim prijevodnim rješenjima utemeljena na klasičnim komentarima Kur'āna. Nesumnjivo je važno da su njihovi prijevodi na ovom mjestu (36:35) istakli i ulogu čovjeka u spravljanju plodova.

Na ovom mjestu navest ćemo i dva važna engleska prijevoda koji, u svome prevoditeljskom tretiranju āyata 36:35, idu smjerom isticanja i velike čovjekove uloge u spravljanju plodova. George Sale u svoj prijevod unosi riječ “the labor“ (rad):

*... that they may eat of the fruits thereof, and of the labor of their hands.*¹²

Također, Arthur John Arberry u svoje prijevodno rješenje unosi riječ labor (labour):

*... that they might eat of its fruits and their hands' labour.*¹³

Nema sumnje da je sintagma ‘amilathu (عَمِلَتْهُ), odnosno korijen ‘amila (عَمِلَ) koji se nalazi u ayātu 36:35, opredijelio prevoditelje, Salea i Arberryja, da posegnu za labor/labour rješenjem. Ovim se još više naglašava rad kao i svjesna i svrsishodna uloga čovjeka u proizvođenju plodova na njivama, baščama, palmovicima i vrtovima.

10 *Der Koran*, In der Übertragung von Friedrich Rückert, S. 400.

11 *Der Koran*, Neu übertragen von Hartmut Bobzin, S. 387.

12 *The Koran*, translated by George Sale, p. cccxxiii (323).

13 *The Koran Interpreted*, translated by A. J. Arberry, p. 146.

Ovom prilikom navedimo još nekoliko prijevoda āyata 36:35, koji afirmiraju čovjekovu ulogu u spravljanju i “proizvođenju” plodova, na ruskom (Крачковский), francuskom (Jacques Berque) i italijanskom (Gabriele Mandel):

Игнати́й Юли́анович Крачко́вский:

... чтобы они ели плоды их и то, что сделали их руки.¹⁴

Jacques Berque:

... pour qu'ils mangent de son fruit, grâce au travail de leurs mains.¹⁵

Gabriele Mandel:

...affinché ne mangino i frutti dati da Lui e ciò che le mani producono.¹⁴

U tradiciji komentiranja Kur’āna Abū al-Qāsim Maḥmūd ibn ‘Umar az-Zamaḥṣarī poznat je kao autoritet koji zagovara tumačenje ovog āyata u smislu isticanja čovjekove djelatne uloge u dobijanju plodova. Ovdje ćemo ukratko prepričati Az-Zamaḥṣarījev stav.

Prvo, Az-Zamaḥṣarī smatra da se u riječima Kur’āna *li ya’kulū min tamarihī* (لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ) lična zamjenica “njegovi” (“njegovi plodovi”) odnosi na Boga (وَ الصَّمِيرُ لِلَّهِ تَعَالَى).¹⁵

Potom Az-Zamaḥṣarī kaže:

وَالْمَعْنَى: لِيَأْكُلُوا مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ مِنَ الثَّمَرِ وَمِنْ مَا عَمَلَتْهُ أَيْدِيهِمْ
مِنَ الثَّمَرِ وَالسَّقِي وَالْأَبَارِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْأَعْمَالِ إِلَى أَنْ بَلَغَ الثَّمَرُ مُنْتَهَاهُ ...
يَعْنِي أَنَّ الثَّمَرَ فِي نَفْسِهِ فِعْلُ اللَّهِ وَخَلْقُهُ وَفِيهِ آثَارٌ مِنْ كَدِّ بَنِي آدَمَ ...

“Značenje [āyata 36:35] je sljedeće: *Neka [ljudi] jedu plodove koje je stvorio Bog i ono što sprave njihove ruke sađenjem, navodnjavanjem, opravljanjem i drugim poslovima sve dok plodovi ne dozriju... Ovo znači da su plodovi po sebi djelo Božije i Njegovo stvorenje, ali da u njima imaju i trago-vi truda sinova Ademovih...*¹⁶

Važnost interpunkcije kur’ānskog originala u prevođenju

U prevođenju Kur’āna vrlo je važno koji sistem interpunkcije slijediti u arapskom izvorniku. Naravno, ima mnogo sistema interpunkcije Kur’āna. Načini odabiranja interpunkcijskih *realiziranja* izvornika

14 *КОРАН*, Игнати́й Юли́анович Крачко́вский, str. 305.

15 *Le Coran*, Essai de traduction, Jacques Berque, p. 473.

16 *Il Corano*, Testo arabo a fronte, a cura di Gabriele Mandel, UTET, Milano, 2019, p. 442.

Kur'āna, baš kao i načini odabiranja sistema *vokaliziranja* i *konsonantiziranja* arhetipa Kur'āna, teorijski gledano, oblikovali su se uglavnom u prva dva i po stoljeća islama (negdje do 850. godine po 'Īsāu, a.s.), a kao i mnoga različita *vokaliziranja* i *konsonantiziranja* arhetipa Kur'āna, i mnoge *interpunkcije* kur'ānskog teksta iznimno su važne u razumijevanju Kur'āna.

Vratimo li se, zakratko, āyatu 36:35: *لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَ مَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ* (حُفْصٌ عَنْ عَاصِمٍ), koje je uobičajeno u turskoj kultur(al)noj zoni islama, ima jedan interpunkcijski signal *lā* (لا) koji je, u minijaturnom obliku, upisan iza riječi *min tamarihī* (مِنْ ثَمَرِهِ). Ovaj signal *lā* (لا) jeste kratica od dvije riječi na arapskom: "Lā taqif!" (لَا تَقِفْ) – "Nemoj ovdje praviti stanku!" Ovaj interpunkcijski znak sugerira da qirā'atsko predanje Ḥafṣa od 'Aṣima daje prednost tumačenju koje ide za tim da se *wa* (وَ) smatra sastavnim veznikom, odnosno značenje āyata 36:35 je: *Neka jedu od Njegovih plodova i od onoga što sprave ruke njihove!*

Evo primjera kako se u stručnoj literaturi objašnjava ovaj interpunkcijski signal *lā* (لا):

عَلَامَةٌ عَلَى عَدَمِ جَوَازِ الْوَقْفِ وَ مَعْنَاهَا لَا تَقِفْ ، فَإِنَّ الْمَعْنَى غَيْرُ تَامٍ ،
وَ لَوْ وَقَفَ بِحَسَبِ الضَّرُورَةِ يُعِيدُ الْكَلِمَةَ الْمَوْقُوفَ عَلَيْهَا ، وَ إِذَا كَانَتْ
(لَا) فِي مُنْتَهَى الْآيَةِ فَيَقِفُ ثُمَّ لَا يُعِيدُهَا ...

"*Lā* (لا): Znak koji pokazuje da nije dozvoljena stanika, odnosno znak znači: "Nemoj zastati!" Jer, ako bi se napravila stanika (pauza), ne bi značenje (onih riječi koje su proučene) bilo potpuno. Ali, ukoliko onaj što uči Kur'ān mora tu zastati, onda ponavlja riječi na kojima je napravio stanku. Kada je znak *lā* (لا) na kraju āyata, i kada učač Kur'āna tu napravi stanku, onda tu riječ ne ponavlja i zastajanje je dozvoljeno."¹⁷

Prema muslimanskom vjerovanju, prvi čovjek koji je usmeno izgovorio Kur'ān, sām Božiji poslanik Muhammed, a.s., podučio je prvotnu

17 Az-Zamaḥṣari, Abū al-Qasim Maḥmūd ibn 'Umar, *al-Kaššāf*, IV, Dāru Iḥyā'i t-turāṭi l-'arabiyyi, Beirut, 2001, š. 18.

zajednicu muslimana svim autentičnim čitanjima ili “učenjima“ Kur’āna (*qirā’ātu-l-qur’ān* – قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ). Ovo, između ostalog, znači i sljedeće: u svojim usmenim recitiranjima Kur’āna, Muhammed, a.s., je – na način priopćavanja Kur’āna kao žive Božije Riječi – priopćavao i dostavljao i njezin *i’ğāz* ili nadnaravnosti diskursa Kur’āna. To jest, kroz samo kazivanje Kur’āna Muhammed, a.s., dostavljao je *u usmenoj formi* i različite interpunkcije, vokaliziranja i konsonantiziranja. Sve je to objavljeno od Boga, Poslanik Muhammed je sve to vjerno prenio – vjerovanje je muslimana.

Zajednica je primila sva ta Poslaniku objavljena kazivanja i dostavljanja Kur’āna kao Božije Riječi. K tome, Kur’ān je odmah i zapisivan, ali na način bilježenja njegove suglasničke okosnice (*ductus*), da bi se nevokaliziranim, nekonsonantiziranim i interpunkcijom neoznačenim Tekstom sačuvala sva ona čitanja Kur’āna na način jedne bogate i nedosežne nadnaravnosti Kur’āna.

Interpunkcija, kao i vokaliziranje i konsonantiziranje izvornika Kur’āna, postale su važne discipline mnogih islamskih nauka, a nalaze se u samom središtu pažnje nauka recitiranja Kur’āna, kao i nauka tumačenja Kur’āna.

To dobro vidimo i po mnogim primjerima evropske i zapadne tradicije prevođenja Kur’āna. Bavljenje prevođenjem stavka *Jā-Sīn/YāSīn* (36:35) zapadni prevoditelji svjesni su jedne plodonosne i blagotvorne dihotomije u njegovom razumijevanju, to jest, u biti, u njegovom tumačenju.

الإنسان لا يهمل نصيبه

إن موضوع هذه المقالة هو فهم الآية ٣٥ من سورة يس «ليأكلوا من ثمره وما عملته أيديهم...»، فبإمكاننا أن نفهم هذه الآية بمعنيين اثنين على أقل التقدير، أما الأول فهو: ليأكلوا من ثمرات الله التي لم ينتجوها هم بأنفسهم، وأما الثاني فهو: ليأكلوا من ثمرات الله والثمرات التي أنتجوها هم بأنفسهم. والمقالة روجع فيها الكثير من الترجمات الأوروبية والغربية للقرآن الكريم ومما أسفرت عنه هذه المراجعة أن كل واحد من المترجمين اقتصر على واحد من المعنيين المذكورين أعلاه. ومما أثير إليه في المقالة أن ما ترجمت به هذه الآية يتعلق به فهم الدور الذي منحه القرآن للإنسان.

Enes Karić

Do not Neglect the Human Share

Summary

The subject of this paper is the understanding of the āyah of surah Yā Sīn (36:35), and the two basic possibilities of translating it: A) „To eat the fruits of His [God's], and it was not made by their hands“; B) „To eat the fruits of His [God's], and also what their hands have made.“ Many European and Western translations of the Qur'an have been consulted in the paper. This paper concludes that the above translations of the Qur'an have opted for either the first or the second option in understanding this verse 36:35. Understanding the role of the human being assigned to him by the Qur'an depends on how this āyah is translated.

Dvije kur'anske perspektive odgoja u značenju pojma *et-terbija*

Doc. dr. Esmir M. Halilović

docent na ipf-u univerziteta u zenici
esmir_h@yahoo.com

Sažetak

U radu se predstavljaju promišljanja o kur'anskim značenjima i perspektivama pojma "et-terbija". Naime, u Kur'anu se ovaj pojam uglavnom spominje u jezičkom značenju na više mjesta u značenju rasta, povećavanja i sl. U razumijevanju pojma "et-terbija" kao savremenog poimanja odgoja ukratko se analiziraju dva ajeta u kojima se jedino spominje pojam "et-terbija" u ovakvom pogledu. Iz kratke analize se izvlače zaključci o dvije potpuno različite, štaviše – suprotstavljene paradigme i filozofije odgoja. Ovakav pristup govori u prilog kur'anskoj nadnaravnosti u pogledu usmjeravanja ljudskog roda te zaduženosti za izučavanje njegovih pouka i poruka i primjenu istih u muslimanskoj svakodnevnicu.

Ključne riječi: et-terbija, odgoj, perspektive odgoja, filozofija odgoja.

Uvod: Kur'an poziva na razmišljanje i kontemplaciju

Jedna od najvažnijih kur'anskih naredbi jeste da se Kur'an ne samo čita, iščitava i "uči" već da se o njemu razmišlja, da se uzimaju pouke i poruke i to u kontekstu primjene istih u svakodnevnim životima. Govor o tome danas jeste govor o uvođenju Kur'ana u život, svakodnevnicu i stvarnost.

Na više mjesta u Kur'anu Uzvišeni Allah poziva ljude da razmišljaju o Kur'anu i njegovim porukama. U jednom od takvih ajeta stoji:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾

Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanaci! (Muhammed, 24)

Mufesir Sa'di u komentaru navedenog ajeta kaže:

“Ovo znači: zašto oni koji se suprotstavljaju Kur'anu ne razmisle istinski o njemu? Kada bi to učinili, vidjeli bi da ih on upućuje na svako dobro, upozorava na svako zlo, njihova srca bi se tada napunila vjerovanjem, njihovi umovi ubjeđenjem. On bi ih doveo do uzvišenih želja i neiscrpnih inspiracija, objasnio bi im put kojim se stiže do Allaha, do Njegovog Dženneta i onoga što njemu vodi te upozorio na ono što ga narušava, kao i put kojim se stiže do kazne, i na sve što ih upozorava. Kur'an bi ih poučio njihovom Gospodaru, Njegovim imenima i svojstvima, Njegovom dobročinstvu, te bi im omilio obećane nagrade a prepao ih teškim kaznama” (Sa'di, elektronski izvor)¹.

Imam Ša'ravi, također, u tumačenju ovog ajeta primjećuje:

“Razmišljanje o njemu (Kur'anu) znači da se ne zaustavljamo samo na vanjskom značenju ajeta i onoga što je svakako vidljivo, nego da zaronimo njegovim dubinama i razmišljamo o onome što nam on daje, da otkrivamo njegove tajne, jer u Kur'anu se nalaze riznice koje se svakodnevno otkrivaju” (Eš-Ša'ravi, elektronski izvor)².

Tragajući za kur'anskim uputama u pogledu odgoja, naišli smo na veoma interesantne činjenice koje želimo ovom prilikom podijeliti s cijenjenim čitaocima. Naime, kur'anski termin za odgoj jeste “et-terbije” i on se u značenju *odgoja* spominje na svega dva mjesta. Prije nego što ih navedemo, u nastavku ukratko obrazložemo ovaj pojam:

Jezičko značenje riječi *et-terbija*

Termin “et-terbije“ (bosanska verzija: *terbijet*) dolazi od glagola *rabbe – jerubbe* (r–b–v), što u osnovi ima više značenja. Tako označava *i vlast i posjedovanje*. Uzvišeni Allah se naziva Rabbom – Gospodarom jer je Stvoritelj i Vlasnik svega.

1 Tejsiru-l-Kerimi Rahman fi tefsiri kelami-l-Mennan od imama Sa'dija. Dostupno na: <https://www.altafsir.com/Tafasir.asp?tMadhNo=0&tTafsirNo=98&tSoraNo=47&tAyahNo=24&tDisplay=yes&UserProfile=0&LanguageId=1>.

2 *Havatir Muhammed Mutevellil eš-Ša'ravi*: Dostupno na: <https://www.altafsir.com/Tafasir.asp?tMadhNo=0&tTafsirNo=76&tSoraNo=47&tAyahNo=24&tDisplay=yes&UserProfile=0&LanguageId=1>.

Domaćica u kući se naziva *rabbetu-l-bejt* – vlasnica kuće/stana. U ovom značenju se riječ spominje u dovi koja se uči poslije ezana: *Allahu-mme Rabbe hazihi-d-da'veti... – Allahu dragi, Gospodaru ovog potpunog poziva i nastupajućeg namaza...*³ (Buhari i Bejhkei).

Označava i povećavanje nečega, popravljivanje stanja nečega ili nekoga. U Kur'anu stoji:

فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ ذَوْجٍ بِهَيْجٍ

I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno (El-Hadždž, 5).⁴

أَنْ تَكُونَ أُمَّةً هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ ۗ

...zato što je jedno pleme mnogobrojnije od drugog... (Er-Ra'd, 92).

U jednom hadisu između ostalog stoji:

“... imaš li neku blagodat da *povećaš ili njeguješ* (*ar. turebbiha*)?”⁵

Dakle, svi navedeni ajeti govore o jezičkim značenjima riječi “et-terbije” i odnose se na različite oblike živih bića, bilja, životinja, ljudi... (Uporedi: Bakeri, 2009:55).

I među klasičnim islamskim učenjacima termin “et-terbije” upotrebljavao se u značenju odgoja. Oni primjećuju važnost i odlike sukcesivnog i postepenog procesa odgoja kao što se u Kur'anu spominju i etape fizičkog stvaranja i razvoja djeteta. Tako imam El-Bejdavi u svome djelu *Envaru-t-tenzil ve esraru-t-te'vil* kaže: “Terbijet je vođenje ka potpunosti i savršenstvu i to postepeno i lagano” (Prema: Aliji, 2005:11).

Ibn Sina, jedan od najpoznatijih filozofa u historiji islama, smatrao je da je “et-terbije”, tj. odgoj stvar navike, uspostavljanje obrazaca dobrog ponašanja opetovanjem i u dugom vremenskom rasponu. Na drugom

3 من قال حين يسمع النداء: اللهم رب هذه الدعوة التامة، والصلاة القائمة، آت محمداً الوسيلة والفضيلة، وابعثه مقاماً محموداً الذي وعدته حلت له شفاعتي يوم القيامة رواه البخاري في صحيحه، زاد البيهقي في آخره: إنك لا تخلف الميعاد بإسناد حسن. Hadis u potpunosti glasi: “Ko kaže kada čuje poziv ezana: “Allahu moj, Gospodaru ovog potpunog poziva i nastupajućeg namaza, podari poslaniku Muhammedu el-vesilu i el-fedilu, i proživi ga na uzvišenom mjestu koje si mu obećao” – bit će mu dozvoljen moj šefaat na Sudnjem danu. (Bilježi Buharija u svome *Sahihu*, a imam Bejhkei u svome rivajetu ima dodatak na kraju dove: “... jer Ti zaista ne kršiš obećanje Svoje!”)

4 Svi prevodi značenja ajeta su iz prevoda r. Besima Korkuta.

5 Dio dužeg hadisa u kojem se govori o tome da je jedan čovjek krenuo na put da posjeti svoga prijatelja i to islučivo radi Allaha. Melek koji ga je sreo upitao ga je da li ga posjećuje radi neke dunjalučke koristi i interesa koji želi *da poveća*. Hadis prenosi Ebu Hurejre r.a., a bilježi ga imam Tirmizi. Hadis je hasen.

mjestu on raspravlja o odgoju kao o “procesu vođenja duše ka njenoj potpunosti radi koje je stvorena”⁶ (Ibidem).

Kur'anske paradigme odgoja

Kako smo vidjeli, spomenuto spominjanje riječi u kontekstima značenja izvedenica riječi “r-b-v” su općenite i imaju različita značenja. Ipak, dva ključna ajeta za naše razmatranje a u kojima se govori o odgoju u smislu riječi “et-terbijja” kako se ona danas shvata:

ajet u kojem se spominju riječi faraona Musau, a.s., kada mu prigovara na odgoju i dobročinstvu spram njega:

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾

“Zar te među nama nismo gojili dok si dijete bio i zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo?” – reče faraon – (Eš-Šu'ara, 18).

Te ajet u kojem se kategorički naređuje lijep odnos spram roditelja:

وَاحْفَظْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: „Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!” (El-Isra, 24).

Dakle, prvi ajet govori o historijskom događaju suočavanja i susreta faraona i Musaa, a.s., te se bilježe riječi faraona u pogledu odgajanja Musaa, a.s.

Drugi spomenuti ajet je božanski imperativ upućen svim muslimanima do Sudnjeg dana u kojem se otkriva pohvaljeni i normirani način odgoja te skladno tome i njegove posljedice u vidu naredbe lijepog opođenja spram roditelja, tj. odgajatelja.

Ova dva naizgled nepovezana ajeta otkrivaju nam dvije različite paradigme, perspektive i pristupe u filozofiji odgoja o čemu govorimo u nastavku.

6 Nema nikakve sumnje da je na njega posebno, a i na mnoge njegove savremenike te učenjake kasnijih generacija snažan utjecaj izvršila grčka filozofija koja između ostalog raspravlja i o etici, estetici, odgoju i sl. Ovi utjecaji su nekada bili veći a nekada manji.

Faraonska perspektiva odgoja

U kratkom osvrtu na ova dva ajeta možemo vidjeti dvije potpuno različite dimenzije odgoja. Naime, u prvom tematiziranom ajetu vidimo faraona kako prigovara Musau, a.s., na tome što je *bio* odgajan u njegovom društvu, tj. na dvoru. Možemo samo da zamislimo šta je to podrazumijevalo od materijalnih mogućnosti tog vremena, pogotovo kada zamislimo opozit istome u vidu neimaštine, bolesti i sl.

U ajetu se decidno spominje riječ *veliden* – u značenju *ranog djetinjstva* a nakon toga se spominje i period rane i kasne adolescencije *i među nama si dugo godina boravio*. I zaista, ovo i jeste osnova za odgoj djece u ovome periodu, tj. da im se obezbijede svi materijalni uvjeti za siguran razvoj i odrastanje i isti je poznat i priznat u svim civilizacijama svijeta – bez njega ne bi bilo moguće uopće govoriti o kontinuumu društvenog života. Poznato je da je Musa, a.s., došao na dvor faraona direktnom Allahovom intervencijom i Njegovom odredbom i to veoma brzo nakon rođenja a ostao cijeli period ranog djetinjstva, rane i kasne adolescencije. Ovo nas upućuje na bitnost obezbjeđivanja svih fizičkih i materijalnih preduvjeta za period ranog djetinjstva i adolescencije i to je minimum koji se mora obezbijediti svakom djetetu. Međutim, kako ćemo kasnije vidjeti, ovo nikako nije dovoljno za odgoj.

Faraon mu prigovara i na tome da je sve vrijeme svoje adolescencije bio upravo na dvoru u povlašćenom položaju i mogućnostima koje su iznadprosječne u svakom pogledu. Ono što je interesantno da Musa, a.s., ne negira ovo faraonu – ni njegovu materijalnu brigu o njemu ni mogućnosti u kojima je odrastao. Gdje je onda greška u ovakvoj filozofiji odgoja?

Ovdje se jasno vidi da je taj *odgoj* koji mu prigovara bio čisto fizičko-materijalne prirode, tj. obezbjeđivanje stana, hrane, sigurnosti i sl., što je nužnost za fizičko preživljavanje djeteta a što je ustvari samo konačište i boravište za dijete. Dakle, radi se o klasičnoj materijalističko-egzistencijalističkoj filozofiji odgoja!

U kur'anskim ajetima koji govore o njihovom razgovoru – a koji se nalaze na nekoliko mjesta u Kur'anu, ne nazire se nikakva emotivna, duhovna ili bilo koja druga dublja veza između odgajatelja – u ovom

slučaju faraona i dvora, i odgajnika – Musa, a.s.! Dakle, faraon je ustvari Musau, a.s., samo obezbjeđivao prenoćište, boravište i materijalne aspekte odgoja!

Kada ovaj ajet razmatramo u širem kontekstu, vidimo da se on spominje u kur'anskom kazivanju o faraonu i Musau, a.s. Faraon je u Kur'anu predstavljen kao oličenje zla, iskvarenosti, koruptivnosti, nepokornosti, nevjerstva i kao najgori od ljudi. Iz razgovora faraona i Musaa, a.s., vidimo da mu između ostalog on prebacuje i prigovara na svakom dobročinstvu koje mu je učinio. Prigovaranje je jedna od odlika prokletog šejtana i njegovih sljedbenika. Nažalost, nerijetko čujemo i danas od nekih roditelja kako vlastitoj djeci prigovaraju na dobročinstvima koje su im učinili!

Nakon što mu je prigovorio na cjelokupnom odgoju i svakom materijalnom doprinosu, prigovara mu i za njegova djela i postupke. S druge strane, Musa, a.s., je prototip iskrenosti, skromnosti, bogobožnosti i sl. Dakle, vidimo ova dva svijeta u direktnom verbalnom i bivstvenom suočavanju.

Kada u današnjem vremenu razmišljamo o ovakvoj paradigmi odgoja koja se isključivo bazira na obezbjeđivanju materijalnih stvari: krova nad glavom, finansija, hrane i pića, odjeće i sl. djeci, vidjet ćemo da je ona itekako zastupljena u našem društvu.

Lično znam za slučaj gdje je izuzetno bogati otac svome sinu koji pohađa osnovnu školu svaki dan davao 50 KM džeparca. Nastavnici ovog djeteta su bili izuzetno negativno iznenađeni kako ovim postupkom tako i rezultatima istog. Naime, dijete se pretvorilo u razmaženo, uobraženo, samoljublivo i sl. Pretpostavljam da je njegov otac na ovakav način pokušao da kupi ljubav svoga djeteta, odnosno *kompenzirao* mu nepostojanje istinske roditeljske brige i uloge. Znam mnoge roditelje koji misle da će kupiti dječiju ljubav i poštovanje kupujući im skupe smartfone, markiranu odjeću i obuću, laptope, auta, nekretnine i sl.

Kada znamo kraj kazivanja o faraonu i Musau, a.s., te ga poredimo sa savremenim postupcima mnogih roditelja, s pravom se možemo zabrinuti da će brojna djeca biti neprijatelji svojih roditelja i na ovom i na budućem svijetu, baš kao što je Musa bio i bit će faraonov najžešći

protivnik na oba svijeta! Dakle, materijalistička filozofija odgoja je skoro pa postala dominantna čak i kod muslimana.

Poslanička perspektiva odgoja

Drugi ajet koji je spomenut u Kur'anu u značenju savremenog *terbijeta*/"et-terbije" u značenju odgoja nam u potpunosti otkriva drugi realitet odgoja: duhovno-moralni, poslanički, emotivni i sl.

Nakon što je Uzvišeni Allah decidno naredio:

Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: „Uh!“ – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. (El-Ahkaf, 17)

Odmah nakon toga slijedi naredba blagosti spram roditelja i preporuka činjenja dove za njih te spominjanja "et-terbije":

Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: „Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!“

Ovaj kur'anski ajet je princip univerzalnog poslaničkog i islamskog odgojnog procesa. Dakle, on podrazumijeva pažnju i ljubaznost, ljubav i poštovanje, blagost i razumijevanje, zahvalnost i samilost te sva druga pozitivna svojstva koja se mogu naći samo u duhovnoj sferi. Ovakav pristup je moguć samo zahvaljujući činjenici da je dijete rođeno u skladnoj, harmoničnoj i vjerničkoj sredini. Dakle, u ajetu se otkriva punina porodičnog odgoja i roditeljskog djelovanja i to kako od najranijeg doba tako do punoljetstva i potpune psiho-fizičke zrelosti.

Štaviše, i prije nego što se dijete uopće rodi, izvorište ove bračne harmonije i kasnijih odgojnih rezultata postavljeno je kao ideal i osnova samog islamskog braka i njegovog fundiranja u Kur'anu:

Uzvišeni Allah ukazuje upravo na ove aspekte braka kada kaže:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَكَيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju (Er-Rum, 21).

Ovakav pristup odgoju izvire upravo iz same srži islamskog braka u kojima se ove vrijednosti njeguju a iz kojih jedino mogu doći zakonita djeca. Dakle, islamska porodica treba da bude zasnovana na najvrednijim ljudskim principima: ljubavi, pažnji, razumijevanju, smiraju, samilosti i sl. Svi najvredniji kvaliteti ljudskog roda su bez ikakve sumnje upravo duhovne a ne materijalne prirode!

Stoga nam je razumljivo da iz ovakve bračne harmonije dolazi i pristup odgoju koji je naveden u spomenutom kur'anskom ajetu a u kojem se odgajaju djeca koja će naslijediti svoje roditelje, ali i samu naredbu koja je spomenuta u tematiziranom ajetu – da se na najbolji način ponašaju spram svojih roditelja.

Djeca ne mogu sama odrasti u čestite, vrijedne, poštene, odgojene, odgovorne, bogobojazne ličnosti ako nisu odrasla pored i u društvu takvih. Štaviše, u potpunosti je pogrešno očekivati kvalitetan porodični odnos djece spram roditelja u starosti ako roditelji nisu ispunili svoj *emanet* i svoju misiju odgoja djece kada su za to bili zaduženi!

Dakle, ovakvo poimanje poslaničke perspektive “et-terbije” dolazi upravo od temeljne poslaničke misije koja dolazi iz istog jezičkog korijena (r-b-v) a to je poziv u Rububijet – tj. Prihvatanje Uzvišenog Allaha kao Jednog i Jedinog Stvoritelja i Gospodara svega stvorenog (Uporedi Ali Abd Al-Halim, 2008:137).

Hadisko poređenje fizičkog i duhovnog odgoja

U bogatom korpusu Poslanikovih, s.a.v.s., hadisa koji govore o odgoju, nailazimo i na jedan interesantan hadis koji nam upravo govori o poređenju fizičkih i duhovnih aspekata odgoja. Doduše, u njemu se spominje arapski sinonim riječi *et-terbija* a to je *edeb* ili u konkretnom primjeru riječ “el-ma’dubah” koja je jedna od izvedenica ove riječi. Riječju “el-ma’dubah” se posebno nazivaju svečanosti poput ručka u prigodi vjenčanja, bajrama, nekih drugih svečanosti i sl.

U ovom značenju su i riječi koje se bilježe u hadisu Abdullaha b. Mes'uda, r.a., koji je rekao: *Ovaj Kur'an je Allahova sofra (ar. el-ma'dubeh) na Zemlji pa uzmite sa nje što možete više!*⁴

Dakle, u navedenoj predaji vidimo da se Kur'an poredi sa sofrom te se ukazuje na njegove odgojne vrijednosti koje treba što više usvojiti i širiti na ovom svijetu jer se u njemu nalazi svaki hajr za ljude na oba svijeta. Poređenje sofre kojom se zadovoljavaju fizički aspekti čovjekovog bivstvovanja s potrebama njegove duše je u potpunosti razumljivo i prirodno, te kao da se želi kazati da je jednako bitno – ako ne i bitnije(!), da se čovjek duhovno napaja i hrani – u ovom slučaju sa božanskog izvora – Kur'ana, kao što je bitno da se redovno i ispravno hrani. I kako god ljudi vole fizičku hranu i bivstvovanje, tako isto treba biti svjestan višeg svijeta duše i duhovnosti koja mora biti zadovoljena na adekvatan način ukoliko se želi postići sreća na oba svijeta.

Rijetki su ljudi koji ne vole raznovrsnu hranu i piće, a Kur'an je obilje svakog duhovnog hajra za one koji žele upravo to – da nahrane svoje duše i da ih neprestano odgajaju. Razmišljajući o navedenom poređenju, možemo dalje primijetiti da pored trenutnog i kratkotrajnog užitka koji pruža bilo koja sofa i hrana i piće na njoj, kraj ovome uživanju je poznat svakome i on se završava s procesom varenja te iste hrane i pića u stomacima. S druge strane, duhovne vrijednosti su te koje ostaju, koje emaniraju svoju svjetlost i svome nosiocu ali i svima drugima, te će korist od istih biti mnogo duža i dugotrajnija – štaviše, vječna!

Zaključak

Iščitavanje Kur'ana trajna je obaveza za muslimane svih vremena i u svakom mjestu. Međutim, kako smo kod uvažениh mufesira vidjeli, iznimno je važno i razmišljati o poukama i porukama koje se mogu u njemu naći za nas danas i ovdje. Tako je važno i u kontekstu ajeta o odgoju pokušati stalno razmišljati i uzimati pouke i poruke za svakodnevni život.

Iz dva tematizirana ajeta koji spominju odgoj u savremenom razumijevanju *terbijeta* zaključujemo da postoje dva pristupa odgoju i samim tim dvije paradigme istoga na koje ukazuje Kur'an:

Onaj koji gleda samo materijalne aspekte odgojnog procesa i gdje se daje prednost fizičkim aspektima djeteta – u manjoj ili većoj mjeri – a koji smo identificirali kao faraonsko-materijalističku perspektivu.

Onaj koji obuhvata cjelokupan odgoj a težnju stavlja na vjeru, emocije i istinske duhovne vrijednosti – a koji vidimo kao univerzalnu paradigmu poslaničkog odgoja.

Nažalost, čini nam se da je danas pretežno prisutan prvi pristup i obrazac u odgoju čak i kod muslimana. Ovim se djeci obezbjeđuju svi – ili skoro svi, materijalno-tehnički uslovi za razvoj njihovih fizičkih tijela, ali se ona prepuštaju sama sebi te se ne posvećuje dužna pažnja njihovim dušama, njihovim emocijama i sl. Smatramo da u ovome leži razlog brojnih socijalno-devijantnih pojava u savremenim društvima. I koliko god do jučer to bila zamjerka muslimana nemuslimanima, sve više vidimo da i muslimanski roditelji nemaju vremena za svoju djecu, ne posvećuju im dužnu pažnju, ne provode kvalitetno vrijeme sa svojom djecom, žive u svojevrsnoj krizi braka i porodice...

Stoga smatramo da je nužno da se vrijednosti koje su univerzalnog karaktera te vječno važeće do Sudnjeg dana trebaju promovirati među muslimanima posebno.

Povratak Kur'anu i božanskim uputama u svim sferama života osnov je za svaki uspjeh – uključujući i odgojni!

Izvori

- <http://tanzil.net/>: *Prevod Kur'ana na bosanski jezik*, preveo Besim Korkut.
- <https://www.altafsir.com/indexArabic.asp>: Tefsiri od Sa'dija i Šaravija.
- Ali, Abd al-Halim Mahmud (2008), *Osnovi islamske pedagogije*, Zenica: Islamski pedagoški fakultet i Novi Pazar: El-Kelimeh.
- 'Alij, Sa'īd Ismā'īl (2005), *Uṣūl al-tarbiyyah al-islāmiyyah*, Kairo: Dar al-Salam.
- Bakeri, Husro (2009), *Ponovni pogled na islamski odgoj*, Sarajevo: Ibn Sina.

معنى اللفظة التربية في المنظور القرآني

تتناول المقالة معنى اللفظة التربية في المنظور القرآني. إن القرآن الكريم يذكر هذه اللفظة في الغالب بمعنى النمو والازدياد وما شابههما من المعاني وأما التربية بمعناها المعاصر ففي المقالة تحليل مختصر لايتين فقط من آيات القرآن الكريم التي تذكر فيهما به.

Doc. Dr. Esmir M. Halilovic

Two Qur'anic Perspectives on Upbringing in the Meaning of the Term At-Tarbiyyah

Summary

The paper presents reflections on the Qur'anic meanings and perspectives of the term "at-tarbiyyah". Namely, in the Qur'an this term is mostly mentioned in its linguistic sense in several places in the meaning of growth, enlargement, etc. In the understanding of the term "at-tarbiyyah" as a modern conception of upbringing, the paper briefly analyzes two verses only in which the term "at-tarebiyyah" is mentioned in this sense.

Prijevod i komentar uvoda Bejdavijevog tefsira

Prof. dr. Almir Fatić

vanredni profesor na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
almirfat75@gmail.com

Sažetak

Tefsir Nasiruddina el-Bejdavija pod naslovom *Envaru t-Tenzil ve esraru t-te'vil* jedan je od najpopularnijih klasičnih ehl-i sunnetskih tefsira (komentara) Kur'ana. Neki ga smatraju i najvažnijim komentarom Kur'ana u čitavoj muslimanskoj povijesti. Na njega su napisane mnoge glose (havaši) i komentari (ta'likat), među njima i komentari dvojice Bošnjaka. Prvi je Muhammed ibn Musa Allamek el-Bosnevi, a drugi Ibrahim Opijač. Autor u ovom radu daje svoj prijevod i komentar Bejdavijevog uvoda u predmetni *Tefsir*.

Ključne riječi: Kur'an, ulum dinije, vidljivi i nevidljivi svijet, arapski jezik, književnost.

Uvodna bilješka

Tefsir Nasiruddina el-Bejdavija (u. 685/1286) pod naslovom *Envaru-t-Tenzil ve esraru-t-te'vil* ili poznatiji kao *Tefsiru-l-Bejdavi* jedan je od najpopularnijih klasičnih ehlisunnetskih tefsira (komentara) Kur'ana i posebno je (bio) popularan u nearapskim muslimanskim područjima. Zbog njegove popularnosti, značaja i utjecaja, napisane su mnoge glose (havaši) i komentari (ta'likat) Bejdavijeva tefsira. Hadži Halifa (u. 1657) u svom *Kešfu-z-zununu* (Daru ihja'i t-turasi l-'arebijj, Bejrut, s.a., 1/188-194) navodi preko četrdeset takvih glosa i komentara, cjelovitih i parcijalnih.

Halifa će o Bejdavijevom tefsiru napisati sljedeće: “Njegov tefsir je izuzetno vrijedno djelo, tako da to nema potrebe posebno objašnjavati. On je u njega iz *Keššafa*, u skraćenoj formi, uvrstio ono što je vezano za arapski jezik, iz [Razijevog] *Et-Tefsiru-l-kebira* ono što je u vezi s filozofijom i [*ilmu-l*]-kelamom a iz Ragibovog tefsira ono što se odnosi na etimologiju, nejasne stvari i profinjene aluzije. (...) Allah je odredio da to djelo bude vanredno lijepo prihvaćeno od većine istaknutih i značajnih učenjaka, pa su posvetili posebnu pažnju njegovome izučavanju i pisanju komentara na njega. Neki su tako pisali komentar na njegovu tumačenje samo jedne sure, neki na tumačenje određenih dijelova, a neki su opet pisali kompletan komentar njegovog tefsira“ (187-188).

El-Fihrisu-š-šamil li-t-turasi-l-'arebiji-l-islamiji-l-mahtut. 'Ulumu-l-Kur'an – mahtutatu-t-tefsir (Amman, El-Medžme'u-l-meliki li buhusi-l-hadarati-l-islamije, 1989, 1/320-343) registrira, slovom i brojem, tri stotine trideset i tri (333) glose i komentara Bejdavijeva tefsira. U najpoznatije komentare Bejdavijeva tefsira ubrajaju se: *Hašija šejh Zade 'ala tefsiri-l-Kadi el-Bejdavi* (Mektebu-l-hakika, Istanbul, 1998, četiri toma); *Hašija-š-Šihab 'ala tefsiri-l-Bejdavi* ili *'Inajetu-l-kadi ve kifajetu-r-radi 'ala tefsiri-l-Bejdavi* Šihabuddina Hafadžija el-Misrija el-Hanefija (u. 1659) (Daru Sadir, Bejrut, s.a., osam tomova); *Hašija-l-Kunevi 'ala tefsiri-l-Bejdavi* (Daru-l-kutubi-l-'ilmije, Bejrut, 2001, dvadeset tomova) i *Hašija-s-Sujuti 'ala tefsiri-l-Bejdavi* ili *Nevahidu-l-ebkar ve ševahidu-l-efkar* Dželaluddina es-Sujutija (u. 1505) (Džami'atu Ummi-l-kura, Mekka, 2005, tri toma).

U uvodu svoje glose Sujuti će, između ostalog, napisati:

„Kadi Nasiruddin el-Bejdavi je na izvanredan način skratio [Zamahšerijev] tefsir, navodeći sve ono što je smatrao vrijednim a odstranjujući mu'teziljske i ostale sumnjive stavove, te potvrđujući ono što je ispravno i dopunjujući ono što je propušteno u njemu. Tako je dobio djelo koje je zablistalo poput čistoga zlata i koje je postalo vidljivo poput Sunca za vedroga dana, pa mu se posvetiše oni koji žude za znanjem, od sveg srca ga hvališe oni koji ga opisivahu i ljepote njegovih profinjenih detalja kušашe posebni stručnjaci, a učenjaci ga vrlo

*brzo prihvatiše i marljivo prionuše njegovome iščitavanju i
podučavanju drugih.“*

I dva se Bošnjaka ubrajaju u komentatore Bejdavijeva tefsira, koji su ga „tumačili i predavali u srednjim školama“ (J. Ramić). Prvi je Muhammed ibn Musa Allamek el-Bosnevi (1595–1636), koji je napisao više glosa na Bejdavijev tefsir: 1. *Hašija ‘ala Envari t-tenzil ve esrari t-te’vil*,¹ 2. *Hašija ‘ala tefsir sureti n-Nebe’* (Glosa na komentar sure En-Nebe’)² i 3. *Hašija ‘ala tefsir sureti l-Kehf* (Glosa na komentar sure El-Kehf).

Drugi je Ibrahim Opijač (16781–725), koji je napisao *Šerh dibadžeti tefsiri-l-Bejdavi* (Komentar na uvod Bejdavijeva komentara Kur’ana) ili *Hašija ala dibadžeti tefsiri-l-Bejdavi* (Glosa na uvod Bejdavijeva tefsira).³ Rukopis je pohranjen u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu pod brojem 4006 (v. *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, svezak prvi, obradio Kasim Dobrača, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 1963, 195-196) i još nije preveden na bosanski jezik.

Da je tradicija izučavanja i prepisivanja Bejdavijeva tefsira i njegovih glosa i komentara u osmanskoj Bosni bila intenzivna svjedoče katalogi arapskih, turskih i drugih rukopisa u naučnim ustanovama naše zemlje, a posebno Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, iz kojih se može doći do zaključka da je najviše prepisivani i komentirani mufesir – Kadi Bejdavi (v. XI i XVII svezak kataloga Gazi Husrev-begove biblioteke; Mustafa Ćeman, „Kur’an i tefsirske znanosti u Bošnjaka“, *Kabes*, br. 35-36, IV, Mostar, 1998).

Na osnovu svega navedenog u vezi s Bejdavijevim tefsirrom, savremeni islamski učenjak Gibril Fouad Haddad (r. 1960), s pravom će istaći

-
- 1 „Ne radi se o glosi na cijeli Bejdavijev *Tefsir*, nego na samo neke sure iz njega. (...) Neki autori tvrde da se radi o glosi na dio tefsira od njegovog početka do sure El-En’am, dok su drugi stava da se glose odnose samo na sure El-Bekare i Ali ‘Imran. Postoji i mišljenje da se glose odnose na dio od početka *Tefsira* do sure El-Ma’ide“ (više v. Sead Seljubac, „Allamek i njegovo djelo *Tafsir ahar li surat al-Fath*“, *Analiti GHB*, knjiga XXI-XXII, Sarajevo, 2003, 281-309; S. Seljubac, „Bosanski mufessir Allamek al-Busnawi“, *Logos*, vol. 3, br. 2, Tuzla, 2015, 71-95).
  - 2 V. Sead Seljubac, „Glosa na Bejdavijev komentar sure Nebe“, 1-21, *Znakovi vremena*, Sarajevo, vol. 14, br. 5, 2011, 28-41.
  - 3 V. Jusuf Ramić, „Bejdavin komentar Kur’ana i glosa Ibrahima Opijača“, *Glasnik VIS-a*, XL, 2, Sarajevo, 1977, 143-148. Ibrahim Džafić je 1999. godine odbranio magistarski rad na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu pod naslovom *Glosa Ibrahima Opijača na uvod Bejdavinog tefsira*, u kome je analizirao ovaj Opijačev rukopis. Rad nije štampan.

da je Bejdavijev tefsir “postao i ostao sedam stoljeća najviše proučavani tefsir“, i treba ga smatrati „najvažnijim komentarem Kur’ana u historiji islama“. Haddad je objavio prijevod prvog *hizba* Bejdavijeva tefsira na engleski jezik pod naslovom *The Lights of Revaltion and the Secrets of Interpretation*. Prijevod je utemeljen na, kako se navodi na naslovnoj stranici, četrnaest rukopisa *Envara*, dvanaest komentara i četrnaest izdanja (izd. Beacon Books, 2016).

Vrijedi navesti i mišljenje šejha Muhammeda Husejna Zehebija (u. 1977), kojim on dovršava prikaz Bejdavijeva tefsira: „Ukratko, ovo djelo spada u temeljna tefsirska djela i ono je nezaobilazno za svakoga onoga ko hoće da razumije riječi Uzvišenoga Allaha i da dokuči njihove tajne i njihova značenja“ (*Et-Tefsiru ve-l-mufessirun*, Mektebe vehbe, 1985, 1/288).

Na kraju ovog prigodnog uvoda kazat ćemo nekoliko riječi o našem prijevodu i komentaru uvoda Bejdavijeva tefsira, čiji izvornik donosimo u radu. Koristimo izdanje Bejdavijeva tefsira iz 2000. godine izdavačkih kuća Daru-r-rušd i Mu’essesetu-l-iman iz Bejruta, u tri velika toma. U prijevodnim rješenjima i komentatorskim bilješkama najviše smo se služili dvjema navedenim glosama: Šihabuddina Hafadžija i Dželaluddina es-Sujutija, koje smo označili kraticama HŠ i HS. Detaljne i opsežne komentare Bejdavijeva tefsira koje susrećemo u ove dvije glose ciljano smo maksimalno skraćivali, a šire navodili onda kada za to postoji potreba u cilju boljeg razumijevanja prevedenoga teksta. Svoj uvod Bejdavi piše veoma koncizno, stilogeno i stilski markirano.

بسم الله الرحمن الرحيم
خطبة الكتاب

الحمد لله الذي نَزَّلَ الفرقان على عبده ليكون للعالمين نذيراً، فتحدى بأقصر سورة من سوره مصاقع الخطباء من العرب العرباء فلم يجد به قديراً، وأفحم من تصدى لمعارضته من فصحاء عدنان وبلغاء حطّان حتى حسوا أنهم سحروا تسحيراً، ثم بين للنّاس ما نُزِّلَ إِلَيْهِمْ حسباً عن لهم من مصالحهم ليدبروا آياته، وليتذكر أولو الألباب تذكيراً، فكشف لهم قناع الانغلاق عن آيات محكمات من أم الكتاب، وأخر متشابهات من رموز الخطاب تأويلاً وتفسيراً، وأبرز غوامض الحقائق ولطائف الدقائق، ليتجلى لهم خفايا الملك والمملوك وخبايا قدس الجبروت ليتفكروا فيها تفكيراً، ومهد لهم قواعد الأحكام وأوضاعها من نصوص الآيات وأملأها، ليذهب عنهم الرجس ويبطروهم تطهيراً، فمن كان له قلب أو ألقى السمع وهو شهيد، فهو في الدارين حميد وسعيد، ومن لم يرفع إليه رأسه وأطفاً نراسه، يعيش ذمياً ويصل سعيراً فيا واجب الوجود، ويا فائض الوجود، ويا غاية

كل مقصود، صل عليه صلاة توازي غناه، وتجازي غناه، وعلى من أعانه وقرر تبيانه تقريراً، وأفض علينا من بركاتهم واسلك بنا مسالك كراماتهم، وسلم عليهم وعلينا تسليمًا كثيرًا.
وبعد، فإن أعظم العلوم مقداراً وأرفعها شرفاً ومنازاً، علم التفسير الذي هو رئيس العلوم الدينية ورأسها، ومبنى قواعد الشرع وأساسها، لا يليق لتعاطيه والتصدي للتكلم فيه إلا من برع في العلوم الدينية كلها أصولها وفروعها، وفاق في الصناعات العربية والفنون الأدبية بأنواعها.
ولطالما أحدث نفسي بأن أصنف في هذا الفن كتاباً يحتوي على صفة مما بلغني من عظماء الصحابة، وعلماء التابعين، ومن دونهم من السلف الصالحين، وينطوي على نكت بارعة، ولطائف رائعة، استنبطتها أنا ومن قبلي من أفاضل المتأخرين، وأمائل المحققين، ويعرب عن وجوه القراءات المشهورة المعرّوة إلى الأئمة الثمانية المشهورين، والشواذ المروية عن القراء المعترين.
إلا أن قصور بضاعتي يثبطني عن الإقدام، ويمنعني عن الانتصاب في هذا المقام حتى سنح لي بعد الاستخارة ما صمم به عزمي على الشروع فيما أردته، والإتيان بما قصدته، ناوياً أن أسميه بعد أن أتممه «بأنوار التنزيل وأسرار التأويل».
فها أنا الآن أشرع وبحسن توفيقه، أقول وهو الموفق لكل خير ومعطي كل مسؤول.

U ime Allaha, Svemilosnog, Samilosnog.

Uvod

Hvala Allahu *Koji je svome robu objavio Furkan*⁴ *da bi on svjetovima bio opomena*. On⁶ je, njegovim najkraćim surama, izazvao rječite govornike među čistokrvnim Arapima i nijednoga nije našao sposobnim [da odgovori], te učutkao one koji su ustali suprotstaviti mu se iz reda retoričara

4 *Furkan* je jedno od imena za Kur'an, a i jedna kur'anska sura, dvadeset i peta, nosi naziv El-Furkan. Osnovna značenjska ideja riječi *furkan* jeste *rastavljanje* i otuda je Kur'an nazvan Furkan zato što *rastavlja* Istinu od neistine,

5 Skrivena zamjenica u glagolu *li jekune* može se odnositi na: a) Muhammeda, a.s., u značenju: *da bi on svjetovima bio opomena/opominjač (nezir)*, b) na Furkan, tj. *da bi Kur'an svjetovima bio opomena/opominjač* i c) na Uzvišenog Allaha, u značenju *da je Allah Taj Koji opominje (ili upozorava)*. Prva mogućnost je očiglednija (HS, 1/3). Prva uvodna Bejdavijeva rečenica skoro u potpunosti (izuzev početne invokacije *El-Hamdu lillah*) je prvi ajet sure El-Furkan. U arapskoj stilistici ovaj postupak se naziva *iktibas* (preuzimanje), a koji su brojni klasični učenjaci primjenjivali u svojim djelima. Navodeći kur'anski ajet na početku, autor skreće pažnju da svoj tefsir započinje Kur'anom te, istovremeno, da je *iktibas* šerijatski i stilistički dozvoljen (HS, 1/23, 25). I u nastavku svog uvoda Bejdavi će obilato koristiti *iktibas*, što ćemo i naznačiti (u osnovnom tekstu *italikom*, a u fusnoti navodom iz koje sure, odn. ajeta je izvršeno *preuzimanje*). Ova Bejdavijeva prva rečenica njegova tefsira stoji nasuprot Zamahšerijeve rečenice *El-Hamdu lillahi-l-lezi haleka-l-Kur'an* u njegovom *Keššafu*.

6 Zamjenica u ovom glagolu (*tehadada*) kao i glagolima koji slijede odnosi se na Muhammeda, a.s. (HS, 25). Izazov se pripisuje Muhammedu, a.s., zbog 23. ajeta sure El-Bekare (HS, 4).

Adnana⁷ i stilističara Kahtana,⁸ sve dok oni nisu pomislili da su bili potpuno opsihreni. Zatim im je *objasnio ono što im se objavljuje*⁹ shodno njihovim vlastitim dobrobitima da bi oni mogli *duboko razmisliti o njegovim ajetima i da bi oni umni pouku primili*;¹⁰ razotkrio im je koprene nerazumljivog u *jasnim ajetima (ajat muhkemat)*, koji su *majka Knjige*,¹¹ i onim *nejasnim ajetima (mutešabihat)*,¹² koji predstavljaju figurativan govor (*rumuzu-l-hitab*) u interpretativnom i tumačenjskom smislu (*te'vilen ve tefsiren*);¹³ ukazao im na skrivene suštine [ovozemaljskih] stvari i profinjenosti nevidljivoga [svijeta], kako bi im se očitovale skrivenosti Svijeta vidljivosti (*Mulk*) i Svijeta nevidljivosti (*Melekut*) te tajne [Svijeta] Čiste moći (*Qudusu-l-džeberut*),¹⁴ da bi o njima pomno razmišljali; pripremio im pravila propisa i njihovu primjenu iz ajeta koji na njih

7 Adnan je predak Muhammeda, a.s., i ostalih Arapa, čije puno ime glasi: Adnan ibn Edd ibn Eded ibn el-Jese' ibn el-Humejsi' ibn Selaman ibn Nebt ibn Haml ibn Kajdar ibn Ismail ibn Ibrahim el-Halil, a.s. (HS, 1/26)

8 Kahtan je praotac stanovnika Jemena (HS, 1/26).

9 Kur'an, En-Nahl, 44.

10 Kur'an, Sad, 29.

11 Kur'an, Ali Imran, 7.

12 Pojmovi *muhkemat (jasni ajeti)* i *mutešabihat (nejasni ajeti)* eksplicitno se navode u 7. ajetu sure Ali 'Imran. Postoji veći broj mišljenja o tome šta su *muhkem* a šta *mutešabih ajeti*. Spomenut ćemo ona najznačajnija:

a) *muhkem* su ajeti čija je intencija spoznatljiva bilo očigledno ili interpretativno; *mutešabih* su ajeti čija je značenja Uzvišeni Allah zadržao za Sebe, kao što su (ajeti u kojima se spominju): Sudnji dan, pojava Dedždžala, 'isprekidana' slova na počecima kur'anskih sura; b) *muhkem* su ajeti čije je značenje jasno, a *mutešabih* čije je značenje nejasno; c) *muhkem* su ajeti koji se mogu interpretirati samo na jedan način, a *mutešabih* su ajeti koji se mogu interpretirati na više načina; d) *muhkem* su ajeti čije se značenje može racionalno obuhvatiti, dok to nije slučaj sa *mutešabih* ajetima, kao što je to npr. broj namaza, post u mjesecu ramazanu a ne u ša'banu; e) *muhkem* su ajeti koji se mogu razumjeti sami po sebi, dok se *mutešabih* ajeti ne mogu razumjeti sami po sebi, već upućivanjem na druge ajete; f) *muhkem* ajeti sadrže značenje samim svojim objavljivanjem, dok se značenje *mutešabih* ajeta saznaje daljnjim tumačenjem (*te'vil*); g) *muhkem* su ajeti čije se riječi ne ponavljaju na drugom mjestu, kao što je to slučaj sa *mutešabih* ajetima; h) *muhkem* su ajeti koji sadrže stroge propise, obećanja i prijetnje, a *mutešabih* oni koji sadrže kazivanja i primjere (parabole) (više v. Sujuti, *El-Itkan fi ulumi-l-Kur'an*, Daru-l-kitabi-l-'arebijj, Bejrut, 1999, 1/592-594; Zerkani, *Menahilu i-irfan*, Daru-l-kutubi-l-'ilmijje, 1988, 2/291-292; S. Salih, *Mebahis fi 'ulumi-l-Kur'an*, Daru-l-'ilm li-l-melajjin, Bejrut, 1997, 281-286).

13 *Te'vil* se odnosi na *mutešabih* ajete a *tefsir* na *muhkem* ajete (HŠ, 8).

14 Gazali u svom *Imla'u* kaže: „*Alemu-l-mulk* je sve ono što je dostupno osjetilima; on jeste po moći Uzvišenog Allaha, a neki njegovi dijelovi proizlaze iz onih drugih; to je svijet koji prate promjene. *Alemu-l-melekut* je ono što je Uzvišeni stvorio vječnom naredbom bez postupnosti i ono ostaje u jednom stanju bez ikakve promjene“ (HS, 1/27). *Mulk* se tumači kao vidljivi svijet (*alemu-š-šehade*), a *Melekut* kao nevidljivi svijet (*alemu-l-gajb*), koji je svijet Božanskih odredbi (*alemu-l-emr*). U *El-Havaši-l-lejsijje* navodi se da se pod tajnama (*habaja*) [Svijeta] Čiste moći (*Qudusu-l-džeberut*) misli na attribute Uzvišenog Allaha, a moguće ja da se misli na attribute [Njegovog] djelovanja (HŠ, 1/9).

eksplicitno i implicitno ukazuju, *kako bi od njih otklonio nečistoću (ridžs)*¹⁵ *i potpuno ih očistio*.¹⁶ Stoga, *onaj ko ima pameti ili ko sluša i pribran je*¹⁷ on će na obje kuće biti zahvalan i sretan, a onaj ko ne obrati pažnju¹⁸ i svoju svjetiljku ugasi¹⁹ živjet će ponižen i u Vatri gorjeti. Zato – o, Nužno Biće (*Vadžibu-l-vudžud*), o, Izljevatelju darežljivosti (*Fa'idu-l-džud*) i Cilju svake namjere – blagoslovi ga blagoslovom koji odgovara njegovoj blagodati i nadoknadi mu njegov trud, kao i one koji su mu pomogli i poduprli njegovu zgradu, a na nas izlij iz njihova bereketa i daj da slijedimo put njihovih dobrih djela (*keramatihim*), i neka su na njih i nas selami mnogi!

(A potom) najveća nauka po svojoj vrijednosti, najviša po svom ugledu i položaju jeste nauka tefsira [tumačenja Kur'ana] (*'ilmu-t-tefsir*), koja je predvodnik i osnova vjerskih nauka (*ulum dinije*),²⁰ zgrada i temelj šerijatskih pravila. Baviti se njome i govoriti o njoj prikladno je samo onome ko je dobro upućen u sve vjerske nauke, u njihova temeljna i sporedna pitanja te u vještine arapskoga jezika i književne umjetnosti (*el-fununu-l-edebije*) svih vrsta.²¹ Dugo sam želio da u ovoj disciplini (*fenn*) napišem knjigu koja bi sadržavala ono najbolje što sam naučio od velikih ashaba, učenih tabiina i ostalih iz reda dobrih prethodnika (*selefi-s-salih*);²² ona će sadržavati izvanredne poente (*nuket bari'a*) i

15 *Ridžs* (nečistoća) je neznanje i grijeh (HŠ, 1/10).

16 Kur'an, El-Ahzab, 33.

17 Kur'an, Qaf, 37.

18 U izvorniku: *ve men lem jerfa' ilejhi ve'seh* – alegorični iskaz za ostavljanje nečega ili neobraćanje pažnje na nešto, katkada može označavati stid, što ovdje nije slučaj (HŠ, 1/11).

19 U izvorniku: *ve atfe'e nibraseh* – misli se na svjetlost uma ili prirodne predispozicije (*fitre*) u kojoj se rađa svako dijete; pod *gašenjem* se misli na *vjetar neznanja i prkosa* (HŠ, 1/11).

20 *El-Ulumu-d-dinije* su: tefsir, hadis, fikh, usuli-din i usuli-fikh (HS, 1/29).

21 Ibnu-l-Kemal el-Enbari kaže: „Osam je vrsta književnih nauka (*ulumu-l-edeb*): lingvistika, gramatika, sintaksa, metrika, ritmika, vještina poezije, genealogija Arapa i historija Arapa, kojima mi pridodajemo još dvije koje nazivamo: dijalektika gramatike (*džedelu-n-nahv*) i osnovi gramatike (*ilmu usuli-l-nahv*)“. Poznato je da posljednjih pet od ovih osam vrsta nisu potrebne za tefsir, izuzev vještine poezije koja aludira na stilistiku (*'ilmu-l-belagu*) i njoj prateće discipline, i ona se još od starih vremena naziva *vještina poezije, kritika poezije, kritika govora*. Askeri je napisao knjigu koji je nazvao *Es-Sina'atejni* – Knjiga o dvama vještinama, tj. o vještini proze i poezije. Kudame je napisao knjigu koju je nazvao *Nakdu-š-šir* (*Kritika poezije*), koja *me'ani* (sintaktostilistiku), *bejan* (semantostilistiku) i *bed'i* (tropiku) oslovljava na nov način u odnosu na prethodnike (HS, 1/31).

22 Ove Bejdavijeve riječi kao i one koje slijede otkrivaju nam tri stvari. Prvo, Bejdavi namjerava da napiše tefsir zato što se tefsir smatra najvišom naukom u okviru *ulum dinije*. Prije svog tefsira Bejdavi je napisao brojne knjige iz različitih islamskih disciplina: usuli-dina, arapske gramatike, usuli-fikha, fikha, logike i metafizike. Nedostajao mu je još tefsir. Drugo, Bejdavi je pokušao pisati tefsir i ranije, a koji bi

zadivljujuće profinjenosti (*leta'if ra'ia*) koje sam derivirao ja i još neki vrijedni učenjaci (*efadil*)²³ prije mene i najodabraniji autoriteti. Također će se navesti autentični kiraeti (*vudžuhu-l-kira'ati-l-mešhure*) koji se pripisuju osmerici poznatih imama kao i oni neautentični (*ševazz*) koji se prenose od pouzdanih učača (*el-kurra'*).²⁴

Nedostatak mog znanja spriječio me je da to učinim [ranije] i zaustavio me od takvog poduhvata. I tako mi je postalo moguće, nakon *istihare*, da izvršim ono što sam odlučio, da započnem s onim što sam namjeravao [da napišem] i ostvarim ono što sam želio. Namjeravam da [knjigu], nakon završetka, nazovem *Envaru-t-Tenzil ve esraru t-te'vil* (*Svjetla Objave i tajne tumačenja*). I, evo, započinjem, s Njegovom pomoći, veleći da On pomaže svako dobro djelo i odaziva se na svaku molbu!

---

uključio elemente koje spominje, ali ga je, kako sam kaže "nedostatak znanja spriječio u tome". U tom kontekstu ističemo podatak koji navodi Ibn Ašur: Bejdavi je svoj *Envar* napisao u posljednjim danima svog života u Tabrizu (*Et-Tefsir ve ridžaluh*, Daru-s-sahnun, Tunis, 1999, 107), tj. kada je u potpunosti ispunio uvjete koje sam postavlja za mufesira: poznavanje *ulum dinijje*, arapskog jezika i književne umjetnosti. I treće, Bejdavi otkriva svoju tefsirsku metodologiju (v. Yusuf Rahman, „Hermeneutics of al-Baydawi in his Anwar al-Tanzil wa asrar al-Ta'wil“, *Islamic Culture*, 71:1 (1997), 1-14).

23 Pod *vrijednim učenjacima* autor misli na Zamahšerija, Ragiba [el-Isfahanija] i Razija. Utjecaj ovih učenjaka na autora toliki je da je rečeno da je sve ono što se tiče jezika i lingvistike preuzeo od Ragiba, a sve ono što se tiče *kelama* iz *Et-Tefsiru-l-kebira* (HŠ, 1/15).

24 Pod *osmericom poznatih imama* misli se na sedam poznatih imama i osmog imama Jakuba ibn Ishaka el-Hadremija el-Basrija, čiji su prenosiooci (*ravije*) Revh i Revši. *Šazz kiraeti* su oni mimo poznatih sedam kiraeta, a ispravnije je kazati mimo deset kiraeta. Spominjanjem osmog kiraeta aludira se na osmi način učenja (*vedžhi*) koji je odabrao Jakub ibn Ishak, a ne i na ostale načine, budući da je ovaj osmi kiraet bio raširen i poznat, veli se čak u prvo vrijeme pa sve do kraja trećeg stoljeća po Hidžri. Onda ga je Ibn Mudžahid izostavio i umjesto njega uvrstio kirate El-Kisajja. Neki su kazali da je Jakub bio najučevniji čovjek svog vremena u arapskom jeziku i kiraetima, kao što se to navodi u *Itkanu* i drugim djelima (HŠ, 1/15).

تفسير وشرح مقدمة الكتاب «أنوار التنزيل وأسرار التأويل» لناصر الدين البيضاوي

إن «أنوار التنزيل وأسرار التأويل» لناصر الدين البيضاوي (ت ١٢٨٦/٦٨٥) أحد أشهر الكتب الخاصة بتفسير القرآن الكريم لدى أهل السنة والجماعة، حتى إن البعض يحسبونه أهم تفاسير القرآن في تاريخ الإسلام كله. وقد علق على هذا التفسير الكثير من التعليقات والحواشي، ومن المعلقين عليه كذلك بوشناقيان أحدهما محمد ابن موسى غلامك البسنوي (١٥٩٥-١٦٣٦) والثاني إبراهيم أوبياتش (١٦٧٨-١٧٢٥). وقد قدم المؤلف في هذه المقالة ترجمته وشرحه لمقدمة هذا الكتاب لناصر الدين البيضاوي.

Prof. Dr. Almir Fatic

Translation and Commentary on the Introduction of Baydawi's Tafsir

Summary

The Tafsir of Nasiruddin al-Baydawi (d. 685/1286), entitled Anvaru 't-Tenzil ve Asraru 't-Ta'vil, is one of the most popular classical Ahlu 's-Sunnah tafsir (commentary) of the Qur'an. It is also considered by some to be the most important commentary on the Qur'an in all Muslim history. Many glosses (hawashi) and commentary (ta'likat) have been written on it, including the commentaries of two Bosniaks. The first one is Muhammad ibn Musa Allamek al-Bosnavi (1595-1636) and the second Ibrahim Opjac (1678-1725). The author in this paper provides his own translation and commentary on Baydawi's introduction to the Tafsir in question.

Pojmovi *sunnet* i *mursel* u rukopisu *Fethu-l-esrār* Mustafe Ejubovića, šejha Juje

Dino Maksumić

glavni imam međžlisa islamske zajednice mostar
dinomaksumic@hotmail.com

Sažetak

Ovaj rad tretira pojmove *sunnet* i *mursel* u rukopisu *Fethu-l-esrār* Mustafe Ejubovića – Šejha Juje, koji o hadisu i hadiskim naukama nije iza sebe ostavio nijedno zasebno djelo. Cilj rada je da se na osnovu navedenog usulskog djela dođe do određenih informacija i saznanja o autorovom viđenju hadisa a posebno ova dva hadiska pojma koja je tretirao u svom djelu.

Ključne riječi: Šejh Jujo, sunnet, mursel, hadis, vadžib, Poslanik.

Uvod

Jedna od najznačajnijih ličnosti sa prijelomnice 17. i 18. stoljeća za muslimane BiH je učenjak koji je u arapskim biografskim djelima poznat pod imenom Mustafa bin Jusuf el-Mostari el-Bosnevi (Mustafa, sin Jusufa, Mostarac, Bosanac), dok je u literaturi na bosanskom jeziku prepoznatljiv pod imenom Mustafa Ejubović – Šejh Jujo (1651–1707).

Učitelj po struci, njegova glavna djelatnost bila je predavanje u Karađoz-begovoj medresi u Mostaru. Bio je i muftija Mostara 15 godina po povratku iz Istanbula, gdje je studirao dugi niz godina i radio je kao

nastavnik u najpoznatijim školama. U Istanbulu i Mostaru obrazovao je nekoliko generacija studenata.

Kao enciklopedijska intelektualna ličnost iza sebe je ostavio 27 djela iz različitih oblasti na arapskom jeziku.

Većina njegovih djela sačuvana su i nalaze se kao rukopisi u GHB biblioteci, manji broj u Arhivu Hercegovine. Neka od njih izučavana su i obrađivana kroz magistarske i doktorske disertacije te naučne radove.

Analizom naslova napisanih djela i uvidom u njegovu biografiju, pogotovo onu koju je o njemu napisao njegov učenik Ibrahim Opijač, dolazi se do zaključka da Šejh Jujo iza sebe nije ostavio zasebno djelo napisano iz oblasti hadisa ili hadiskih nauka.¹

Cilj ovoga rada je da ponudi više informacija i saznanja upravo o njegovom pristupu i razumijevanju hadisa, tačnije pojmova *sunnat* i *mursel*. Kao osnovna baza istraživanja ove teme je njegovo posljednje napisano djelo iz usuli-fikha, *Fethu-l-esrār*, komentar na *El-Mugni*, koje je Šejh Jujo, prema svjedočenju eminentnih bosanskohercegovačkih istraživača i autora poput Kasima Dobrače, napisao kada je bio na vrhuncu svoje naučne djelatnosti i u njemu dao jedno od najboljih djela ove vrste.²

Prvo tematiziranje sunneta i definicija istog

U tematskom smislu, Šejh Jujo obrađuje pojam sunnet na dva mjesta u navedenom komentaru.

Prvu obradu pojma nalazimo na 57. stranici rukopisa, u poglavlju o osnovnim propisima i olakšici (العزيمة والرخصة). Autor navodi četiri opća ili osnovna islamska propisa koji važe kao opći zakon za sve šerijatske obveznike: fard, vadžib, sunnet i nafile.³

Definirajući pojam sunnet, autor prvo pristupa jezičkoj razradi pojma u smislu da isti nosi značenje puta, načina ili metoda, valjanog ili

1 Ibrahim bin eš-Šejh Ismail b. Salih b. Ali el-Mustari el-Muskiri (Opijač), *Risala Fi Manakib Šejh Juja (Jujo) Mustafa bin Jusuf el-Mostari*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, rukopis br. 4871, 3.

2 Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, 1979, svezak drugi, str. 15.

3 Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrār*; Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, br. 4027, list br. 57-b.

nevaljanog, tj. prihvatljivog ili neprihvatljivog. (والسنة في اللغة: الطريقة مرضية كانت) (أو غير مرضية)

U prilog definiciji navodi hadis: „Ko uvede lijep običaj (sunnet) njemu pripada nagrada i nagrada onoga ko bude po tome istom radio do Sudnjeg dana, a ko uvede loš običaj nosi grijeh i grijeh onoga ko bude po tome istome radio do Sudnjeg dana“⁴, a zatim dodaje da riječ također upotrebljava u značenju ibadeta, jer Uzvišeni Allah kaže: *وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا* – *A ti nećeš u Allahovom zakonu izmjene nači*⁵, tj. u ibadetu. Šejh Jujo zaključuje jezičku definiciju pojma sunnet: „... množina riječi je sunen sa dammom na sinu, dok sa fethom znači metodologije.“⁶

U Šerijatu riječ sunnet označava put kojim se hodi u vjeri (الطريقة المسلموة) (في الدين) bez obavezne ili približno obavezne forme, farza ili vadžiba, koja se isključuje ovim pojmom. To znači da Šejh Jujo pod pojmom sunneta ne podrazumijeva prvostepene i drugostepene obligatne forme u islamskom pravu.

Sunnet, prema njemu, obuhvata govornu i praktičnu formu, ali se također koristi kod govora ashaba i njihove prakse, shodno riječima Poslanika, a.s.: „Držite se moga sunneta i sunneta pravovjernih halifa nakon mene.“⁷ Ovo razumijevanje je nasuprot viđenju imama Šafije koji je rekao da se sunnet odnosi isključivo na radnje Poslanika, a.s., dok radnja ashaba nije sunnet, jer Šafija ne prihvata nekritičko slijedenje ashaba (لا يرى تقليد الصحابي) te time njihovu praksu ne svrstava u sunnet.

Šejh Jujo zaključuje riječima: (وعندنا تقليد الصحابي حجة فيكون فعله سنة) „Nekritičko slijedenje ashaba kod nas je dokaz, te je njihova praksa sunnet.“

On objašnjava sporni detalj razilaženja u mišljenju između hanefijske i šafijske pravne škole: „... nema razilaženja da je sunnet put kojim se hodi u vjeri bez obzira na to bio Vjerovjesnikov, a.s., ili nekog drugog od imama vjere, nego je razilaženje na šta se pojam sunnet odnosi prilikom upotrebe. Kod njega, tj. imama Šafije, se isključivo odnosi na

4 Muslim b. el-Hadždžadž el-Kušejri, *Muslimova zbirka hadisa s komentarom*, prevod i komentar dr. Šefik Kurdić i dr. Semir Rebronja, Zenica – N. Pazar, 2015, III, str. 260.

5 Kur'an s prevodom, Sura El-Ahzab, 66. Preveo: Besim Korkut. Kompleks Hadimu-l-haremejni-š-šerifejni-l-Melik Fahd za štampanje Mushafi-šerifa, Medina, 1991.

6 Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrār*, list br. 58-b.

7 Ebu Džafer Ahmed b. Muhammed et-Tahavi, *Šerh muškili-l-āsār*, Muessesetu-r-risala, Bejrut, Liban, 1994, III tom, str. 223.

sunnat Vjerovjesnika, a.s., a kod nas može imati više implikacija koje se razlikuju shodno faktorima i indicijama.⁸

Šejh Jujo pojašnjava propis slijeđenja djela koja spadaju u oblast sunneta: „Propis sunneta je da se od osobe traži izvršavanje bez stroge prvostepene ili drugostepene obaveze (farza ili vadžiba), jer je to put koji nam je naređen da ga oživljavamo riječima Uzvišenog Allaha: *Ono što vam Poslanik da uzmite, a ono što vam zabrani ostavite*.⁹ Ostavljanjem sunneta zaslužujemo prijekor na dunjaluku i neobuhvatanje šefaatom na ahiretu.¹⁰

Međutim, Šejh Jujo pravi razliku između dvije vrste sunneta, prvi koji se odnosi na uputu sa sobom povlači navedene obaveze i sankcije kako je pojasnio, dok druga vrsta, koja predstavlja dodatke ne donosi prijekor, kritike i sankcije u slučaju neizvršavanja. Kaže: „Ovo prethodno se odnosi na sunnetu-l-huda – sunnet upute, dok izostavljanje sunnetu-z-zevaid, tj. dodatnih sunneta ne uključuje prijekor i kritiku.¹¹

Ova podjela iziskuje dodatno pojašnjenje uz navođenje konkretnih primjera iz svake kategorije, što autor i čini u daljoj razradi teme.

Vrste sunneta kod Šejha Juje

Prva vrsta sunneta – sunnetu-l-huda

Prva vrsta sunneta kod Šejha Juje, kako je nagoviješteno u prethodnim recima, je sunnet upute *sunnatu-l-huda* (pritrvrđeni sunneti) ili praksa koja upotpunjuje uputu, a čije ostavljanje ili neizvršavanje predstavlja *dalal* – zabludu. Ostavljanje upute koju Šejh Jujo izjednačava s vjerom i(li) hodom ispravnim putem u vjeri je kod njega zabluda. Primjeri ovoj vrsti sunneta su obavljanje bajram-namaza, učenje ezana i ikameta, obavljanje namaza u džematu.

Autor navodi hipotetički primjer iz društveno-političkog okruženja koje se temelji na islamskim principima, vezujući ga za imama Muhammeda, učenika Ebu Hanife, u kojem kaže da, ukoliko stanovnici

8 Rukopis *Fethu-l-esrâr*, list br. 58-b, 59-a.

9 Kur'an, El-Hašr, 7.

10 Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrâr*, list br. 59-a.

11 Isto.

nekog naselja ustraju u neučenju ezana i ikameta, treba im se narediti da to rade. Ukoliko odbiju, protiv njih se diže oružana sila, kao i u slučaju neizvršavanja farzova i vadžiba, jer kontinuirano i uporno neizvršavanje i ostavljanje onoga što predstavlja simbole i fundamente vjere je njeno omalovažavanje, što povlači upotrebu sile od strane vlasti koja jedina ima takva ovlaštenja u navedenom hipotetičkom primjeru. Nasuprot Muhammedu, Šejh Jujo navodi i mišljenje drugog učenika, Ebu Jusufa, koji smatra da se sila oružjem podiže u slučaju ostavljanja vadžiba, a ne sunneta.¹²

Druga vrsta sunneta – sunnetu-z-zevaid

Druga vrsta sunneta (nepritvrđeni sunneti), predstavlja radnje čije izvršenje je dio upute dok se neizvršenje ne problematizira niti smatra pokuđenim ili lošim. U svakom slučaju je bolje izvršiti i radnje koje su kategorizirane pod ovom vrstom sunneta, prema Šejhu Juji. Primjeri ovome su način Poslanikovog, a.s., stajanja i sjedenja u namazu, dugo učenje i činjenje rukua i sedžde u namazu, kao i radnje van namaza koje se odnose na način stajanja, sjedenja, oblačenja, jedenja i pijenja.¹³

Drugo tematiziranje pojma sunnet

Šejh Jujo po drugi put navodi i objašnjava pojam sunnet u poglavlju o šerijatskim dokazima na 143. listu svoga rukopisnog djela iz *usuli-fikha*, *Fethu-l-esrār*, komentar na *El-Mugni*, gdje kaže: „Znaj da su tri osnova Šerijata na kojima se baziraju šerijatski propisi: Kur'an, Sunnet i Idžma ummeta.“

Zanimljivo je da odmah nakon ove rečenice ulazi u objašnjenje jedne hipotetičke rasprave kojoj je osnovna tvrdnja da četvrti dokaz treba da bude razum. Razum kao takav, iako nije dokaz u šerijatskom tretiranju međuljudskih odnosa, nema sumnje da je dokaz u akaidskim stvarima, a oba ta segmenta su dio Šerijata s tim da su osnove Šerijata obuhvatnije i šire od osnova fikha.

---

¹² Isto.

¹³ Isto.

Šejh Jujo se na ovo osvrće s obzirom na to da je spomen ova tri osnova dio metna koji komentira a ne dio njegovog komentara. Stoga objašnjava navedenu tezu s nekoliko aspekata. Prvi je htijenje autora metna, Dželaluddina Habbazija, da objasni šerijatske dokaze koji se vežu isključivo za šerijat našeg poslanika Muhammeda, a.s., a što se toga tiče nema sumnje da argument razuma nije isključivo vezan samo za vjerezakon Poslanika, nego je dokaz u svim narodima i religijama. Drugi aspekt je činjenica da su ova tri temelja općenita s obzirom na to da sami po sebi donose propise za razliku od kijasa – analogije koji može biti osnov za neki određeni propis, ali je ipak ogranak u odnosu na ova tri prva navedena temelja.

Nakon ove kratke disputacije, Šejh Jujo navodi i kijas – analogiju kao četvrti osnov koji je izveden iz prethodna tri ukazujući na njegovu sekundarnost u odnosu na prva tri primarna osnova.¹⁴

Nakon rasprave ponovo se vraća na temu sunneta te za isti, kao drugi šerijatski dokaz, kaže: „Sunnet se dijeli na dvije vrste, prvi je mursel, a predstavlja hadis u čijem senedu nije spomenut prenosilac između kazivaoca i Poslanika, a.s., kao kad kaže: rekao je Poslanik, a.s.

Druga vrsta je musned¹⁵ koji je suprotno murselu.¹⁶

Mursel predaja

Mursel je onaj hadis u čijem je senedu na kraju ispušten jedan ravija.¹⁷ Mursel predaju autor – Šejh Jujo – dijeli na četiri vrste. Prva je ono što prenosi ashab, druga što prenose ljudi iz drugog i trećeg stoljeća, treća što prenose vjerodostojni prenosioci u svakom vremenu nakon njih i četvrta gdje je izostavljen prenosilac s jedne, a nije izostavljen sa druge strane.

Mursel ashaba se prihvata konsenzusom, jer se to odnosi na slušanje od Poslanika, a.s., tako da onaj čije je druženje s Poslanikom, a.s.,

¹⁴ Isto, list br. 142-a.

¹⁵ Musned je onaj hadis čiji je sened od početka do kraja spojen i doseže do Allahova Pposlanika, Allah ga blagoslovio i spasio. Vidi: Mahmut Karalić, *Terminologija hadisa – hrestomatija*, priredio dr. hfz. Aid Smajić, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2006, str. 263.

¹⁶ Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrār*, list br. 144-b.

¹⁷ Mahmut Karalić, *Terminologija hadisa – hrestomatija*, priredio dr. hfz. Aid Smajić, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2006, str. 228 (Daif hadisi).

verificirano, a njegovo uopćeno kazivanje i prenošenje ne može značiti ništa drugo nego direktno slušanje od Poslanika bez posrednika, pa makar postojala mogućnost da je predaju čuo od drugog ashaba.

Mursel koji prenosi druga generacija, tj. tabiini, kao i treća, tabi-tabii-ni, uzima se kao jasna stvar, prepoznatljivog seneda koji se ne treba spominjati. Takva predaja je dokaz (حجة) kod nas te je mezheb imama Malika i Ahmeda b. Hanbela u jednom od dva rivajeta koji se prenose od njega i većine mutekellima – apologetika.¹⁸

Ebu Bekr el-Džessas, istaknuti hanefijski učenjak iz 4. stoljeća po Hidžri, navodi da je ispravno mišljenje kod njega, kao i ono na šta upućuje mezheb učenjaka hanefijske pravne škole, da su mursel predaje tabiina i tabi-tabiina prihvatljive, jer se s njihove strane nije uočila nikakva sumnja u prenošenju predaja. Ovo je također i mišljenje Ebu Hanife. Ono u čemu nema dvoumljenja, navodi ovaj učenjak, jeste da se mursel predaje koje prenose neuki ljudi i oni u čije znanje i vjeru se nema pouzdanja te onaj ko prenosi isključivo od nepouzdanih osoba – ne prihvata. El-Džessas također navodi i kur'anske dokaze kao potporu mišljenju da je informacija proistekla iz mursel predaje obavezujuća. *One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili i pravi put koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo da proklinju.*¹⁹ *Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj kad mu se vrate da bi se Allaha bojali.*²⁰

Ova dva ajeta po njegovom mišljenju su jasni dokazi da je obaveza postupanja po informacijama iz predaja pojedinaca – *ahad*. Ista je stvar s mursel predajama, jer tabiin kada kaže da je Poslanik nešto rekao, on time objašnjava i ništa ne taji niti skriva. Time se njegovo prenošenje mora prihvatiti.²¹

Šejh Jujo navodi da je mursel predaja iznad musned predaje u hanefijskom mezhebu, jer smatra validnim i ispravnim onog prenosiooca

18 Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrār*, list br. 145-a.

19 Kur'an, El-Bekare, 159.

20 Kur'an, Et-Tevbe, 122.

21 Ebu Bekr Ahmed b. Ali el-Džessas er-Razi, *El-Fusul fi-l-usul*, poznatije kao: *Usul el-Džessas*, Bejrut, Liban, Dar el-kutub el-ilmijje, 2010, II tom, str. 31.

kod koga je određen hadisi poznat po prenošenju ispravnim putevima, a koje je isti obuhvatio znanjem, te pogotovo kad kaže da je Poslanik, a.s., nešto rekao. Time se mogućnost optužbe za lažno prenošenje minimalizira s obzirom na to da je posljedica laži na Poslanika izuzetno veća i gora nego laž na nekog od ljudi. Stoga je i sam Poslanik oštro upozorio na ovu pojavu kazavši: „Ko na mene namjerno slaže, neka sebi pripremi sjedište/boravište u vatri.“²²

Tvrđnja da je *mursel* predaja iznad *musned* predaje je problematična i teško dokaziva. Samom činjenicom da u lancu prenosilaca *mursel* predaje nedostaje osoba, dok to u slučaju *musned* predaje koja ima svoj potpuni lanac prenosilaca ipak nije slučaj, se govori o nedostatku. Predaja s određenim nedostatkom ne može biti superiornija ni prihvatljivija u odnosu na predaju bez nedostatka.

Primjer *mursel* predaje koju autor navodi, bez spomena prenosioca ili reference njenog izvoda, je predaja o danonoćnom besprekidnom postu u kojoj Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِنِّي لَسْتُ كَأَحَدِكُمْ إِنِّي أَبِيْتُ عِنْدَ رَبِّي يُطْعِمُنِي وَ يَسْقِينِي

„Ja nisam kao neko od vas. Ja konačim kod svog Gospodara koji me hrani i poji.“

Za ovu predaju Ibn Hadžer el-Askalani u komentaru na Buharijev *Sahih* kaže da je *mursel* Hasana, sina Alijinog, neka je Allah zadovoljan njima.²³

Šejh Jujo ovu predaju navodi kao prvi hadisi u svom usulskom djelu *Fethu-l-esrār* na 4. listu (5. red) u poglavlju o naredbi. Hadisi dolazi u kontekstu dokazivanja da djelo, postupak ili čin ne znači po automatizmu naredbu činjenja tog djela.²⁴

Hadisi o danonoćnom besprekidnom postu zabilježeni su i tretirani u eminentnim hadiskim zbirkama²⁵ sa sličnim poretkom riječi i značenjem, ali bez dodatka „kod svog Gospodara“.

22 Mustafa Ejubović – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrār*, list br. 145-a.

23 Ahmed bin Ali bin Hadžer el-Askalani, *Fethu-l-Bari bi šerh sahih el-Buhari*, Kairo, Mektebetu-s-safa, IV, 244.

24 Isto, list br. 4-a.

25 Muhammed b. Ismail el-Buhari, *Sahihu-l-Buhari: Buharijeva zbirka hadisa*, preveo: Hasan Škapur, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 2008, knjiga II, str. 119-121. Muslim b. el-Hadždžadž el-Kušejri, *Muslimova zbirka hadisa s komentarom*, prevod i komentar dr. Šefik

Imam Buharija prenosi od Enesa, r.a., da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Ne spajajte post.“

„Pa ti spajaš!?“ – rekli su ashabi.

„Ja nisam kao bilo koji od vas. Ja sam nahranjen i napojen“ – ili je kazao: „Ja obnoćim nahranjen i napojen.“

U drugim verzijama se navodi:

„Ja nisam kao vi. Ja se hranim i napajam (snagom strpljenja).“

„Ja nisam vašeg kova (stanja i položaja). Ja obnoćim imajući Hranite-lja, koji me hrani i Napojitelja, koji me napaja.“

„Ja nisam vašeg kova (stanja i položaja). Mene nahranjuje i napaja moj Stvoritelj.“²⁶

Kao što se može uočiti iz navedenih različitih predaja, većinom se navode bez riječi „kod svog Gospodara“. Predaja s navedenim dodatkom koja je ocijenjena kao *mursel* predaja, može se pronaći u zbirkama poput *Musneda* Ishaka bin Rāhvejha,²⁷ *Musnedu-l-Bezzāra*²⁸ ili Askalanijevog *Fetha*, kako je spomenuto.

Zaključak

Mustafa Ejubović pristupa razradi tretiranih pojmova *sunnat* i *mursel* detaljno i sistematski, kao i mnogi autori usulskih djela. Sunnat se kod njega odnosi na put kojim se hodi u vjeri s tim da taj put ne dovodi do prakse koja je prvostepena obavezna – farz ili drugostepena – vadžib. On podržava i zastupa mišljenje da se praksa ashaba također treba smatrati sunnetom s obzirom na njihovo druženje, položaj i stepen kod Vjerovjesnika, a.s. Ostavljanje sunneta i njegovo neslijeđenje je suprotstavljanje naredbi Uzvišenog Allaha koja je došla u ajetu: *Ono što vam Poslanik da uzmite, a ono što vam zabrani ostavite* s tim što se naredba u ajetu ne može tretirati kao stroga ili približno stoga naredba (*farz* i *vadžib*). Nepracticiranjem sunneta se dovodi do nepovoljnog položaja u

---

Kurdić i dr. Semir Rebronja, Zenica – N. Pazar, 2015, knjiga III, str. 384-389.

26 Za sve tri verzije vidi: Muhammed b. Ismail el-Buhari, *Sahihu-l-Buhari: Buharijeva zbirka hadisa*, preveo: Hasan Škapur, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 2008, knjiga II, str. 119-121.

27 Ishāk bin Rāhvejh, *Musned*, Mektebetul-Imān, Medina, Kraljevina Saudijska Arabija, valorizacija dr. Abdul-Gafir bin Abdul-Hakk el-Beluši, 1991, br. 1035.

28 Ebu Bekr Ahmed bin Amr el-Bezzār, *Musned*, Mektebetul-ulum vel-hikem, Medina, KSA, valorizacija: Mahfuzu-r-rahmān i dr., 2009, br. 9008.

smislu prijekora Zakonodavca i rizika neobuhvaćanja šefaatom na Sudnjem danu.

Mursel predaja je kod autora prihvatljiva. Ovo smatra imajući u vidu pravednost, ispravnost u vjeri i bogobožnost prenosioca koji takvu predaju prenosi i svjesnost o teškim i užasnim posljedicama laži na Poslanika kojih su prve generacije itekako gajile i imale na umu.

Zapaža se da pri govoru o tretiranim pojmovima navodi primjere predaja kao što je slučaj u jezičkoj razradi pojma *sunnet*, gdje je naveo dvije predaje, dok u razradi pojma *mursel* ne navodi primjer, te se isti trebaju tražiti na drugim mjestima u njegovom rukopisu što je u ovom radu i urađeno. U tretiranom dijelu rukopisa autor se ne poziva na konkretne naslove hadiskih ili usulskih autora ili djela koje je eventualno koristio kao reference.

Literatura

- Askalani (El-) Ahmed bin Ali bin Hadžer, *Fethul-Bari bi šerh sahih el-Buhari*, Kairo, Mektebetus-safa, 2003.
- Bezzār (El-) Ebu Bekr Ahmed bin Amr, *Musned*, Mektebetul-ulum vel-hikem, Medina, Kraljevina Saudijska Arabija, valorizacija: Mahfuzu-r-rahmān i dr., 2009.
- Buhari (El-) Muhammed b. Ismail, *Sahihu-l-Buhari: Buharijeva zbirka hadisa*, preveo: Hasan Škapur, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH, Sarajevo, 2008.
- Dobrača Kasim, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, 1979, svezak drugi.
- Ejubović Mustafa – Šejh Jujo, rukopis *Fethu-l-esrār*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, rukopis br. 4027.
- Ishāk bin Rāhvejh, *Musned*, Mektebetul-imān, Medina, Kraljevina Saudijska Arabija, valorizacija dr. Abdul-Gafur bin Abdul-Hakk el-Beluši, 1991.
- *Kur'an s prevodom*, preveo Besim Korkut. Kompleks Hadimu-l-haremejni-š-šerifejnīl-Melik Fahd za štampanje Mushafi-šerifa, Medina, 1991.

- Kušejri (El-) Muslim b. el-Hadždžadž, *Muslimova zbirka hadisa s komentaram*, prevod i komentar dr. Šefik Kurdić i dr. Semir Rebro-nja, Zenica – N. Pazar, 2015.
- Muskiri (El-) (Opijač) Ibrahim bin eš-Šejh Ismail b. Salih b. Ali el-Mustari, *Risala fi fi menakib eš-Šejh Juja (Jujo) Mustafa bin Jusuf el-Mostari*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, rukopis br. 4871, 3.
- Razi (Er-) Ebu Bekr Ahmed b. Ali el-Džessas, *El-Fusul fil-usul*, poznatije kao: *Usul el-Džessas*, Bejrut, Liban, Dar el-kutub el-ilmijje, 2010.
- Tahavi (Et-) Ebu Džafer Ahmed b. Muhammed, *Šerh muškilil-āsār*, Muessesetur-risala, Bejrut, Liban, 1994.
- *Terminologija hadisa-hrestomatija*, priredio dr. hfz. Aid Smajić, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2006.
- Zuhdija Hasanović, *Studije o dimenzijama sunneta*, Centar za napredne studije, Sarajevo, 2018.

دينو ماقسوميثش

معنى السنة والمرسل في مخطوطة «فتح الأسرار» لمصطفى أيوبوفيتش المكنى بالشيخ يويو

تتناول هذه المقالة معنى مصطلحي السنة والمرسل في مخطوطة «فتح الأسرار» لمصطفى أيوبوفيتش المكنى بالشيخ يويو والذي لم يخلف وراءه كتابا مخصصا لمجال الحديث النبوي وعلومه. أما هدف المقالة فهو أن يتوصل عن طريق النظر في المخطوطة الأصولية المذكورة إلى بعض ما اتصفت به نظرة المؤلف إلى الحديث النبوي الشريف ولا سيما المصطلحين المذكورين ضمن عنوان المقالة.

Dino Maksumic

The Terms „Sunnah“ and „Mursel“, in The Manuscript „Fathu ‘l-Asrar“ by Mustafa Ejubovic - Sheikh Jujo

Summary

This paper deals with the concepts of sunnah and mursel in the manuscript „Fathu ‘l-Asrar“, by Mustafa Ejubovic-Sheikh Jujo, who left behind no separate work on hadith and the hadith sciences. The aim of this paper is to obtain, with the help of the aforementioned Usuli work, a certain information and knowledge about the author's view of the hadith, and in particular these two hadithic concepts that he treated in his work.

O hilafetu i panislamizmu i njihovoj utemeljenosti na Kur'anu časnom

Muhamed Okić

stručni savjetnik vojnog muftije
muhamedokic@gmail.com

Sažetak

Prema dr. Fikretu Karčiću, na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće na prostoru Bliskog i Srednjeg Istoka, kao i Centralne Azije i Indije, postojale su samo tri međunarodno priznate zemlje: Perzija, Osmansko carstvo i Afganistan. Svemu ovome prethodio je težak period kolonijalizma i slabljenja islamskih zemalja. Tražeći izlaz iz takvog očajnog stanja, pojedinci u muslimanskom svijetu posegli su za određenim reformama koje su podrazumijevale jačanje pozicije halife i formiranje pokreta zvanog *panislamizam*, ne bi li, ujedinjeni u zajedničkim interesima, muslimani krenuli u borbu za slobodu i napredak u stvaranju boljih životnih prilika. Baza na kojoj se željela jačati institucija hilafeta, kao i strateško djelovanje panislamizma, bili su kur'anski ajeti kojima se pozivalo na jedinstvo i saradnju muslimana.

Ključne riječi: hilafet, halifa, panislamizam, muslimani, Organizacija islamske saradnje, Kur'an.

Uvod

Obaveza, kako je o njoj govorio islamski reformator i egipatski muftija Muhammed 'Abduhu (1849-1905), da je svaka generacija muslimana dužna, shodno vremenu i prostoru, ali i svojim mogućnostima, tumačiti Kur'an, ozbiljno je shvaćena od strane one muslimanske inteligencije koja se nije mirila s postojećim stanjem i pozivala na sveobuhvatnu reformu. Nastojeći da kroz svoja razumijevanja daju potrebne smjernice za život, muslimanska reformistička inteligencija je zapravo davala pečat jednom vremenu, ali i ukupnim prilikama u kojima su se muslimani nalazili krajem 19. i do polovine 20. stoljeća. Pitanja hilafeta i panislamizma zauzimala su posebno mjesto u njihovom tumačenju Kur'ana, dajući time svoj doprinos u mogućem rješavanju, za to vrijeme veoma važnih i sudbonosnih dilema za muslimanski svijet. O ovim, kao i o nekim drugim značajnim pitanjima, postojala su različita tumačenja, nesuglasja, pa, ponekad, i međusobno oštri tonovi među ulemom, što je opet bio odraz teških okolnosti u kojima su živjeli i djelovali muslimani u toj vremenskoj dionici.

Hilafet

Korijeni institucije hilafeta (خِلاَفَةُ) vežu se za najraniji period islama, još za smrt Muhammeda, a.s., i njegovog prvog nasljednika, *halifu*. Riječ *halifa* nosi upravo to značenje „nasljednik“, „namjesnik“, „zastupnik“. U Kur'anu ćemo ovu riječ susresti i u jednini i u množini. U jednini se odnosi ili na Adema, a.s., kao Božijeg namjesnika na Zemlji (El-Bekare, 30), ili na Davuda, a.s., u istom svojstvu (Sad, 26), a u oba slučaja njima, kao Božijim namjesnicima na Zemlji, jasno se potcrtava i u obavezu stavlja vrlina pravde. Kada je riječ o množini, kao u 55. ajetu sure En-Nur, onda se pojavljuje u značenju Božije milosti koja će „namjesnicima na Zemlji“¹ biti ukazana zato što vjeruju u Allaha, dž.š., i čine dobra djela.

1 Muhammed Pandža (1897-1962) i Džemaluddin Čaušević (1870-1938) ovu sintagmu prevode sa „gospodarima na zemlji“ (*Kur'an Časni – prevod i tumač*, preveli i sredili hafiz Muhammed Pandža i Džemaluddin Čaušević, izdao Džemaluddin Čaušević, Sarajevo, 1937, str. 555). Isti prijevod, kada se radi o množini, naći ćemo i na nekim drugim mjestima ovog prijevoda značenja Kur'ana, kao u 165. ajetu sure El-En'am, 165.

Kada je u pitanju upravljanje muslimanskom zajednicom, institucija hilafeta predstavlja vođstvo te zajednice kako u stvarima vjere tako i u stvarima društveno-političkog života. Dakle, halifa je persona u kojoj se prožima ukupno liderstvo muslimanskom zajednicom, a ne samo u pitanjima vjere.²

U učenju islama postoje različita gledišta i razumijevanja o pravnoj osnovi na kojoj počiva hilafet. Među sunijama postoje tri stava. Prvo, da je hilafet ustanovljen kur'anskim tekstom:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

*O vjernici! Pokoravajte se Bogu! I pokoravajte se Poslaniku i onima koje (ste izabrali da) upravljaju vašim poslovima.*³

Drugi misle da je hilafet uspostavljen kroz praksu Muhammeda, a.s., koji je bio na čelu muslimanske zajednice i kao vjerski i kao svjetovni lider. Treće mišljenje, koje je prevladavajuće a koje zastupa i akademik Hamdija Čemerlić (1905-1990), je da se pravna osnova za uspostavljanje hilafeta ne nalazi ni u Kur'anu ni u Sunnetu, jer nijedan izvor ne govori o islamskoj državi, već u idžma'u (consensus doktorum) ashaba nakon smrti Muhammeda, a.s.⁴ Kod šiija je hilafet kur'anska institucija koju je Muhammed, a.s., oporučio Aliji, kao svome nasljedniku i njegovim potomcima. Mu'tezilije, kao i haridžije, zastupaju mišljenje da je hilafet pitanje slobodnog zaključivanja, ali za razliku od haridžija, koji postojanje hilafeta vežu samo za opravdanu potrebu, mu'tezilije ipak drže da je za muslimansku zajednicu ova ustanova nužna.⁵

Sama potreba da se odmah nakon Muhammeda, a.s., izabere njegov nasljednik u vođenju države, kao i skoro 1300 godina neprekidnog postojanja ove institucije, govori o njenoj važnosti za muslimansku zajednicu. Od 632. godine i prvog halife, Ebu Bekra (halifa bio od 632. do 634. godine), pa do stotinu prvog, Abdulmedžida (halifa bio od 1922. do 1924. godine)⁶ – oba na ovoj poziciji bili dvije godine – i ukidanja ove institu-

2 Nerkez Smailagić, *Klasična kultura islama*, II, Zagreb, 1976, str. 221.

3 Prijevod značenja 59. ajeta sure *En-Nisa* kod Pandže i Čauševića (Kur'an Časni, str. 129).

4 Hamdija Čemerlić, „Hilafet (Vjersko jedinstvo muslimana)“, *El-Hidaje*, Sarajevo, 1941-42, br. 4-5, str. 82-89.

5 Halid Buljina, „Islamska država (početak i kraj hilafeta)“, *Glasnik*, Sarajevo, 1997, br. 3-4, 203-216.

6 Ureden spisak s podacima od kada do kada je vladao svaki halifa i u kojem državnom uređenju, predstavio je Mustafa Spahić u svojoj knjizi *Od hilafeta do rijasete*, gdje stoji i ova interesantna informacija da „prvih deset osmanskih sultanata nisu bile halife, a da posljednji osmanski Halifa Abdul-Medžid

cije 1924. godine, nosioci ovog autoriteta prolazili su kroz razne situacije, od toga da su predstavljali centar upravljačke moći među muslimanima, do toga da su živjeli od milostinje sredinom 10. stoljeća u Bagdadu. To stoljeće ostat će upamćeno i po tome što su u isto vrijeme postojala trojica halifa: abasijski u Bagdadu, emevijski u Endelusu, i fatimijski u Kairu.⁷ Iako su kroz ranu povijest islama, hilafet i halifa bili simbol snage i jedinstva muslimana,⁸ protokom vremena izbor halife i sama njegova pozicija bili su predmet podjela, svađa, pa, nažalost, i međusobnih sukoba muslimana.

Još rano se raspravljalo i potenciralo da čast halife mogu ponijeti samo najsposobniji, što je podrazumijevalo minimalno četiri uvjeta: pravednost, učenost, da je iz ugledne porodice i bez tjelesnih mahna, s tim da faktor odluke ne bude pripadnost plemenu Kurejš, u čemu su najglasniji bili pravници hanefijske škole.⁹ Definitivno odstupanje od posljednjeg uvjeta dogodilo se 1517. godine kada se sultan Selim I, koji nije pripadao lozi Kurejšija, proglasio halifom, ali je ovu svoju odluku temeljio na drugim argumentima.¹⁰

Pojavom nepotizma i uvođenjem raskoši na halifine dvore, sve više se odstupalo od osnovnih načela i propisa islama, kao i onih postulata na kojima se bazirala ova institucija, a to su: *imamet* (vjersko liderstvo), *kada* (vrhovno sudstvo), *ifta* (vrhovno tumačenje), *džihad* (vojno komandovanje) i *hisba* (vrhovno upravljanje).¹¹ Tako je hilafet kroz vladanje koje nije bilo kompatibilno s islamskim pravom išlo putem samodestrukcije i ukidanja, što se i dogodilo odvajanjem hilafeta od sultanata 1922. godine.¹² Velika narodna skupština u Ankari je tada na čelu

---

nije bio Sultan jer je Sultanat kao oblik vlasti ukinut 1922. godine.“ Više pogledati: Mustafa Spahić, *Od hilafeta do rijaseta*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2013, str. 218-221.

7 Nerkez Smailagić, *Leksikon islama*, Svjetlost, Sarajevo, 1990, str. 230-231.

8 Više vidjeti: Abdulaziz Čaviš, „Hilafet“, *Biser*, Mostar, 1918, br. 9-10, str. 141-142.

9 Muhamed H. Behlilović, „Hilafet“, *Biser*, Mostar, 1918, br. 17-20, str. 257-259.

10 Neki od tih argumenata bili su: pravo sablje, odnosno, da je u to vrijeme Osmansko carstvo bilo najjača sila u muslimanskom svijetu; ili, obaveza čuvanja dva časna grada Meke i Medine, koja su i bila pod njegovom upravom. Također, čuvanje emaneta, tj. dragocjenih stvari koje su pripadale Muhammedu, a.s., kao što su njegov ogrtač, sablja, nanule i slično, što je sultan Selim I prenio na svoj dvor u Istanbulu.

11 Mustafa Mulalić, „Može li se konačno sagledati kraj fasile-i hilafetu“, *Takvim*, Sarajevo, 1969, 90-104.

12 Bitno je spomenuti da je 1919. godine u Indiji osnovan pokret za hilafet u nadi da će moći spriječiti ono što su mnogi predviđali, ukidanje hilafeta. Pokret je imao utjecaj i izvan Indije, u Turskoj i Egiptu. Ipak, pokret je vremenom slabio, da bi 1933. godine prestao s djelovanjem.

s Mustafom Kemalom Ataturkom (1881-1938) ukinula sultanat, a halifu ograničila samo na upravljanje stvarima vjere. Ataturkovi neistomišljenici nastavili su se okupljati oko halife, što je tumačeno kao određena prijetnja po trenutni poredak u Turskoj, te je, dvije godine poslije, 3. marta 1924., ista institucija ukinula i hilafet, a halifu protjerala iz zemlje.

Nakon ovog, za sve muslimane, šokantnog događaja, postojali su različiti pokušaji ponovnog uspostavljanja hilafeta. Do kraja šezdesetih godina prošlog stoljeća to se uglavnom radilo kroz nastojanje da uređenje hilafeta bude po uzusima prethodnog, imenovanjem jedne osobe koja bi predvodila sve muslimane, što nije dalo željene rezultate. Osnivanjem Organizacije islamske saradnje (Organisation of the Islamic Cooperation – OIC)¹³ 1969. godine, izgrađena je institucija koja po organizacijskoj strukturi i ciljevima predstavlja asocijaciju najbližu hilafetu. To integriranje muslimanskog svijeta u savremenom izrazu podrazumijevalo je međusobnu saradnju i razvijanje odnosa između 57 zemalja članica kroz pitanja politike, kulture i ekonomije.¹⁴ Sjedište ove organizacije je u Džedi, u Saudijskoj Arabiji, a važno je spomenuti da je od 1994. godine i Bosna i Hercegovina članica, u ulozi posmatrača.¹⁵

Danas, kada ova organizacija bilježi tačno 50 godina svoga postojanja, bilo bi dobro uraditi analizu njenog rada. Je li ispunila očekivanja muslimana? Da li je poslije pola stoljeća funkcioniranja bila svojevrsna zamjena za instituciju dokinutog hilafeta? Da li je i koliko ispunila svoje ciljeve u političkom, kulturnom i ekonomskom uzdizanju i organiziranju muslimana?

---

13 Do 2011. godine ova organizacija zvala se Organizacija islamske konferencije (Organization of the Islamic Conference).

14 Inače, Organizacija islamske saradnje predstavlja najmasovniju svjetsku organizaciju nakon Ujedinjenih naroda koja trenutno okuplja 193 članice. Za šire informacije pogledati web-stranicu Organizacije islamske saradnje: <https://www.oic-oci.org/home/?lan=en>.

15 Na 14. samitu Organizacije islamske saradnje, koja je održana u junu ove godine u Meki, učesće je uzela i Bosna i Hercegovina, a delegaciju naše zemlje predvodio je član Predsjedništva Bosne i Hercegovine Šefik Džaferović. Više vidjeti: <https://vijesti.ba/clanak/449203/dzaferovic-na-samitu-oic-a-zakljucak-olidarnosti-s-bih,aktivno.10.7.2019>.

Panislamizam

Panislamizam (مِسالِ الدّاحّات) predstavlja pokret koji je rođen u 19. stoljeću s ciljem da se muslimanski svijet probudi iz stanja letargije, načini iskorak u bolji život i pruži otpor kolonijalnoj politici evropskih sila. Način na koji je planirano da se to realizira jeste da se *ummet*, zajednica muslimana, vrati svome temeljnom određenju, duhovnom bratstvu i saradnji. Promotori panislamizma držali su da je on definiran osnovnim vrelima islama, Kur'anom i sunnetom, i da ne bi smio biti ograničen teritorijom, jezikom ili bilo kojim drugim pojedinačnim identitetom.¹⁶ Prema Huseinu Dozi (1912-1982), takve poruke muslimani učitavaju u stvorenom svijetu, jer je „priroda sazdana udruživanjem i ujedinjavanjem nebeskih tijela“¹⁷, a Kur'an se o tome izjašnjava na sljedeći način:

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا

*Zar ne znaju nevjernici da su nebesa i Zemlja bili jedna cjelina.*¹⁸

Dozo nastavlja s navođenjem kur'anskih ajeta o značaju zajedništva muslimana,¹⁹ ali govori i o važnosti ljudske zajednice i udruživanja uopće, tvrdeći da je prema učenju svih nebeskih religija svijet nastao „sjedinijavanjem pramaterije koja je bila u razasutom stanju“.²⁰

Kao politički pokret, panislamizam svoje utemeljenje veže za mirovni ugovor između Osmanskog i Ruskog carstva, nakon šestogodišnjeg međusobnog rata. Sporazum je sklopljen 1774. godine u selu Kučuk Kajnardži, kojim je Osmansko carstvo izgubilo nekoliko značajnih teritorija kao i ekskluzivno pravo na neka strateška mjesta. To je, između ostalog, značilo da će muslimani koji su živjeli u tim mjestima, poput Krima, i dalje u njima živjeti, ali sada pod ruskom upravom. Zato je dio postignutog dogovora podrazumijevao da će osmanski sultan zadržati duhovnu

16 Amir Karić, *Panislamizam u Bosni*, Connectum, Sarajevo, 2006, str. 8-9.

17 Husein Dozo, „Da li je problem panislamizma i uspostave hilafeta jedini put progresu muslimana ili je to samo puka utopija“, *Novi Behar*, Sarajevo, 1937-1938, br. 17-19, str. 266-269.

18 Prijevod značenja 30. ajeta sure El-Enbija kod Besima Korkuta (1904-1975). Kod Pandže i Čauševića (Kur'an časni, str. 504) ovaj ajet je preveden na ovaj način: „Zar ne vide nevjernici da su nebo i zemlja bili potpuno zatvoreni, pa smo ih Mi otvorili (ili bili su sastavljeni, pa smo ih Mi rastavili).“ Otvorenost neba i zemlje prema Pandžinom i Čauševićevom komentaru aludira na dolazak Božije Objave. Isto tako, i na proces u prirodi spuštanjem kiše na zemlju, koja poslije daje plod. Dr. Enes Karić, uz prijevod koji je dosta sličan Korkutovom, daje dodatna objašnjenja riječi *retk* i *fetk* koje se pojavljuju u ovom ajetu.

19 Ali 'Imran, 103 i 105; Er-Rum, 32; Er-Ra'd, 42.

20 Husein Dozo, *navedeno djelo*.

jurisdikciju nad tim muslimanima, ali, s druge strane, i da će istu mogućnost imati i ruski car, da brine i štiti pravoslavce na teritoriju Osmanskog carstva. Stoljeće poslije, dolaskom Abdulhamida II²¹ na čelo Osmanskog carstva, u ustav Carstva je ugrađena proklamacija da je on, kao sultan i halifa, zaštitnik islama i muslimana. Panislamizam Abdulhamida II se na praktičnoj ravni ponajviše manifestirao kroz osnivanje i djelovanje osmanskog društva Crveni polumjesec 1887. godine i izgradnju Hidžaske pruge, koju su svojim prilozima pomagali i podržavali muslimani širom svijeta.

Pojam *panislamizam* u akademskom diskursu pojavio se 1877. godine, a autori su bili Franz von Werner (1836-1881) na njemačkom jeziku, odnosno Arminius Vambery (1832-1913) na engleskom jeziku.²² U tekstu našeg alima Seida Serdarevića (1882-1918), pod naslovom *'El-Menar' i nešto o panislamizmu*²³, nalazimo da se ovaj izraz na arapskom jeziku prvi put javlja u časopisu *Neraskidiva veza (El-urvet-ul-vuska)*, koji su pokrenuli Džemaluddin el-Afgani (1839-1897) i njegov učenik i prijatelj Muhammed 'Abduhu 1884. godine u Parizu. Nakon samo osamnaest brojeva, od proljeća do jeseni spomenute godine, prestalo je objavljivanje ovog lista, a njegova distribucija prethodno je bila zabranjena u Egiptu i Indiji upravo zbog panislamizma i moguće opasnosti po vladajuće strukture u tim zemljama i zbog ideja koje je list širio.²⁴ Svoj rad *Neraskidiva veza* bazirala je na buđenju istočnih naroda i djelovanju u skladu s ovim principima:

1. da se međusobna sukobljavanja tih naroda ostave po strani i
2. da se ti narodi moraju oduprijeti daljim kolonijalnim osvajanjima i njihovim apetitima podjarmljivanja tih naroda.²⁵

Kao što je na političkom nivou posebnu i snažnu ulogu u širenju panislamizma imao sultan Abdulhamid II, to je na intelektualnoj razini bio

21 Abdulhamid II rođen je 1842. godine. Bio je 34. po redu sultan Osmanskog carstva, a Carstvom je upravljao od 1876. do 1909. godine. Umro je 1918. godine.

22 Amir Karić, „Panislamizam i panislamski diskurs – o dekadenci muslimanskog svijeta“, *Znakovi vremena*, Sarajevo, 2010, br. 48-49, str. 152-167.

23 *Behar*, Sarajevo, 1905-1906, br. 8, str. 120-123.

24 Enes Karić, *Džemaluddin el-Afgani: reformator i predvodnik islamske obnove*, El-Kalem, Sarajevo, 2018, str. 34.

25 *Isto*, str. 33.

Džemaluddin el-Afgani. Cijeli jedan podnaslov u knjizi *Džemaluddin el-Afgani: reformator i predvodnik islamske obnove* dr. Enesa Karića nosi naslov „Al-Afgani – panislamski agitator“. Ovo je, ne bez razloga, prva kvalifikacija kojom je predstavljan ovaj islamski učenjak kroz zapadne izvore. Štaviše, smatran je arhitektom islamskog modernizma i panislamskog pokreta.²⁶ Tih njegovih kvaliteta je, svakako, bio svjestan i sultan Abdulhamid II koji ga je pozvao u Istanbul 1892. godine da tamo nastavi sa svojim djelovanjem. Međutim, Džemaluddin el-Afgani će i umrijeti u Istanbulu 1897. godine, a njegove ideje o reformi islamskog učenja neće biti prihvaćene od strane sultana Abdulhamida II onako i onoliko koliko je to htio i mislio El-Afgani.

Ideja panislamizma imala je posebnu važnost kada je ukinut hilafet 1924. godine i u godinama poslije toga. Međutim, vremenom je ova ideja gubila na snazi, slabljenjem islamskih država koje su bile isuviše opterećene problemima u „vlastitoj kući“, a posebno nakon šestodnevnog rata 1967. godine kada su, ne samo islamske države koje su bile uključene u sukob s Izraelom – Egipat, Jordan, Sirija i Irak – već na svojevrstan način cijeli muslimanski svijet, doživjeli poniženje.²⁷

Tokom 1990. godine Jakub Selimoski, tada v.d. reisu-l-ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, dao je interesantan intervju koji je objavio *Glasnik* pod zanimljivim naslovom *Panislamizman nije više aktuelan*. On će ustvrditi da je s nestajanjem glavnog uzroka zbog kojeg se panislamizam i pojavio kao pokret, a to je oslobađanje od zapadnog kolonijalizma, prestao biti aktuelan u cijelom islamskom svijetu.²⁸ Ipak, treba reći da s jenjavanjem ovog pokreta nije nestala i njegova duhovna baza na kojoj je počivao, i da je među muslimanima, unatoč ponašanju vlasti u islamskim zemljama u savremenom dobu, osjećaj pripadnosti *ummetu* ostao živ do danas.²⁹

26 *Isto*, str. 117.

27 Dominik Mojsi, *Geopolitika emocija*, s engleskog prevela Milica Čećur, Clio, Beograd, 2012, str. 81-84.

28 Siniša Stanković, „Panislamizman nije više aktuelan“, intervju sa v.d. reisu-l-ulemom Jakubom Selimoskim, *Glasnik*, Sarajevo, 1990, br. 1, str. 77-86.

29 Marcel A. Boisard, *Humanizam islama*, El-Kalem, Sarajevo, 2001, str. 154.

Zaključak

Danas, kada bilježimo skoro stoljeće od ukidanja hilafeta, pitanja koja se neminovno nameću su: da li bi muslimani bili ovako i ovoliko dezorijentirani i na marginama svjetske pozornice, na mnogim mjestima potlačeni i obespravljani, posebno na Bliskom Istoku, da postoji ova(kva) institucija? Ako išta, da li bi bar posljedice geopolitičkih previranja bile manje pogubne za muslimane? Ono što je sigurno, teške i nesagledive posljedice ukidanja ove institucije vidljive su u svakoj sferi života muslimana.

Nakon ukidanja hilafeta, kako je vrijeme prolazilo, jenjavala je i inicijativa za ponovnom uspostavom hilafeta, a i tema panislamizma, koja je na određeni način držala vrućim pitanje hilafeta, skoro da je zgasnula polovinom prošlog stoljeća, naročito u javnom diskursu u Bosni i Hercegovini. Za to vrijeme problemi muslimana gotovo svakodnevno su se umnožavali i usložnjavali, a time otežavale okolnosti za njegovu uspostavu, iako je muslimanska reformistička inteligencija nastojala da prije svega snagom Božije Riječi i svojim tumačenjem Kur'ana pozove muslimane da ujedinjeno i složno nađu izlaz iz te krize.

Prvi korak o kojem bi muslimani današnjice u pogledu hilafeta trebali razmišljati i svoje moguće djelovanje usmjeriti u tom pravcu, što bi svakako trebao biti i dijapazon djelovanja Organizacije islamske saradnje, jeste traženje uzroka koji su vodili do njegovog ukidanja, biti ih svjestan i kao *ummet* tražiti rješenja u prevazilaženju ovog stanja.

محمد أوكيتش

عن الخلافة والوحدة الإسلامية وأصولهما في القرآن الكريم

كانت فترة الانتقال من القرن التاسع عشر إلى القرن العشرين لا توجد فيها في منطقة الشرق الأدنى والشرق الأوسط وآسيا الوسطى والهند من الدول المعترف بها دولياً إلا الفارس والإمبراطورية العثمانية وأفغانستان. ومما سبق هذا الوضع فترة الاستعمار الغربي وضعف البلاد المسلمة، وهي حالة دفعت أفراداً من الدعاة في العالم الإسلامي إلى إجراء إصلاحات واتخاذ إجراءات تؤدي إلى تعزيز مكانة الخليفة وتكوين حركة الوحدة الإسلامية. أما ما استخدم كأساس لتعزيز هيئة الخلافة والعمل الاستراتيجي لحركة الوحدة الإسلامية فهو الآيات القرآنية التي تدعو المسلمين إلى الوحدة والتعاون وهي مبرزة في المقالة إبرازاً خاصاً.

Muhammad Okic

About Khilafah and Pan-Islamism and Their Grounding in the Holy Qur'an

Summary

At the turn of the 19th and 20th centuries, there were only three internationally recognized countries in the Near East and Middle East, as well as Central Asia and India: Persia, the Ottoman State and Afghanistan. All this was preceded by a difficult period of colonialism and the weakening of Islamic countries. Seeking a way out of such a desperate state, individuals in the Muslim world resorted to certain reforms that entailed strengthening the Khalifah position and forming a movement called pan-Islamism. The basis on which the institution of the Khilafah was intended to strengthen, as well as the strategic action of pan-Islamism, was the Qur'anic verses, by which it was called for the unity and cooperation of Muslims, and these verses are emphasized in this work.

Prijepolje i Priboj u salnami kosovskog vilajeta za 1896. godinu

Tarik Haskić,

haskic_@gmail.com

Nesip Pepić,

nesip89@hotmail.com

Sažetak

Osmanska dokumenta predstavljaju nezaobilazni faktor u istraživanju i izučavanju historije naših krajeva. Među takvim dokumentima veoma značajan položaj zauzimaju salname ili drukčije rečeno godišnjaci koji označavaju statističke izvještaje koji su se izdavali od strane centralne ili lokalne vlasti Osmanske države. Temu ovog našeg rada, zapravo, predstavlja prijevod jednog dijela *Salname Kosovskog vilajeta* koja datira iz 1896. godine, a odnosi se na Prijepolje i Priboj. Salnama o kojoj je ovdje riječ štampana je u Štampariji Kosovskog vilajeta u Skoplju i sastoji se od 753 stranice. Službenik Osmanskog arhiva u Istanbulu gospodin Yildirim Ağanoğlu izvršio je transkripciju ove salname i objavio je 2000. godine pod imenom *1896 (Hicri 1314) Kosova Vilayeti Salname-i (Üsküp, Priştine, Prizren, İpek, Yenipazar, Taşluca)*.

Ključne riječi: Prijepolje, Prijepoljska kaza, kaza, Sjenica, Priboj.

Salnama je vrlo bitan izvor za prikazivanje socijalno-kulturnih i socijalno-ekonomskih tokova u posljednjem periodu Osmanske države. Salnama je složenica perzijskog porijekla, a sastoji se od dvije riječi: *sal*, što znači godina, i *name*, što znači pismo, knjiga, nešto napisano, pa je

značenje ove složenice godišnjak. Ova riječ ušla je u osmanski jezik tek nakon Tanzimata.¹

Veliki vezir Mustafa Rešid-paša, nakon što je vidio primjere njemačkih i francuskih godišnjaka, došao je na ideju da sličan godišnjak počne izdavati i u Osmanskoj državi. Tako je, u periodu od 1847. do 1922. godine, izlazio i godišnjak u Osmanskoj državi. Salname iz ovog perioda vrlo su bogate važnim podacima o administrativnim poslovima, ustanovama, biografijama značajnih ličnosti, informacijama o nauci, ekonomiji, politici, kulturi tog perioda, kao i informacijama na drugim poljima bitnim za razumijevanje ovog perioda Osmanske države. Salname možemo podijeliti u četiri grupe i to:

1. državne,
2. vilajetske,
3. ministarske,
4. privatne.

Međutim, neki izvori navode da se salname dijele u dvije grupe: službene i privatne, da bi se onda službene podijelile u tri navedene grupe². Od svih salnama, državne su izlazile najduže i u kontinuitetu, a bile su i najsadržajnije. Prva je izdata 1847. (1263. god. po H.) pod naslovom *Državna salnama Osmanske države*. Sve do 1912. godine salnama je objavljivana bez prekida, da bi u periodu od 1912. do 1916. godine, usljed Balkanskih ratova i Prvog svjetskog rata i gubitka teritorije, izbjegličkom krizom, ekonomskim problemima i drugim nedaćama koje su zadesile državu, izlazak salname bio prekinut. Posljednja državna salnama objavljena je 1918. godine.

Vilajetske salname sadrže podatke o administrativnim poslovima, listama državnih službenika, starim djelima iz određenog vilajeta, potom podatke o ekonomskim i trgovačkim tokovima, industriji, stanovništvu, školama, bibliotekama i drugim kulturnim ustanovama. Vilajetske salname izlazile su dvojezično, zavisno od područja u kojem su objavljivane, pa tako imamo vilajetske salname na turskom i arapskom, turskom

---

1 H. Yıldırım AĞANOĞLU, 1896 (Hicri 1314) *Kosova Vilayeti Salnamesi* (Üsküp, Prištine, Prizren, İpek, Yenipazar, Taşlıca), *Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları No: 3*, İstanbul, 2000, str. 15.

2 Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi – Cilt 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, İstanbul, 2009, str. 51-52.

i grčkom, turskom i bosanskom itd. Zanimljivo je dodati da je bosanska salnama prva vilajetska salnama i izdata je 1866. (1283. god. po H.). Posljednja vilajetska salnama bila je boluska salnama, objavljena 1918. (1334. god. po H.).

Ministarske salname jesu godišnjaci koje su objavljivala državna ministarstva i institucije bliske njima. Sadržaj ovih salnama govori o historijatu i ustrojstvu ministarstava i institucija vezanih za njih. Neki od njih su: salnama Ministarstva odbrane, salnama Ministarstva vanjskih poslova, salnama Ministarstva morskih snaga, salnama Ministarstva obrazovanja, salnama Ministarstva carinskih poslova itd.

Pored ove tri salname, tu su i privatne koje su objavljivane individualno, prema poziciji i mogućnosti osobe koja je želi objaviti. Kao primjere privatnih godišnjaka možemo navesti salnamu Alija Suavija, objavljenu u Parizu, koja govori o geografskom položaju Osmanske države, njenom stanovništvu, poljoprivredi, kopnenim i morskim putevima, valuti, trgovini itd. Tu je, potom, salnama Ebuzzijaa Tevfik-bega koja govori o unutrašnjim i političkim pitanjima, zatim salnama Ekrema Rešada i Osmana Ferida itd.

Kosovski vilajet osnovan je 1877. godine. Prvi valija ovog vilajeta bio je Halil Rifat-paša. Kao što je poznato, u posljednjem periodu osmanske administrativne organizacije termin "vilajet" je zamijenio termin "ejalet". Na čelu vilajeta nalazio se valija, dok su se na čelu sandžaka koji se nalaze u sastavu vilajeta, nalazili kajmakami. Termin "sandžak" bi se u savremenoj administrativnoj terminologiji, mogao prevesti kao "provincija". Na čelu kaza (kadiluka) koje se nalaze u sastavu sandžaka, nalazili su se mutesarifi, a na čelu nahija mudiri koji su važili za najviše finansijske zapovjednike.

Kosovski vilajet se svojim administrativnim granicama na istoku je graničio sa Bugarskom, na zapadu sa Skadarskim vilajetom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom, na jugu sa Bitolskim i Solunskim vilajetima, i na sjeveru sa Srbijom. Vilajet se prostirao od makedonskog grada Štipa pa preko Pljevaljskog sandžaka do Bosne i na taj način zauzimao ogromnu geografsku teritoriju. U vilajetu su živjeli muslimanski narodi poput Turaka, Albanaca i Bošnjaka te hrišćanski narodi poput Bugara,

Makedonaca, Srba, Grka, Vlaha i ostalih naroda. Sjedište vilajeta od 1879. do 1893. godine bila je Priština, a od 1893. godine Skoplje. Vilajet je 1893. godine imao 847.419 stanovnika, i to 507.080 muslimana i 340.339 hrišćana.³

Osmanska dokumenta predstavljaju jedan nezaobilazni faktor kada je u pitanju istraživanje i izučavanje historije naših krajeva u kojima živimo. Među takvim dokumentima veoma značajan položaj zauzimaju salname ili drukčije rečeno godišnjaci koji označavaju statističke izvještaje koji su se izdavali od strane centralne ili lokalne vlasti Osmanske države. Temu ovog našeg rada zapravo predstavlja prijevod jednog dijela *Salname Kosovskog vilajeta* koja datira iz 1896. godine, a odnosi se na Prijepolje i Priboj.

Teritorija današnjeg Sandžaka u tom periodu nalazila se u sastavu tri sandžaka: Nova Varoš, Sjenica, Novi Pazar, Kolašin i Bijelo Polje su bili u sastavu Novopazarskog sandžaka, Pljevlja, Prijepolje i Priboj u sastavu Pljevaljskog sandžaka, dok su Trgovište (Rožaje), Gusinje i Berane bili u sastavu Pečkog sandžaka. Neophodno je napomenuti da su se u sastavu Pečkog sandžaka pored Trgovišta (Rožaja), Gusinja i Berana nalazili još Peć i Đakovica. Centar Novopazarskog sandžaka bila je Sjenica, Pečkog sandžaka Peć, dok su centar Pljevaljskog sandžaka bila Pljevlja.⁴

Budući da po vokaciji nismo historičari, mi se ne želimo upuštati u historijsku analizu i tumačenje perioda iz kojeg datira ovaj dio spomenute salname koji predstavlja temu ovog našeg rada, već ćemo se zadovoljiti prezentiranjem prijevoda na bosanski jezik⁵.

3 H. Yıldırım AĞANOĞLU, 1896 (Hicri 1314) *Kosova Vilayeti Salnamesi* (Üsküp, Prištine, Prizren, İpek, Yenipazar, Taşlica), *Rumeli Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları*, İstanbul, 2000, str. 17.

4 Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Svjetlost, Sarajevo, 1982, str. 233-234; Yasin Yayla i Nesip Pepić, „Primjer socijalne politike Osmanske države u Novopazarskom sandžaku“, *Bošnjačka riječ* – Časopis za nauku, kulturu i književnost sandžačkih Bošnjaka, Godina XII, Broj 40-43, Tutin, 2018, str. 73.

5 Do spomenute salname u elektronskoj formi može se doći i putem sljedećeg linka: file:///D:/Documents%20and%20Settings/ABC/My%20Documents/Downloads/D0246013140000007%20(1).pdf

Prijevod teksta na bosanski jezik:

PRIJEPOLJSKA KAZA

Kajmakam: Ali Husrev-beg (Pukovnik)

Naib: Mehmed Hulusi-efendija

Finansijski upravnik: Hafiz Salih-efendija

Šef pisarne: Osman Bektaš-efendija

Skupština uprave kaze

Predsjednik: Kajmakam

Prvostepeni članovi:

Naib⁶

Finansijski upravnik

Šef pisarne

Izabrani članovi:

Šerif-aga

Ismail-beg

Jakim-aga, Orden Medžidije⁷ 5. reda, 1299.⁸

Lemo-aga

Osnovni sud

Predsjednik: Naib

Član: Mičo-aga

Član: Salih-beg

Šerijatski pisar i službenik uprave za siročad: Ahmed-efendija

Glavni pisar: Abdullah-efendija

Sudski zapisničar: Ahmed-efendija

Drugi pisar: Hasan-efendija

Pomoćnik ispitivača i sudski zapisničar: Salih-efendija

Iznos kapitala koji je namijenjen za siročad:

146.000

⁶ Naib je naziv za pomoćnika sudije.

⁷ Orden Medžidije je orden zahvalnosti za ostvarena postignuća na različitim poljima. Spomenuti orden je u znak zahvalnosti prvi počeo davati sultan Abdulmedžid, po kome je orden i dobio ime. Orden ima pet činova. Broj prvog i najvažnijeg ordena vrlo je ograničen i napravljen je u pedeset primjera, drugi je napravljen u 150, treći u 800, četvrti u 3.000 i peti u 6.000 primjeraka. Prvi je ukrašen najdragocjenijim draguljima, dok su ostali manje vrijedni. Ordeni su davani prije svega ulemi, naučnicima i članovima vojske za poduhvate u svojim oblastima.

⁸ Jakim-aga je orden Medžidije 5. reda dobio 1299. godine po Hidžri, odnosno 1881/1882. godine po Gregorijanskom kalendaru.

Matična služba

Službenik: Ali-efendija
Sekretar: Sulejman-efendija

Komisija za porez i zapisničarstvo

Predsjednik: Hadži Ali-aga
Član: Mahmud-beg
Član: Vaso-aga
Član: Bojo-aga

Komisija za puteve

Prvi predsjednik: Kajmakam
Drugi predsjednik: Omer-aga
Član: Mahmud-beg
Član: Husejin-beg
Član: Miho-aga
Član: Bolo-aga
Sekretar: Salih-efendija

Obrazovni savjet

Predsjednik: Sulejman Faik-efendija
Član: Murad-beg
Član: Mahmud-beg

Poljoprivredni savjet

Predsjednik: Šerif-aga
Član: Mahmud-aga
Član: Mehmed-efendija
Član: Ahmed-aga
Kapital blagajne:
56.727

Ostali službenici

Pomoćnik finansijskog upravnika: Sulejman-efendija
Telegrafski i poštanski službenik: Ali-beg
Državni blagajnik: Omer Dževter-efendija
Službenik Uprave za opća zaduženja: Idris-efendija

Inspeksijski službenik i pomoćnik komandanta trupe:
Zahid-efendija, Orden Medžidije 5. reda, 1293.9
Katastarski zapisničar: Numan-efendija
Šumski službenik za pješadiju: Ali-efendija
Službenik za šumske ušure: Šerif-efendija

Trgovinska komisija

Predsjednik: Ahmed-efendija
Član: Omer-efendija
Član: Veseličić Vaso-aga
Član: Minić Savo-aga

Općinska uprava

Načelnik: Omer-aga
Član: Mahmud-beg
Član: Milovan-aga
Sekretar: Salih-efendija
Član: Bojo-aga

Trenutno stanje u blagajni:
9.466

Godišnji prihod:
8.000

Godišnji rashod:
6.700

Kapital blagajne:
53.026

Ruždija (Niža srednja škola)

Prvi učitelj: Mehmed Hajri-efendija
Drugi učitelj: Mustafa-efendija
Broj učenika:
20

Osnovna škola

Učitelj: Redžeb-efendija
Broj učenika:
80

---

9 Zahid-efendija je orden Medžidije 5. reda dobio 1293. godine po Hidžri, odnosno 1876/1877. godine po Gregorijanskom kalendaru.

Sibjan-mektebi

Imena mekteba:	Broj učenika:	Broj učenica:
Mahmud-begov mekteb	0	42
Sinan-efendijin mekteb	12	0

(٦٤١)   پره پول قضاى

پره پول قضاى

قائم مقام علی خسرو بک   متمم

مالمدیری حافظ صالح افندی	نائب محمد خلوصی افندی تحریرات کاتبی عثمان بکناش افندی
--------------------------	--

مجلس اداره قضا

رئیس قائم مقام بک

شرف افنا اسماعیل بک یاکم افنا له-و افنا	نائب افندی مالمدیری افندی تحریرات کاتبی
--	---

(محکمه بنیادیت)

رئیس نائب افندی

اعضا میکو افنا شرعیہ کاتبی و ایتم امورى احمد افندی مستنطق معاونى مقاولات بحررى محرم	اعضا صالح بک باشکاتب عبداه افندی ایکھوی کاتب حسن
---	--

ایشام سرمایہ سی

۱۴۶۰۰۰

Faksimil prve str. predmetne salname

Opći podaci o prijepoljskoj kazi

Prijepolje je mala kasaba čiji se centar nalazi na obalama rijeke Lim istočno od Pljevalja. Na istoku graniči sa Sjenicom i Novom Varoši, na zapadu sa kazom Pljevlja i Bosnom, na jugu sa kazama Bijelo Polje i Kolašin, a na sjeveru sa Srbijom. Kaza se nalazi na otprilike 43° 30' sjeverne geografske širine, dok dužina njenih granica iznosi 160 km.

Stanovništvo i mjesta: U kasabama Prijepolje i Priboj nalazi se 521 domaćinstvo, a cijela kaza sa svoja 33 sela obuhvata 2.619 domaćinstava u kojima ukupno živi 16.583 stanovnika i to 6.811 muslimana i 9.772 nemuslimana. U kazi se nalazi 8 džamija, 4 crkve, 8 muslimanskih i 4 nemuslimanska mekteba, 235 dućana, 5 magaza¹⁰, 101 vodenica, 2 crijepane, 1 tabhana i 1.121 farma. Među novim građevinama u Prijepolju nalaze se četiri džamije i jedna crkva, jedna ruždija i jedna osnovna škola, te po jedan muslimanski i nemuslimanski sibjan-mekteb. U četiri seoske džamije i tri seoske crkve nalazi se po jedan mekteb koji održavaju mještani.

Poljoprivreda, trgovina: Kaza se nalazi na šumskom i planinskom geografskom predjelu. Iako se u podnožju planina i obalama potoka nalaze određene količine ravnica koje raspolažu obradivom površinom, rodnost je prilično umjerena pa je zbog toga rod dovoljan samo za lokalne potrebe stanovništva. Obradive površine se sastoje od 81.132 dunuma njiva, 39.772 dunuma livada, 48.862 dunuma pašnjaka, 2.622 dunuma voćnjaka i 82 dunuma vrta.

Zemlja je plodna za uzgajanje žita, pšenice, ječma, raži, jedroznca, kukuruza, heljde, krompira, mješavine i nije pogodna za druge kulture. Od rijeka, u biti, nema nikakve koristi.¹¹ Među pitomim životinjama u kasabi i na selima izdvajaju se goveče i ovca čije se kože prilično izvoze. Zemljoradnici koriste stare poljoprivredne alate i na taj način u sličnim okolnostima daju doprinos poljoprivredi u svome kraju.

Na teritoriji ove kaze nema mnogo vinograda, visoravni i ruda, a nema ni mnogo sječe i izvoza iz njenih šuma osim za nužne potrebe. Seljani radi kupoprodaje idu na pijacu u centru ove kaze,¹² kao i na pijacu u

¹⁰ Magacin, skladište robe.

¹¹ Vjerovatno se misli na navodnjavanje.

¹² To jest u Prijepolje koja je centar istoimene kaze.

Pljevljima koja je udaljena šest sati hoda. Lokalni uvoz iznosi oko 4.000 lira i većinom se uvozi šećer, kafa i špirit, dok se izvoz kreće od 2.000 do 3.000 lira i većinom se izvozi stoka, vuna, koža i suha šljiva.

Stanovnici su uglavnom Bošnjaci. Većina stanovništva se bavi poljoprivredom dok jedan dio stanovništva sačinjavaju zanatlije. Jedna četvrtina poljoprivrednika koji posjeduju zemljište su napoličari, a ostale tri četvrtine su nadničari.

Vojne lokacije i putevi: Godine 1305.¹³ van kasabe je sagrađena jedna prelijepa bolnica od tvrdog materijala s kapacitetom od 25 ležajeva, 1306. godine¹⁴ jedna kasarna u kojoj je smješten jedan bataljon, dok je 1307. godine¹⁵ sagrađena jedna vojna uprava. Put koji počinje u Sjenici, a završava se u Pljevljima prolazi kroz Prijepolje tako da se na lokacijama kao što su Kašan, Jabuka i Mihajloviće nalazi po jedna karaula. Pored ovog puta ima i put od Prijepolja do Priboja dužine šest sati hoda. Na ovom putu ima samo jedna karaula na lokaciji zvanj Bistrica, jedna karaula na lokaciji zvanj Jazidži¹⁶ koja se nalazi na polovini četveročasovnog puta od Nove Varoši kao i jedna karaula na lokaciji zvanj Komaran na desetočasovnom putu koji vodi za Bijelo Polje.

Voda i zrak: U prijepoljskoj kazi kao da nema mnogo vode za piće. Pored toga što nema mnogo izvorske vode isto tako nema ni mnogo vode sa česme koja se dovodi sa strane. Jedna od glavnih rijeka koje teku kroz kasabu i kazu jeste rijeka Lim. Ova rijeka u koju se nakon što prođe kroz Berane i Bijelo Polje ulijevaju rječice Vraneš i Bistrica kao i još neke druge pritoke, prolazi kroz Prijepolje, a zatim i kroz Priboj da bi se na kraju spojila sa granicom Srbije. Stanovništvo za svoje potrebe upotrebljava vodu iz Lima. Pored toga, rječica koja izvire u selu Milošev Do i nosi naziv po istom selu¹⁷ koje pripada sjeničkoj kazi kao i rječica Seljašnica koja izvire u selu Zvijezd koje je od centra kaze udaljeno sat i po hoda su rječice koje se također ulijevaju u rijeku Lim. Prva se u istu ulijeva

---

13 1887/1888. godine po Gregorijanskom kalendaru.

14 1888/1889. godine po Gregorijanskom kalendaru.

15 1889/1890. godine po Gregorijanskom kalendaru.

16 Ne znamo tačno o kojoj je lokaciji ovdje riječ jer nismo došli do podataka da se na teritoriji opštine Prijepolje nalazi lokacija pod ovim imenom.

17 Riječ je o rijeci Mileševki koja izvire u selu Milošev Do ispod planine Jadovnik.

na periferiji Prijepolja, a druga na lokaciji koja je udaljena pola sata od kasabe.¹⁸

U Prijepolju su prisutna sva četiri godišnja doba, zime su prilično oštre. Iako u kazi puše blag južni i jak sjeveroistočni vjetar, ustanovljeno je da oni ne uzrokuju nikakvu bolest niti predstavljaju bilo kakvu opasnost po život.

Razno: Među starim građevinama mogu se nabrojati ruševine tvrđava u Hisardžiku i Džurovu.

Na udaljenosti šest sati hoda od kaze nalazi se termomineralna voda po imenu Banja¹⁹ koja u sebi sadrži gvožđe i čelik, smještena je u jedan drveni krug površine 24 m², a za koju se smatra da ima velike koristi protiv bolova.

Općinska blagajna u Prijepolju posjeduje kapital u iznosu od 8.000 groša, prosvjetna blagajna u iznosu od 56.796 groša, blagajna sirotišta u iznosu od 146.000, dok blagajna za izgradnju i održavanje puteva posjeduje kapital u iznosu od 56.727 groša.

NAHIJA PRIBOJ

Upravnik nahije: Zekerija-beg
Šef pisarne: Omer Fevzi-efendija

Skupština nahije

Predsjednik: Upravnik nahije
Član: Davud-beg
Član: Ali-aga
Član: Vaso-aga

Opštinska komisija

Predsjednik: Mehmed Đul-beg
Član: Mustafa-beg
Član: Abdi-beg
Član: Vasilije-aga

Procijenjeni godišnji prihod:
1.592

¹⁸ Ovdje se pod izrazom kasaba podrazumijeva Prijepolje.

¹⁹ Banja ili Pribojska Banja je naselje u opštini Priboj. Banja je mjesto izvora termomineralne vode temperature 38°C.

Sibjan-mektebi

Broj mekteba:	Broj učenika:	Broj učenica:
1	35	17
4	47	47

Nahija Priboj kao sastavni dio prijepoljske kaze

Priboj je mala kasaba koja se nalazi na obalama rijeke Lim na najsjeveroistočnijem dijelu Pljevaljskog sandžaka u blizini granice Srbije sa Bosnom. U dijelu nahije koja je udaljena oko dva-tri sata od Bosanskog vilajeta kao i na lokacijama kao što su Černovore, Kratovo i Rađe koje se graniče sa Uvcem i granicom Srbije, a udaljene su četiri sata od nahije, nalazi se po jedna osmanska karaula.

Imena sela u sastavu Prijepolja za-jedno sa nahijom Priboj

Sela: (...) ²⁰, (...) ²¹, Orašac, Gornje Poljice, Donje Poljice, Džurovo, Čadinje, Hisardžik, Drenova, Dušmanići, Zalug, Zavinograđe, Sedobro, Toci ²², Taševo sa (...) ²³, Gojakovići, (...) ²⁴, Kosatica, Kučin, Kamena Gora, Đurašići, Banja, Miliješ ²⁵, Kasidoli, Mažići, Požegrmac, Potok, Crnuzi, Čitluk, Dobrilovići, Rača, Goleša.

Zaključak

Smatramo da je salnama, odnosno dio salname koji predstavlja temu ovog našeg rada, a koji mi ovdje prezentiramo naučnoj i široj javnosti

²⁰ Nismo uspjeli saznati o kojem je selu riječ.

²¹ Nismo uspjeli saznati o kojem je selu riječ.

²² Iako je naziv ovog sela u izvornom tekstu napisan kao "Milin", pretpostavlja se da se radi o selu Miliješ koje se danas nalazi na teritoriji općine Priboj.

²³ Nismo uspjeli saznati o kojem je selu riječ.

²⁴ Nismo uspjeli saznati o kojem je selu riječ.

²⁵ Iako je naziv ovog sela u izvornom tekstu napisan kao "Toliće", pretpostavlja se da se radi ili o selu Zabrdnji Toci ili o selu Crkveni Toci koja se danas nalaze na teritoriji općine Pripolje.

u prijevodu na bosanski jezik, od izuzetnog značaja kada je u pitanju historija Prijepolja i Priboja u periodu iz kojeg salnama potječe.

Na osnovu podataka iz dijela salname koja predstavlja temu ovog našeg rada dolazimo do izuzetno važnih podataka o administrativnim poslovima, državnim organima, listama državnih službenika, ekonomskim i trgovačkim tokovima, industriji, stanovništvu, obrazovnim institucijama i drugim kulturnim ustanovama na teritoriji Prijepolja i Priboja.

Na osnovu imena državnih službenika koji su navedeni u dotičnoj salnami možemo s lakoćom zaključiti kojoj su oni naciji i vjeri pripadali jer je općepoznato da na teritoriji Prijepolja i Priboja uglavnom žive Bošnjaci i Srbi, to jest muslimani i hrišćani na osnovu čega se može izračunati procenat zaposlenih Bošnjaka i Srba u državnim institucijama i uporediti se s njihovim ukupnim procentom na teritoriji cijelog Prijepolja i Priboja.

Pored toga, u tom periodu kaza Prijepolje zajedno sa svojom nahijom Priboj obuhvatala je 33 sela u kojima je ukupno živjelo 2.619 domaćinstava, odnosno 16.583 stanovnika i to 6.811 muslimana i 9.772 pravoslavača. Međutim, interesantno je to što se u dotičnom dijelu salname navodi da su stanovnici uglavnom bili Bošnjaci. Smatramo da se taj podatak odnosi samo na stanovništvo Prijepolja, a ne na stanovništvo Prijepolja zajedno sa Pribojem koji je u tom periodu bio nahija u sastavu Prijepolja jer nam navedeni podaci o stanovništvu to i potvrđuju. Pored toga, u tom periodu se na teritoriji Prijepolja zajedno sa nahijom Priboj spominje 8 džamija, 4 crkve, 8 muslimanskih i 4 hrišćanska mekteba, 235 dućana, 5 magaza, 101 vodenica, 2 crijepane, 1 tabhana i 1121 farma. Među novim građevinama u Prijepolju spominju se četiri džamije i jedna crkva, a uz to i po jedan muslimanski i hrišćanski sibjan-mekteb. Pored toga, spominju se i mektebi koji djeluju u sastavu četiri seoske džamije i tri seoske crkve za koje se navodi da ih održavaju mještani.

Među obrazovnim institucijama u tom periodu spominje se jedna ruždija to jest niža srednja škola, jedna osnovna škola i dva sibjan-mekteba u Prijepolju i pet mekteba na teritoriji nahije Priboj. Imena sibjan-mekteba koji su djelovali u Prijepolju: Mahmud-begov mekteb i Sinan-efendijin mekteb dok se imena mekteba koji su djelovali na teritoriji

nahije Priboj ne spominju. U Mahmud-begovom mektebu nastavu su pohađale 42 učenice dok je u Sinan-efendijinom mektebu nastavu pohađalo 12 učenika. Budući da se u Prijepolju nalaze džamije pod imenom Mahmut-begova džamija i Sinan-begova džamija, smatramo da su spomenuti mektebi djelovali u haremu ove dvije džamije.²⁶

Prvi učitelj prijepoljske ruždije bio je Mehmed Hajri-efendija dok je drugi učitelj bio Mustafa-efendija. U tom periodu nastavu u ruždiji pohađalo je 20 učenika. U osnovnoj školi učitelj je bio Redžep-efendija, a nastavu u njoj je pohađalo 80 učenika.

Što se tiče mekteba koji su djelovali na teritoriji nahije Priboj, u jednom od spomenutih pet, nastavu je pohađalo 35 učenika i 17 učenica, dok je u ostala četiri mekteba nastavu pohađalo 47 učenika i 47 učenica što ukupno iznosi 109 učenika i 65 učenika u svih pet mekteba.

U salnami se, također, među važnim lokacijama u Prijepolju spominje jedna prelijepa bolnica od tvrdog materijala sa kapacitetom od 25 ležajeva koja je izgrađena 1305. godine,²⁷ jedna kasarna u kojoj je smješten jedan bataljon vojske koja je sagrađena 1306. godine,²⁸ vojna uprava koja je sagrađena 1307. godine,²⁹ ruševine tvrđava u Hisardžiku i Džurovu, a uz to i Pribojska banja pod imenom Banja.

U salnami je navedeno da Prijepolje zajedno s nahijom Priboj obuhvata 33 sela. Međutim, kada je u pitanju nekoliko sela, nismo uspjeli saznati o kojim selima je riječ.

Nadamo se da je ovaj rad samo početak istraživanja naših krajeva na osnovu osmanskih dokumenata koja do sada nisu dovoljno istražena i smatramo da će podaci navedeni u dotičnoj salnami i prezentirani u ovom radu služiti historičarima koji se žele baviti ovom tematikom.

---

26 Nadir Dacić, Spomenici islamske kulture i Islamska zajednica Prijepolja, Matična biblioteka „Vuk Karadžić“ u Prijepolju i Muzej u Prijepolju, Prijepolje, 2008, 91, 102.

27 1887/1888. godine po Gregorijanskom kalendaru.

28 1888/1889. godine po Gregorijanskom kalendaru.

29 1889/1890. godine po Gregorijanskom kalendaru.

Literatura i izvori

- Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, Svjetlost, Sarajevo, 1982.
- Nadir Dacić, *Spomenici islamske kulture i Islamska zajednica Prijepolja*, Matična biblioteka „Vuk Karadžić“ u Prijepolju i Muzej u Prijepolju, Prijepolje, 2008.
- *Bošnjačka riječ – Časopis za nauku, kulturu i književnost sandžačkih Bošnjaka*, Godina XII, Broj 40-43, Tutin, 2018.
- Türkiye Diyanet Vakfı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi – Cilt 36*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, İstanbul, 2009.
- 1896 (*Hicrî 1314*) *Kosova Vilayeti Salnamesi (Üsküp, Priştine, Prizren, İpek, Yenipazar, Taşluca)*, Rumeli Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul, 2000.

طارق حسيكيتش ونسيب بيبيتش

قصبتا بريبوليا وبريبوي في سالنامه ولاية كوسوفو للسنة 1896م

تمثل الوثائق التركية العثمانية مرجعا لا يتفادى عند البحث في تاريخ أبحاثنا، والموقع الهام في جملة تلك الوثائق تحتله السالنامات وهي الحوليات التي كانت تصدرها سلطات الدولة العثمانية المركزية منها والمحلية وتحتوي على مختلف أنواع التقارير والاحصائيات. أما هذه المقالة فموضوعها ترجمة جزء من سالنامه ولاية كوسوفو للسنة 1896م يتناول قصبتي بريبوليا وبريبوي.

Tarik Haskic and Nesip Pepic

Prijepolje and Priboj in the Salnama of the Vilayet of Kosovo For 1896

Summary

Ottoman documents are an indispensable factor when it comes to researching and studying the history of our region. Among these documents, salnamas - yearbooks, which denote statistical reports issued by the central or local governments of the Ottoman state, occupy a very important place. The theme of this paper is the translation of a part of Salnama of the Vilayet of Kosovo, dating from 1896, which refers to Prijepolje and Priboj.

Razvojni put nastavnih programa islamske vjeronauke od 1990. do 2020.

Doc. dr. Nezir Halilović

šef odjela za vjeronauku u upravi za obrazovanje i nauku
nezir.halilovic@rijaset.ba

Sažetak

U ovom radu predstavljeno je razumijevanje osnovnih pojmova edukacijskih procesa kao što su: nastavni plan, nastavni program, kurikulum, i to na primjeru razvoja nastavnih programa islamske vjeronauke. Analizom evidencije i dokumentacije utvrđeno je da je u tri decenije Islamska zajednica proizvela pet generacija nastavnih programa islamske vjeronauke, počevši od inicijalne koja se stidljivo pojavljivala u formi nacrtu 1990. pa do aktuelnog koja po sistematičnosti i praćenju savremenih tokova ne zaostaje za nastavnim programima ostalih školskih predmeta, a možda čak i prednjači. Svaki od navedenih programa ima svoje specifičnosti, prvenstveno u dijelu tehničkog uređenja ali i zajedničke tačke u dijelu nastavnih sadržaja, što jasno ukazuje na kontinuitet sadržaja i praćenje aktualnih tokova. Za jednu instituciju koja se s vraćanjem vjeronauke u škole suočila u vrijeme kada je imala potpuni deficit kadrova postići ovoliki uspjeh u svega tri decenije je zaista impresivno.

Ključni pojmovi: nastavni plan, nastavni program, kurikulum, nastavna jedinica.

Uvod

Poslije zakonske regulative nastavni program je ključni dokument obrazovnih procesa. Nastavnim programima definiraju se sadržaji obrazovanja kojima treba da bude obuhvaćena cjelokupna populacija polaznika obrazovanja, a nerijetko obuhvataju i više generacija. Nastavne programe u principu donose vrhovne obrazovne vlasti i pri tome uvažavaju raznovrsne potrebe, kako društva tako i jedinki. Od kvaliteta njihove koncepcije uveliko ovise buduća znanja, svijest i sposobnosti obučavanih generacija. Naravno, nastavni plan i program nisu jedini faktori kvaliteta obrazovnih procesa. Pored njih tu su još i nastavnici, udžbenici, zgrade i opremljenost učionica nastavnim sadržajima itd. Međutim, u ovom radu fokusirat ćemo se isključivo na nastavne programe. U pogledu islamske vjeronauke nastavne programe priprema i donosi vrhovni organ Islamske zajednice. Nekada je to bilo Starješinstvo, a sada Rijaset uz prethodnu saglasnost Vijeća muftija. U ovom radu je predstavljen razvojni put nastavnih programa islamske vjeronauke od 1990. do 2020. godine.

Pojam nastavnog programa

U edukacijskim znanostima koristi se nekoliko sličnih pojmova koji se odnose na propisane nastavne sadržaje koje treba usvajati generacija koja prolazi kroz proces edukacije. Kod nas je uobičajen i u najčešćoj upotrebi pojam nastavni plan i program. Iako se radi o dva povezana ali različita pojma, kod nas se uobičajeno zajedno koriste.

Nastavni plan – školski dokument koji donosi nadležni organ vlasti u obliku **tabele** kojem se propisuju: **odgojno-obrazovna područja**, tj. **nastavni predmeti** koji će se izučavati u određenoj školi, **redosljed** izučavanja tih područja, tj. predmeta po razredima, godištima, semestrima ili drugim vremenskim cjelinama, **sedmični broj sati** za svaki nastavni predmet, **redosljed nastavnih predmeta**, **ukupno sedmično i godišnje opterećenje učenika**. Položaj i značaj nekog predmeta ogleda se u mjestu u tabeli, kao i fondu propisanih sati. Nastavni plan omogućava uvid u:

- **koncepciju obrazovanja** (opće, stručno...),
- **vrstu škole** (osnovna, srednja...),

- **sistem** (profil, norme nastavnika...),
- **vremenske granice** (početak i kraj nastave, vremenski raspored, praznici...),
- **opći vremenski opseg predmeta**,
- **odnos teorijske i praktične nastave...**

Izbor odgojno-obrazovnih područja, tj. nastavnih predmeta – jedan je od temeljnih problema u određivanju sadržaja obrazovanja uopće, a određuje se nastavnim planom. Mijenja se tokom povijesti, jer se mijenja i mišljenje šta sve mladi trebaju naučiti. Tako danas, pored predmeta koji su decenijama sastavni dio nastavnog plana i programa općeobrazovne škole poput: maternjeg jezika, stranih jezika, matematike, historije, geografije, fizike, hemije, vjeronauke, biologije, sociologije, muzičke kulture, likovne kulture i fizičkog odgoja; sve se više javljaju potpuno novi predmeti poput: informatike, tehnologije, ekologije, ekonomije, automatike, elektronike, drugog stranog jezika, etike, tehničkog i radnog odgoja, moralnog odgoja, industrijskog dizajna, menadžmenta itd., koji dobijaju sve više prostora.

Osim toga, savremeni razvoj društva nameće uvođenje novih sadržaja iz raznih oblasti koji se integiraju u postojeće programe u vidu modula, specijalnih kurseva ili izbornih predmeta poput: zaštite čovjekove okoline, demokratije, seksualnog odgoja, pripremanja za brak i porodicu, multikulturalnog obrazovanja itd. Izbor predmeta u principu treba biti paralelan s razvojem znanosti, jer predmeti sadržavaju osnovna znanja aktualnih znanosti. Najčešće teškoće u izboru predmeta dolaze zbog stručnog egoizma, tj. svi misle da je njihova nauka bitnija, što u krajnosti rezultira preopterećenjem učenika. Taj problem se uobičajeno rješava tako što se: *prvo provede globalna podjela sadržaja obrazovanja i dobije se obrazovna jezgra* (odnosi se na redovnu nastavu), *a zatim se dodaju izborni i fakultativni predmeti, kursevi i vannastavne slobodne aktivnosti.*

Ovakvom podjelom provedena je ravnoteža između integracije i diferencijacije nastavnih sadržaja. Predmeti su u nastavnom planu raspoređeni po razredima. Poredak rasporeda uobičajeno se vrši na jedan od tri načina: **sukcesivni, simultani i kombinacija dva prethodna.** Sedmični broj sati nekog predmeta određuje se prema njegovoj obrazovnoj i

odgojnoj važnosti, složenosti i težini predmeta kao i ukupnom vremenskom opterećenju učenika.

Nastavnim programom propisuju se konkretni sadržaji pojedinog nastavnog predmeta, pa je nastavni program konkretizacija nastavnog plana. Nastavni program je opširniji od plana, nije u tabeli kao nastavni plan, već se nalazi detaljno opisan. Generalno pravilo svih vrsta podjela nastavnih sadržaja jeste da svaki nivo i svaki dio mora biti cjelovit:

- **sadržajno** – mora obuhvatati logički povezane sadržaje,
- **psihološki** – mora omogućavati svim učenicima da ga doživljavaju kao cjelinu,
- **vremenski** – mora omogućavati obradu u optimalno planiranom vremenskom periodu,
- **didaktički** – mora uključivati osnovne etape nastavnog rada (pripremanje učenika za rad, upoznavanje novih sadržaja, uvježbavanje, utvrđivanje, provjeravanje).

Svaki nastavni program ima instruktivnu i operativnu funkciju. **Instruktivna** se ogleda u instrukcijama o načinu realizacije sadržaja, primjeni nastavnih metoda, tehnologije i nastavnih strategija, a **operativna** u odabiru najpovoljnijih rješenja za učinkovit i kreativan nastavni rad. Nastavni program je, također, školski dokument kojim se propisuje **opseg, dubina i redoslijed nastavnih sadržaja**, što predstavlja tri osnovne didaktičke dimenzije obrazovanja. U nastavnom programu se utvrđuje: **opseg ili ekstenzitet nastavnog gradiva, dubina ili intenzitet nastavnog gradiva, redoslijed ili struktura nastavnog gradiva, linijski ili sukcesivni**. Programska razrada omogućava najbolji uvid u sistematičnost i postupnost obrade određenih naučnih programa u određenim vremenskim jedinicama nastave. Program se uobičajeno raščlanjuje na:

Predmetno područje – relativno zasebni dijelovi nastavnog programa istog predmeta.

Nastavna cjelina – kompleksniji dijelovi nastavnog programa u kojima dominira određena tematika objedinjena nekom osnovnom idejom.

Nastavna tema – pojam koji je po sadržajnom određenju veoma nalik na nastavne, predmetne cjeline. S obzirom na opseg sadržaja razlike između teme i cjeline su: cjelina je šira od teme, odnosno cjelina

obuhvaća kompleksniju tematiku. Nije bitno određivati granice između cjeline i teme.

Nastavna jedinica – opseg nastavnog sadržaja odmjerjen za jedan nastavni sat ili dvostruki sat (blok-sat). Nastavnu jedinicu definirao je Herbert: „Dio obrazovne građe koji sadrži dovoljno materijala (činjenica) za percepciju, ali i za apstrakciju (izvođenje nekog općeg zaključka)“ (Pedagoška enciklopedija II, 1989: 92). Svaka nastavna jedinica u toku nastavnog sata sastoji se od čitavog niza mikrokomponenti o kojima treba voditi računa.

Nastavni program je postavljen po važećim standardima, ali u njegovoj realizaciji često nailazimo na brojne probleme: slaba opremljenost škole i učionice, slaba motiviranost nastavnika i učenika, tradicionalno postavljena nastava, slaba saradnja s roditeljima itd.

Sličan pojam nastavnom planu i programu je pojam kurikuluma, koji nije uobičajen u upotrebi u Islamskoj zajednici, ali jeste u stručnoj literaturi.

Kurikulum – „Latinska riječ (*curriculum*) označavala je u srednjovjekovlju plan ili tok po kome se u samostanu odgajao podmladak samostanske braće. Riječ je iz anglo-američke i švedske nauke o odgoju izronila u Njemačkoj, primijenjena za označavanje nastavnog plana i programa“ (Čatić, 2003: 33).

Slično njemu, Bognar ističe: „Riječ (*curriculum*) je latinskog porijekla i znači natjecanje, život (npr. *Curriculum vitae* – tok života, kratak životopis). U pedagoškoj literaturi riječ *curriculum* označava planiranu interakciju učenika s nastavnim sadržajima i nastavnim resursima, te nastavni proces za ostvarivanje odgojnih ciljeva (Glossary..., 1984: 34, prema Bognar i Matijević, 2002: 183).

Pod izrazom (*curriculum*) razumijeva se i neki sastav postupaka učenja u vezi s definiranim i operacionaliziranim ciljevima učenja, a obuhvata:

- ciljeve učenja (kojima treba težiti),
- sadržaje (predmete, koji su važni za postizanje ciljeva učenja),
- metode (sredstva, puteve za postizanje ciljeva učenja),
- situacije (grupiranje sadržaja i metoda),

- strategije (planiranje situacija),
- evaluaciju (dijagnozu stanja izlaza, mjerenje uspjeha učenja i poučavanja objektivnim postupcima (Kok, P., Ott, H. 1977: 93, prema Bognar i Matijević, 2002: 183).

Pastuović razlikuje uže i šire razumijevanje kurikuluma kao sadržaja učenja. „Uži sadržajni koncept kurikuluma odnosi se na nastavni plan i programe obrazovanja/odgoja. U tom slučaju školski kurikulum čine nastavni plan i programi školskih predmeta koji se u školi poučavaju. Pritom izvori sadržaja što se oblikuju nastavnim programima pojedinih predmeta mogu biti različiti jer odražavaju potrebe i obrazovne/odgojne ciljeve različitih zainteresiranih društvenih grupa. To mogu biti razvojni interesi učenika, potrebe lokalne ili šire društvene zajednice, poduzeća itd.“ (Pastuović, 258: 517). Što se tiče šireg sadržajnog koncepta kurikuluma o tome on kaže da se odnosi „na sva iskustva što ih učenik (mladi ili odrasli) stiče u školi i izvan nje, ali pod školskim utjecajem. U ovom slučaju školski kurikulum je istovjetan školskoj socijalizaciji. Školska socijalizacija se provodi pomoću nastavnih i planiranih izvannastavnih aktivnosti“ (Pastuović, 258: 517).

Shodno ustaljenoj tradiciji, u ovom radu ćemo koristiti pojmove nastavni plan i nastavni program, uz naznaku da se oni odnose i na kurikulum u užem značenju.

Pet generacija nastavnih programa islamske vjeronauke

Analizom dostupne dokumentacije da se uočiti da je Islamska zajednica u periodu od 1990. do 2020. godine u domenu nastavnih planova i programa, odnosno kurikuluma u užem smislu te riječi, proizvela pet generacija nastavnih programa. Svaka od tih generacija ima svoje specifičnosti, ali i zajedničke tačke koje su ostale kao konstanta. Zajedničke tačke su uglavnom sadržaji učenja koji su identični kroz sav ovaj period uz manje ili veće oscilacije, odnosno uz nešto drugačije nazive, no o tome će biti nešto više rečeno u nastavku. Najveće i najočiglednije promjene su u samom tehničkom izgledu i stručnom pristupu u samim nastavnim programima.

I. Generacija – nastavni plan i program za I, II i III stupanj vjeronauke (nacrt) iz 1990.

Rijaset Islamske zajednice u Jugoslaviji u Sarajevu 1990. godine izrađuje Nastavni plan i program za I, II i III stupanj vjeronauke. Ovaj nastavni program se odnosi i na nastavni program u mektebima, ali je jako zanimljiv zato što prvi put još 1990. godine tretira i nastavu Islamske vjeronauke u školama. Naime, demokratske promjene u tadašnjoj Jugoslaviji dovele su do toga da se sve više pričalo o slobodi vjere i vraćanju vjeronauke u škole. Tako *Preporod* u broju 24/511, od 15. decembra najavljuje uvođenje vjeronauke u škole i ukazuje na poduzete aktivnosti u vidu formiranja stalne komisije za pripremu uvođenja vjeronauke u škole koja je pored praćenja tokova imala i zadatak da izradi nastavne planove i programe vjeronauke za sve razrede osnovne i srednje škole, da prati rad na izradi udžbenika vjeronauke za sve razrede osnovne i srednje škole, te eventualno učestvuje u izradi anketnih upitnika za učenike. U 1991. godini u dvije osnovne škole u Sarajevu „Džavid Haverić“ na Vratniku i „6. april“ na Hridu započeto je eksperimentalno uvođenje vjeronauke u redovni školski sistem.

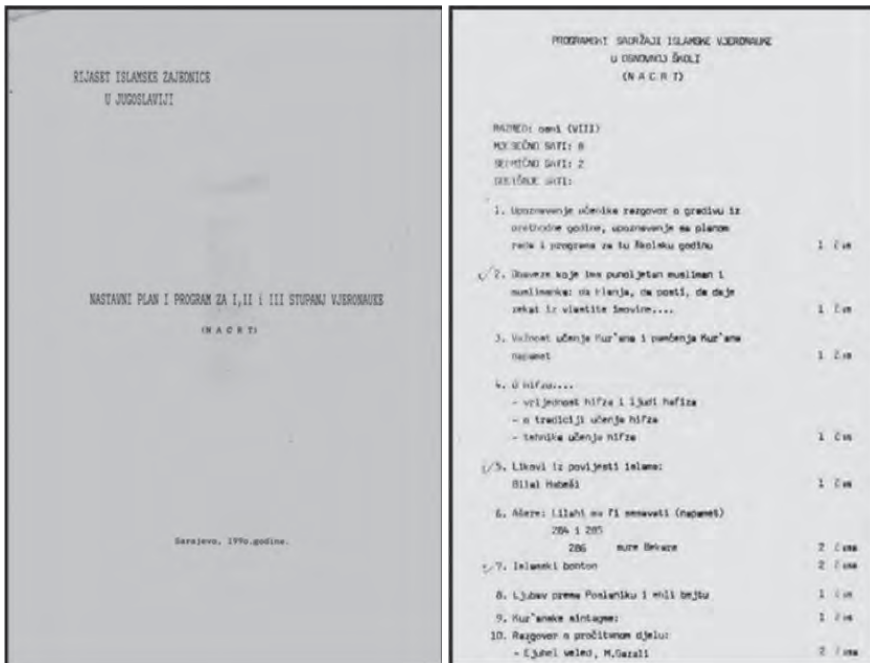
Ovaj nastavni plan i program vjeronauke u nacrtu sastoji se od ukupno 19 stranica od čega se 14 stranica odnosi na mektebsku nastavu, dok se pet stranica odnosi na vjeronauku u školi. U nacrtu je jasno definiran cilj vjeronauke, zadaci vjeronauke, definirana je vjeronauka na tri stupnja. Prvi stupanj traje četiri godine, drugi tri, a u trećem stupnju predviđena je vjeronauka za 8. razred osnovne škole. Ukupni broj definiranih nastavnih jedinica je 397 za koje je predviđeno da se realiziraju kroz 1.080 časova. Ovaj nastavni program definira i pet udžbenika za učenike, dodatnu literaturu za nastavnike i didaktička pomagala za svaki razred.

Cilj nastave vjeronauke iz 1990.:

- da upozna vjeroučenike sa sistemom islamskih vrijednosti i formira kod njih stav kako da isti primjenjuju u svim životnim situacijama i tako da se ostvari Allahova, dž.š., poruka: *Allahu je prava vjera jedino islam* (Kur'an, 3:19) i ... *zadovoljan sam da vam islam bude vjera...* (Kur'an, 5:3).

Zadaci nastave vjeronauke iz 1990.:

- da upozna vjeroučenike, imajući u vidu njihova interesiranja, sklonosti i sposobnosti, s osnovnim islamskim propisima, da ih osposobi da shvate i usvoje smisao i višestruku opravdanost islamskih propisa;
- da im pored upoznavanja sa stvaralačkim snagama razvoja islama pravilno objasni kako bi formirali stav o ulozi svakog muslimana u sklopu tih stvaralačkih snaga;
- da pomogne vjeroučenicima da shvate i usvoje suštinu islamskog učenja i da praktično primjenjuju šerijatske propise;
- da razvije i formira stav o svjesnoj i aktivnoj ljubavi prema Allahu, dž.š., Muhammedu, a.s., i prema Islamskoj zajednici, kao i prema svemu što je napredno i humano;
- da vjeroučenike osposobi da na osnovu savladanog gradiva i odgovarajućeg stepena osposobljenosti mogu samostalno koristiti islamsku literaturu;
- da kod vjeroučenika formira uvjerenje o svjesnom pripadanju Islamskoj zajednici, odnosno ummetu Muhammeda, a.s., i razvije kod njih stav o odlučnosti za njegovanje i očuvanje islama i njegovu primjenu u svim oblicima svakodnevnog života;
- da kod vjeroučenika formira uvjerenje o rodoljubivosti, toleranosti, poštivanju i cijenjenju svake ličnosti bez obzira na njezino uvjerenje.

Sl. 1. Nacrt Nastavnog plana i programa Islamske vjeronauke za osnovnu i srednju školu iz 1990.

II generacija – program vjeronauke u školi iz 1994. godine

Druga generacija nastavnih programa islamske vjeronauke nastaje usred agresije na Bosnu i Hercegovinu. Rijaset je 18. septembra 1993. poslao Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Republike Bosne i Hercegovine pismeni upit u vezi s realizacijom obećanja datog vjerskim zajednicama za uvođenje vjeronauke u škole i zatraženo je da, shodno preuzetim obavezama, aktualizira predmet i predloži donošenje odluke sa zakonskom snagom o uvođenju predmeta vjeronauke u osnovne i srednje škole. Rijaset je 8. jula 1994. službeno dostavio prijedlog Programa islamske vjeronauke, taj prijedlog je usvojen i zajedno s programima ostalih vjerskih zajednica štampan u posebnoj zborniku Ministarstva. Izradom novih nastavnih planova i programa za školsku 1994/95. godinu vjeronauka je uvrštena kao redovni školski predmet u svim osnovnim i

srednjim školama u svim područjima slobodne teritorije. Ovaj nastavni plan i program vjeronauke štampan je kao posebno izdanje. U njemu je jasno definiran cilj vjeronauke i njeni zadaci. Nastavni sadržaji podijeljeni su po razredima. Osam razreda osnovne škole i četiri razreda srednje škole, sa sedmičnim fondom od dva sata i godišnjim od 70 sati za svaki razred. Ukupno je planirano da se ostvari 850 nastavnih sati od čega 570 u osam razreda osnovne škole i 280 u četiri razreda srednje škole. Ovaj nastavni plan i program definira i dodatnu literaturu. Literatura za osnovnu školu podijeljena je za svaki razred pojedinačno, dok je za srednju školu data u cjelini od prvog do četvrtog razreda.

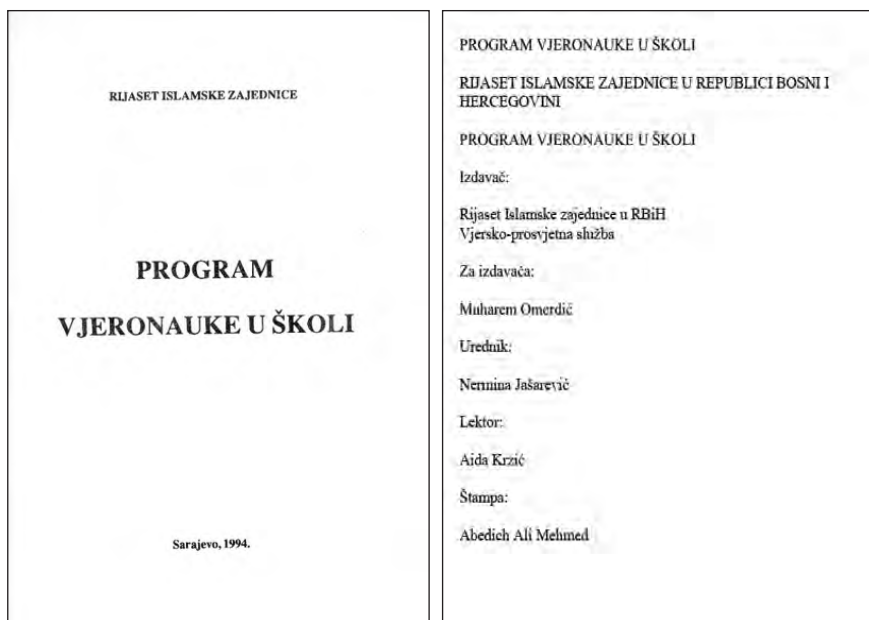
Cilj nastave vjeronauke iz 1994.:

- da učenike podstakne da vlastitom spoznajom utemeljenom na saznanjima Božije objave Kur'ana i Muhammedove, a.s., predaje dođu do uvjerenja o nužnosti Allahova postojanja.

Zadaci nastave vjeronauke iz 1994.:

- da učenika upozna s odredbama Upute – Kur'ana: vjerovanje u jednog Boga, u Njegove meleke (anđele), Njegove objave – Knjige, Njegove poslanike, u Sudnji dan (proživljenje poslije smrti) i Njegovo određenje;
- da osposobi učenika za praktično življenje u skladu s usvojenim odredbama: očitovanje vjere (šehadet), obredi (namaz), vjerska discipliniranost (post), vjerske materijalne obaveze (zekat), hodočašće (hadž);
- da razvija kod učenika osjećaj dužnosti i odgovornosti koje proizlaze iz ovih odredbi – uputa,
- da podstakne učenika na razmišljanje o svom okruženju;
- da bez stida i straha iskazuje svoje stavove;
- da se u ranoj dobi svoga života zainteresira za Kur'an, Sunnet i sve drugo što je islamsko;
- da učenici shvate bit islamskog učenja;
- da upoznaju i praktično primjenjuju šerijatske propise;
- da se upoznaju sa sistemom islamskih vrijednosti;

- da kod učenika razvija i formira stav o aktivnoj i svjesnoj ljubavi prema Allahu, dž.š. i, prema Islamskoj zajednici (ummi);
- da ih upozna s pojavom i razvojem islama na našim prostorima, njegovom duhovnom baštinom kao i spomenicima materijalne kulture;
- da kod učenika formira uvjerenje o svjesnom pripadanju Islamskoj zajednici;
- da kod njih razvija odlučnost za njegovanje i očuvanje islama i njegovu primjenu u našim krajevima;
- da se učenici saznanjem istine o svojoj vjeri, njezinim zasadama i njenoj progresivnoj ulozi u povijesti čovječanstva oslobode osjećaja stida nametnutog muslimanima iskrivljavanjem njihove uloge u ovim krajevima.

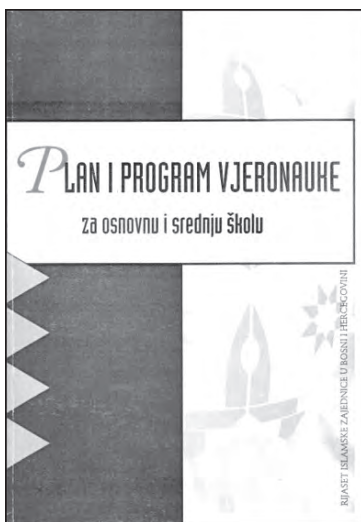

Sl. 2. Naslovna stranica i impresum Programa vjeronauke u školi iz 1994.

III generacija – plan i program vjeronauke za osnovnu i srednju školu iz 1997.

Na sjednici održanoj u Sarajevu 30.7.1997. Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini usvojio je Plan i program vjeronauke za osnovnu i srednju školu. Ovaj plan i program skoro je identičan planu i programu iz 1994., s tim da je došlo do izmjena u jednom dijelu nastavnih jedinica. Ostali elementi identični su programu iz 1994. Nastavni sadržaji podijeljeni su po razredima. Osam razreda osnovne škole i četiri razreda srednje škole, sa sedmičnim fondom od dva sata i godišnjim od 70 sati za svaki razred. Ukupno je planirano da se ostvari 850 nastavnih sati od čega 570 u osam razreda osnovne škole i 280 u četiri razreda srednje škole. Velika je razlika i u definiranoj literaturi jer ovaj nastavni plan i program definira udžbenike za svaki razred i znatno manje dodatne literature.

Cilj i zadaci nastave vjeronauke iz 1997. potpuno su identični cilju i zadacima vjeronauke iz 1994.

Sl. 3. Naslovna stranica Plana i programa vjeronauke za osnovnu i srednju školu iz 1997.

IV generacija – nastavni plan i program islamske vjeronauke za devetogodišnju osnovnu školu i srednju školu

Reforma obrazovanja u Bosni i Hercegovini i prelazak s osmogodišnjeg obrazovanja na devetogodišnje u osnovnoj školi neizbježno su dotakli i pitanje nastavnog programa islamske vjeronauke. Shodno reformi obrazovanja u državi, i Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini iz godine u godinu donosi nove nastavne programe za pojedine razrede. Tako je Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojim sjednicama usvojio sljedeće nastavne programe za osnovnu školu: Zaključak broj 2387/2006 od 19.06.2006./od I do III razreda, Zaključak broj 1247/2007 od 26.03.2007./za IV razred, Zaključak broj 0143-01/08 od 13.05.2008./ za V razred, Zaključak broj 184/09 od 21.01.2009./ za VI razred, Zaključak broj 01-SM-06/2010 od 28.12.2009./ za VII razred, Zaključak broj 03-08-1599/11. od 16.03.2011./ za VIII i IX razred osnovne škole, te Zaključkom broj 01-SM-06-1/2010, od 28.12.2009./ za razrede srednje škole.

Za razliku od dosadašnjih nastavnih programa, ovaj nastavni program je razrađen i u jednočasovnoj i dvočasovnoj verziji. Ovaj nastavni plan i program detaljno je razrađen i u sebi sadrži podjelu na razrede, sedmični i godišnji fond časova (sedmično po jedan ili dva časa i na godišnjem nivou 35 ili 70 časova, u toku školovanja minimalno oko 450 nastavnih sati i maksimalno do 900 nastavnih sati) te definiranu literaturu. Pored toga, on donosi i dodatnu aparaturu koja ima za cilj što preciznije usmjeriti nastavnika u tok realizacije planiranih nastavnih sadržaja. Tako ovaj nastavni program sadrži vrlo precizne didaktičke naznake šta nastavnik treba raditi, sadrži parametre deskriptivne evaluacije, međupredmetnu korelaciju, te definira i profil i stručnu spremu nastavnika, odnosno ko može realizirati nastavu islamske vjeronauke. Ovaj nastavni program nailazi i na zahtjeve nadležnih ministarstava obrazovanja, te se njegovi sadržaji počinju oblikovati shodno važećoj metodologiji svakog ministarstva obrazovanja.

Cilj i zadaci u ovom nastavnom programu nisu uvijek jasno naznačeni i nisu dati za cijeli predmet nego su dati za svaki pojedinačni razred. Ovaj nastavni program nije printan kao cjelovito izdanje.

Za razliku od ranijih, ovaj nastavni program je empirijski provjeravan procesom evaluacije a rezultati su pokazali da je visoko ocijenjen uz potrebu za ograničenim osvježanjem.

V generacija – nastavni plan i program islamske vjeronauke sa definiranim ishodima učenja

Akumulirano naslijeđe iz domena vjeronauke, te brižljivo praćenje kako same realizacije nastave islamske vjeronauke, tako i savremena kretanja u području edukacije nametnuli su potrebu izrade nove generacije nastavnih programa islamske vjeronauke sa definiranim ishodima učenja. Rezultati evaluacije nastavnih programa islamske vjeronauke ukazali su na potrebu za osvježanjem jednog broja nastavnih jedinica koje su se po ocjenama vjeroučitelja, roditelja i učenika pokazale kao nefunkcionalne u procesu realizacije dok je većina nastavnih jedinica zadržana. Zaključkom Rijaseta broj 05-08-2-3705-2/19 od 25.7.2019. i Zaključak Vijeća muftija broj 03-1-122/19, od 15.8.2019. usvojen je ovaj nastavni plan i program. Osim već usvojene razrade po razredima, te razrade nastavnog programa na jednočasovnu i dvočasovnu verziju, uvažena su i sva dotadašnja pozitivna postignuća iz domena nastavnih programa. Ovaj nastavni program ima vrlo jasnu strukturu i podjelu po razredima. Na početku svakog razreda je definiran cilj predmeta u tom razredu, zadaci koji proistječu iz tog cilja, nastavne jedinice koje se trebaju realizirati u toku razreda, te jasno definirani ishodi učenja koje kod sebe trebaju imati učenici svakog razreda osnovne i srednje škole. Ni ovaj nastavni plan i program islamske vjeronauke još uvijek nije odštampan kao posebno izdanje.

Cilj nastave vjeronauke iz 2019.:

Usvojiti relevantna znanja o svojoj vjeri i razviti pozitivan odnos prema istoj, te potaknuti učenika da živi u duhu islama shodno svojim mogućnostima kao aktivan sudionik zajednice i društva.

Zadaci nastave vjeronauke iz 2019.:

- Uvesti učenika u temelje islamskog učenja na način primjeren uzrastu.
- Upoznati učenika s vrijednostima islama u svakodnevnom životu.
- Približiti učeniku Božije poruke iz Kur'ana.
- Kontinuirano razvijati ljubav prema Muhammedu, a.s., i drugim poslanicima.
- Podučiti učenika ispravnom razumijevanju Poslanikovog, a.s., sunneta u tradicionalnom bosanskohercegovačkom kontekstu.
- Razviti proaktivnu ulogu u porodičnom životu.
- Razviti svijest o adekvatnom obilježavanju vjerskih i državnih praznika.
- Uputiti učenika na ispravan odnos prema prirodi kao Allahovom daru.
- Afirmirati pozitivne međuljudske vrijednosti, suživot, toleranciju i saradnju.
- Odgajati u duhu svakodnevne predanosti etičkoj praksi islama i afirmativnog djelovanja na vršnjake u izvršavanju dužnosti.
- Razvijati kulturne, radne, zdravstvene i higijenske navike uz naglašavanje vjerskog poticaja za njihovo njegovanje.
- Živjeti zdrav život na temelju učenja islama.
- Razvijati sposobnost stvaranja i doživljavanja umjetničkih vrijednosti nastalih na temelju islama.
- Razvijati kod učenika estetske vrijednosti islama.
- Odgajati u duhu patriotizma i potrebe za zajedničkim životom na historijskim, kulturnim i vjerskim odrednicama Bosne i Hercegovine.
- Razvijati svijest o povezanosti tradicionalnog i modernog, duhovnog i materijalnog, etničkog i multikulturalnog u Bosni i Hercegovini i evropskom ambijentu.
- Unapređivati svijest o značaju temeljnih postulata interkulturalnog odgoja i ljudskog dostojanstva i slobode.
- Doprinositi boljem razumijevanju vlastitog identiteta.

- Razvijati kreativnost i kritičko mišljenje kao metakompetencija neophodnih za integraciju u društvo i nošenje sa složenim zahtjevima savremenog života.

Poticati i kontinuirano unapređivati intelektualni, tjelesni, estetski, duhovni, moralni, društveni razvoj učenika, u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima.

Zaključak

Tokom veoma dinamičnog razvoja u protekle tri decenije, Islamska zajednica u domenu Islamske vjeronauke postigla je jedan od najvećih sistemskih uspjeha novijeg doba. Pored jako uspješne integracije u redovni školski sistem, osposobljavanja kadrova za rad na poslovima vjeroučitelja, izrade udžbenika za svaki razred, Islamska zajednica je posebno zapažen rezultat postigla u domenu pripreme i izrade nastavnih programa islamske vjeronauke za osnovnu i srednju školu. Tokom tri decenije izradila je pet nastavnih programa koji su pratili i prate kretanje u našem obrazovnom sistemu, tačnije sistemima, jer decentralizacijom obrazovanja i prenošenjem nadležnosti nad obrazovanjem na lokalne zajednice Islamska zajednica se našla u poziciji da treba voditi računa o različitim standardima i svoje dokumente usklađivati s važećim metodologijama kod lokalnih zajednica.

Tokom protekle tri decenije, nijedan nastavni program Islamske vjeronauke izrađen od strane Islamske zajednice i prosljeđen na uvid i verifikaciju nadležnim ministarstvima obrazovanja nije dobio odbijenicu, a često su ti nastavni programi prednjačili u odnosu na ostale predmete.

Kada se kompariraju ključna obilježja pet dosadašnjih generacija nastavnih programa uočava se predan i permanentan uspjeh Islamske zajednice u domenu izrade nastavnih planova i programa uz kontinuirani napredak usklađen sa zahtjevima savremenih edukacijskih procesa.

Literatura:

- Bognar, L. I Matijević, M. 2002. *Didaktika*. Zagreb. Školska knjiga.
- Ćatić, R. 2003. *Osnovi didaktike*. Zenica. Pedagoški fakultet.

- Nastavni plan i program za i, ii i iii stupanj vjeronauke (nacrtni) iz 1990., Sarajevo, Rijaset Islamske zajednice u Jugoslaviji.
- Pastuović, N. 1999. *Edukologija – integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb. Znamen.
- *Pedagoška enciklopedija II*, 1989: 92.
- Plan i program vjeronauke za osnovnu i srednju školu, Sarajevo 1999, Rijaset islamske zajednice u Bosni i Hercegovini-Vjerskoprosvjetna služba.
- Program vjeronauke u školi iz 1994. godine, Sarajevo. Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini – Vjerskoprosvjetna služba.

نذير خليلوفيتش

سيرة البرامج الدراسية للتعليم الإسلامي في الفترة ما بين ١٩٩٠-٢٠٢٠م

مما تم تقديمه في هذه المقالة فهم ما هو أساسي من العبارات الخاصة بعملية التعليم، من أمثال الخطة الدراسية والبرنامج الدراسي والمنهج الدراسي...، وقد تم هذا التقديم من خلال المثال الخاص بسيرة البرامج الدراسية للتعليم الإسلامي. وقد وضعت المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك لحد الآن خمسة أجيال من البرامج الدراسية للتعليم الإسلامي ولكل منها خصائص متصلة في الغالب بالناحية الفنية كما أن لها في الوقت نفسه نقاط مشتركة فيما يخص المحتويات الدراسية، الأمر الذي يشير بوضوح إلى الاستمرارية في المحتويات والمتابعة للنزعات الراهنة.

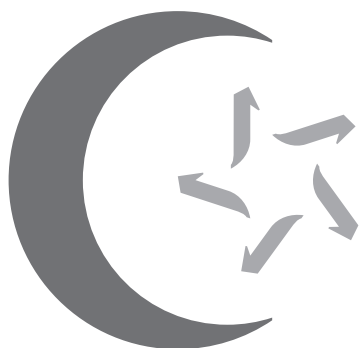
Doc.dr. Nezir Halilovic

Development Path of Islamic Religious Education Curriculums 1990-2020

Summary

This paper presents an understanding of the basic concepts of educational processes, such as the syllabus and curriculum, using the example of the development of Islamic religious education curricula. The Islamic community in B&H has so far produced five generations of Islamic religious education curricula. Each of these programs has its own peculiarities, primarily in the part of technical arrangement, but also common points in the part of teaching contents, which clearly indicates continuity of contents and keeping up with current trends.

Službeni dio

IZBORNO TIJELO ZA IZBOR REISU-L-ULEME

Broj: 03-2-95/19

Sarajevo, 15. safer 1441. h.g.

14. oktobar 2019. godine

Na osnovu člana 63. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst, i člana 2., 20. i 22. Pravilnika o izboru reisu-l-uleme, Izorno tijelo za izbor reisu-l-uleme je na sjednici održanoj 13. safera 1441. h.g., odnosno 12. oktobra 2019. godine, donijelo sljedeću:

O D L U K U
o izboru reisu-l-uleme

Član 1.

Za reisu-l-ulemu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na mandatni period od sedam godina izabran je Husein-ef. Kavazović.

Član 2.

Svečanost obznanjivanja novog mandata obaviti će se prema propisanom protokolu u skladu sa normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini bez predaje Menšure.

Termin svečanosti će biti naknadno određen.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošena.

Predsjedavajući radnog predsjedništva
Izbornog tijela za izbor reisu-l-uleme
Safet Softić

Broj: 03-2-84/19

Sarajevo, 22. muharrem 1441. h.g.

21. septembar 2019. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na svojoj trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 22. muharrema 1441. h.g., odnosno 21. septembra 2019. godine, na prijedlog reisu-l-uleme, donio je:

ODLUKU

o potvrđivanju imenovanja muftije Islamske zajednice za područje muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Hrvatskoj

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-03-2-4357/19 od 18. muharrema 1441. h.g., odnosno 17. septembra 2019. godine, o imenovanju Aziz-ef. Hasanovića na dužnost muftije muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Hrvatskoj, na mandatni period od pet godina.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-83/19

Sarajevo, 22. muharrem 1441. h.g.

21. septembar 2019. godine

Na temelju člana 68. a u vezi sa članom 52. i članom 61. Ustava Islamske zajednice u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na svojoj trećoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 22. muharrema 1441. h.g., odnosno 21. septembra 2019. godine, na prijedlog reisu-l-uleme, donio je:

ODLUKU

o potvrđivanju imenovanja muftije Islamske zajednice za područje muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Srbiji

I

Sabor Islamske zajednice potvrđuje Odluku reisu-l-uleme br. 01-03-2-4356/19 od 18. muharrema 1441. h.g., odnosno 17. septembra 2019. godine, o imenovanju Mevlud-ef. Dudića na dužnost muftije muftiluka na kojem djeluje Mešihat Islamske zajednice u Srbiji, na mandatni period od pet godina.

II

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će biti objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-82/19

Sarajevo, 22. muharrem 1441. h.g.

21. septembar 2019. godine

U skladu sa odredbama člana 14. Poslovnika o radu Sabora IZ u BiH i odredbama člana 50. i 68. Ustava IZ u BiH – prečišćeni tekst, Sabor Islamske zajednice u BiH na svojoj trećoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 22. muharrema 1441. h.g., odnosno 21. septembra 2019. godine razmatrajući Ustav Islamske zajednice u Srbiji, usvojio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini smatra da je Ustav Islamske zajednice u Srbiji usklađen sa Ustavom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i daje saglasnost za njegovu primjenu.

Predsjednik Sabora
Safet Softić

Broj: 03-2-186/18

Datum: 21. safer 1440.h.g.

30. oktobar 2018. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu, Vijeće muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na sjednici, održanoj u Novom Pazaru 21. safera 1440. h. g., odnosno 30. oktobra 2018. godine, razmatrajući zahtjev Vakufske direkcije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za donošenje mišljenja o statusu prihoda od vakufske imovine, donijelo sljedeću

FETVU (DECIZIJU)

o vjerskom statusu prihoda od vakufske imovine

Polazeći od osnovnog principa da je vakuf vjerski institut, utemeljen na Kur'anu i sunetu, da je to imovina koja se, prema odredbama islamskog vjerskog zakona, izuzima iz prometa sa ciljem realizacije vjerskih obaveza i poslova, odnosno ostvarivanja trajnog dobročinstva učinjenog u ime Allaha, dž.š., a zarad sticanja Njegova zadovoljstva, kako bi dobra djela tekla i nakon smrti vakifa, te da ta imovina, kao i prihodi ostvareni njenom upotrebom i korištenjem imaju unaprijed određenu svrhu i cilj koji nisu komercijalnog karaktera, u skladu s općim pravnim pravilom da se „uvjet, odnosno svrha naznačena vakufnamom tretira poput vjerske odredbe“ (شرط الواقف كنص الشارع), Vijeće muftija potvrđuje da se svi prihodi od vakufske imovine imaju trošiti kako je to određeno njenom vakufnamom, odnosno u vjersko-obrazovnu, humanitarnu, socijalnu i misijsku djelatnost Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Pod vakufskom imovinom se podrazumijeva sva pokretna i nepokretna imovina koja je uvakufljena od strane fizičkih i pravnih lica u svrhe određene vakufnamama. Sva vakufska imovina (zemljišta, šume, poslovni objekti, stambeni objekti i dr.) služi za potrebe organiziranja misije Islamske zajednice, te se ostvareni prihodi od te imovine imaju trošiti za potrebe organiziranja vjerskog života i realizaciju vjersko-obrazovnih, humanitarnih, socijalnih i misijskih programa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Budući da vakufska imovina suštinski nema komercijalnu osnovu i narav, njeni prihodi se ne smiju trošiti suprotno odred-

bama vakufnama i islamskog vjerezakona, kao i normativnih akata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

A Allah najbolje zna.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-2-39/19

Datum: 12. redžeb 1440. h.g.

19. mart 2019. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija, na svojoj dvadesetoj redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 12. redžeba 1440. h.g., odnosno 19. marta 2019. godine, razmatrajući Izvještaj komisije Vijeća muftija o procjeni namaskih vremena i vremena posta za područja koja se nalaze iznad 55° sjeverne geografske širine, donijelo je sljedeću:

F E T V U

Za područja koja se nalaze iznad 55° sjeverne geografske širine polazna osnova za utvrđivanje namaskih vremena i dužine posta je:

Za područja od 55° do 66° sjeverne geografske širine procjena (taqdir) treba da se prilagodi realnom stanju na terenu i za svako mjesto posebno, shodno postojanju ili nepostojanju alameta/znakova za utvrđivanje namaskih vremena.

Za područja na 66° sjeverne geografske širine i iznad njih primjenjuje se procjena (taqdir) za sva namaska vremena i dužinu posta. Za ova područja koristiti vaktiju sa 45° sjeverne geografske širine (područje Cazina).

Za područja od 55° do 66° sjeverne geografske širine, u danima u kojima nema astronomskeg obilježja jacije i/li zore, ili kada ima ali njihova primjena prouzrokuje poteškoću ljudima (ljetni period), primjenjuje se procjena (taqdir) kao i u Njemačkoj (jacija je 1^h 30' poslije akšama, a zora je 1^h 45' minuta prije izlaska sunca).

U spomenutom području najdulje vrijeme posta je 18 sati i 30 minuta, jer je to najdulji period posta u zoni koja se nalazi na 45° sjeverne geografske širine.

U danima kada bi post trebalo da bude duži od 18 sati i 30 minuta postupa se po olakšici, pa se primjenjuje procjena (taqdir), tj. vaktija za sva namaska vremena, od posljednjeg dana u kojem su se namaska vremena i vrijeme posta određivali po prirodnim znakovima, a post je trajao 18 sati i 30 minuta.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-2-88/19

Datum: 02. zu-l-kade 1440. h.g.

05. juli 2019. godine

PROGRAM VJERSKOG OBILJEŽAVANJA GODIŠNJICE GENOCIDA NAD MUSLIMANIMA BOŠNJACIMA

Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je svojom *Deklaracijom o Genocidu u Srebrenici* obavezao Rijaset da sačini program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima.

Vijeće muftija je svojom *Fetvom*, donesenom 3. jula 2015. godine, ustanovilo osnovu za vjersko-tradicionalno obilježavanje godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima.

Na prijedlog Reisu-l-uleme, Vijeće muftija je, na sjednici održanoj u Srebrenici 25. ramazana 1437. hg., odnosno 30. juna 2016. godine, usvojilo *Program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima*, koji uključuje: *klanjanje džezaze-namaza žrtvama Genocida, hutbu, učenje hatme, Ja-Sin-i šerifa, kelime-i tevhida, zikra i dove*.

Na osnovu zaključka Rijaseta IZ-e u BiH od 30. džumade-l-uhra 1440., odnosno 7. marta 2018. godine, Vijeće muftija je razmatralo inicijativu za učenje *salle* na Dan sjećanja na Genocid u Srebrenici i na sjednici od 12. redžeba 1440., odnosno 19. marta 2019. godine, donijelo dopunu *Programa vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima*.

Dopunjeni Program vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima sada glasi:

Hutba povodom godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima

Hutbu drži Reisu-l-ulema u Gazi Husrev-begovoj džamiji u Sarajevu, u petak pred 11. juli, svake godine. Istu hutbu kazuju muftije u glavnim džamijama u sjedištima muftiluka, kao i hatibi u svim džamijama na području Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Ovoga dana, prije džuma-namaza, imami će u svim džamijama proučiti *Ja-sin-i šerif* za šehide Genocida.

Hatma

Hatmu za šehide Genocida uče imami na području Šehitluka Srebrenica i Žepa, od 1. do 10. jula, svake godine. Hatma se poklanja 10. jula na Musalli u Potočarima, u vrijeme između akšama i jacije-namaza.

Salla

Salla (tendžid) uči se 10. jula svake godine sa svih munara džamija u Bosni i Hercegovini.

Kelime-i tevhid

Kelime-i tevhid za šehide Genocida uče imami u svim džamijama na području Šehitluka Srebrenica i Žepa, uoči petka pred 11. juli, poslije akšam-namaza. Proučeni kelime-i tevhid će se pokloniti na Šehidskoj dovi u Žepi 27. jula svake godine.

U svakom medžlisu u jednoj od džamija, a po mogućnosti i u svakom džematu, poslije akšam-namaza ili prije jacieje 10. jula, uči se kelime-i-tevhid za žrtve Genocida i organizira kratka besjeda o onome što se dešavalo u Srebrenici i Bosni i Hercegovini tokom realizacije genocidne namjere i o značaju očuvanja istine o tim događajima.

Programi u domovinskim zemljama i dijaspori

Svake godine u domovinskim zemljama i bošnjačkoj dijaspori u medžlisima i džamijama organiziraju se prigodni programi kojima će se podsjetiti na Genocid u Srebrenici i Bosni i Hercegovini. Na te skupove će se pozivati predstavnici drugih vjerskih zajednica i lokalnih vlasti. Tamo gdje je potrebno, ti programi će se izvoditi na lokalnim jezicima.

Zikr

Zikr se uči na Musalli u Potočarima 10. jula, između akšam-namaza i jacieje-namaza. Zikr predvodi predstavnik Tarikatskog centra u Sarajevu, uz saglasnost Reisu-l-uleme. Akšam-namaz i jaciju-namaz predvodi, te hatma-dovu uči muftija tuzlanski, a u slučaju njegove spriječenosti glavni imam u Srebrenici. O organizaciji skupa brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Srebrenica.

Dženaza-namaz i dova na Musalli u Potočarima

Obavljanje dženaze-namaza i učenje dove na Musalli u Potočarima 11. jula svake godine centralni su ibadeti u okviru vjerskog obilježavanja godišnjice Genocida nad muslimanima Bošnjacima. Obavljaju se iza podne-namaza i ikindije-namaza, koji se klanjaju spojeno, s jednim ezanom i dva ikameta. Dženazu-namaz i dovu šehidima Genocida predvodi Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Ovom skupu, zajedno s porodicama šehida, vjernika i većeg broja imama, te drugih gostiju, obavezno prisustvuju: predsjednik Sabora Islamske zajednice, članovi Vijeća muftija, članovi Rijaseta, dekani i direktori ustanova Islamske zajednice, glavni imami Muftijstva tuzlanskog i Muftijstva gorazdanskog. O organizaciji dženaze-namaza u Potočarima brinu: Rijaset Islamske zajednice, Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Srebrenica.

Šehidska dova u Novoj Kasabi

Manifestacija se održava u Musa-pašinoj džamiji u Novoj Kasabi 13. jula svake godine poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Vlasenica. Mevlud-i šerif uče učenici Behram-begove medrese u Tuzli. Na početku manifestacije prouči se sura *El-Feth*, a na kraju *Šehidska dova*. Dovi prisustvuje Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti zamjenik Reisu-l-uleme. Vaz-u nasihat kazuje muftija tuzlanski.

Šehidska dova u Žepi

Manifestacija se održava na dovištu kod džamije u Žepi 27. jula svake godine poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo goraždansko i Medžlis Islamske zajednice Žepa. Mevlud-i šerif uče učenici Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, a zikir predvodi vekil Sinanove tekije u Sarajevu. Na početku manifestacije prouči se sura *El-Feth*, a na kraju *Šehidska dova*. Dovi prisustvuje Reisu-l-ulema, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik Reisu-l-uleme. Vaz-u nasihat kazuje muftija goraždanski. Poklonit će se i proučiti kelime-i tevhid.

Šehidska dova u Pobuđu (Bratunac)

Manifestacija se održava na dovištu kod džamije u Pobuđu 31. jula svake godine poslije podne-namaza. O organizaciji brinu Muftijstvo tuzlansko i Medžlis Islamske zajednice Bratunac. Kelime-i tevhid i mevlud-i šerif uče imami s područja Medžlisa Islamske zajednice: Bratunac, Srebrenica, Vlasenica i Zvornik. Na početku se prouči sura *El-Feth*, a *Šehidska dova* na kraju. Upriličit će se i prigodna obraćanja.

Za realizaciju programa zadužuju se: Kancelarija Reisu-l-uleme, Uprava za vjerske poslove Rijaseta IZ-e u BiH, Muftijstvo tuzlansko, Muftijstvo goraždansko, Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu, Behram-begova medresa u Tuzli i Tarikatski centar Sarajevo.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-2-135/19

Datum: 14. zu-l-hidže 1440. h.g.

15. august 2019. godine

Na osnovu člana 10. i člana 33. Poslovnika o radu Vijeća muftija, Vijeće muftija Islamske zajednice na svojoj 21. redovnoj sjednici od 14. zu-l-hidžeta 1440. h.g, odnosno 15. augusta 2019. godine, razmatrajući sve aktuelnije pitanje kremiranja tijela nakon smrti donijelo je:

F E T V U

o zabrani kremiranja posmrtnih ostataka umrle osobe

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين ، نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

U ime Allaha Milostivog, Samilosnog

Hvala Allahu Gospodaru svjetova, neka su Mir i Spas na Njegovog posljednjeg poslanika, plemenitu porodicu i sve ashabe.

Uzimajući u obzir ajete Časnog Kur'ana u kojima se kaže: „*Doista smo Mi sinovima Ademovim posebno dostojanstvo ukazali, dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.* (El-Isra, 70); *Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas po drugi put izvesti.* (Ta-Ha, 55);

te oslanjajući se na hadis Allahovog poslanika, a.s., u kojem je kazao:

„Lomljenje kostiju mrtve osobe je jednako lomljenju kostiju žive osobe.“ (Ebu Davud, Ibn Madže i Ibn Hibban);

ističemo da je prema islamskom učenju i tradiciji Uzvišeni Allah čovjeku ukazao posebno dostojanstvo, a čovjeka čine duša i tijelo. Zato ljudsko tijelo i nakon smrti ima svoj *hurmet* i treba se s njim dostojanstveno postupati, a to znači da se, kada je to moguće, ima dostojanstveno pokopati.

Onima koji odluče da se njihovo tijelo kremira ili o tome nakon njihove smrti odluče članovi njihovih porodica, ne može se klanjati džhenaza-namaz, jer nisu ispunjeni uvjeti džhenaze i ukopa prema islamskim propisima. S obzirom na sve navedeno, spaljivanje i kremiranje posmrtnih ostataka umrle osobe nije u duhu islamskog učenja i tradicije i kao takvo je zabranjeno (haram). A Allah najbolje zna!

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-1-3724-3/19

Datum: 22. zu-l-kade 1440. h.g.

25. juli 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, a u skladu s članom 24., stav 1 i 2 Pravilnika o mektebima i mektebskoj nastavi, od 28. augusta 2007. godine, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 8. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 22. zu-l-kadea 1440. h.g., odnosno 25. jula 2019. godine, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

O D L U K U **o mektebskoj nastavi u 2019/20. godini**

Član 1.

Mektebska nastava u 2019/2020. godini počinje u subotu 07. septembra 2019. god./8. muharrema 1440. god. po H., a završava se u nedjelju 07. juna 2020. god./15. ševvala 1441. god. po H.

Član 2.

Mektebska nastava u 2019/2020. godini izvodiće se i realizirati prema važećem Nastavnom planu i programu usvojenom na sjednici Rijasetu 24. juna 2004. god., kao i mektebska takmičenja na svim nivoima prema Kalendaru mektebske nastave.

Član 3.

Uprava za vjerske poslove će izraditi i dostaviti Kalendar mektebske nastave za 2019/2020. godinu mešihatima, muftijstvima i krovnim organizacijama Islamske zajednice Bošnjaka u Dijaspori na daljnje postupanje.

Kalendar mektebske nastave je sastavni dio ove Odluke.

Član 4.

Mešihati, muftijstva i krovne organizacije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Dijaspori su dužne u skladu s Pravilnikom o mektebima i mekte-

bskoj nastavi, član 15., dostaviti Rijasetu Islamske zajednice Izvještaj o mektebskoj nastavi.

Član 5.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-3275-3/19

Datum: 22. zu-l-kade 1440. h.g.

25. juli 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 8. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 22. zu-l-kadea 1440. h.g., odnosno 25. jula 2019. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset daje saglasnost na Odluku Vijeća Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu broj: 03-03-Tem.Sjed.632/19 od 13.06.2019. godine o izmjeni i dopuni nastavnih planova i programa za I ciklus studija – studijski program Islamske teologije, Islamske vjeronauke i religijske pedagogije, studijski program za imame, hatibe i muallime - i II ciklus studija – master u islamskim studijama - na Fakultetu islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu.

Član 2.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-3195-3/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.

19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset daje saglasnost na Odluku Školskog odbora JU Gazi Husrev-begove medrese, broj: 03-2-804-2/19 od 07.08.2019. godine, o izboru hfz dr. Mensura Malkića, za direktora JU Gazi Husrev-begove medrese, na mandatni period od četiri godine počev od 08.10.2019. godine do 07.10.2023. godine.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-1-3981-4/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.

19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajenice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Muftijstva mostarskog, donio je sljedeću:

ODLUKU

o formiranju džemata Šuica

Član 1.

Ovom odlukom formira se džemat Šuica u Medžlisu Islamske zajednice Tomislavgrad.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis IZ-e Tomislavgrad će definirati granice novog džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis džemata Šuica u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-3789-6/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.
19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU o formiranju Vijeća dekana

I – Osnovne odredbe

Član 1.

Ovom Odlukom formira se Vijeće dekana fakulteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Vijeće dekana), kao stručno akademsko i savjetodavno tijelo Uprave za obrazovanje i nauku, uređuje se njegova nadležnost, način rada i obezbjeđenja sredstava potrebnih za rad, statusne promjene, prava, obaveze i odgovornosti, te druga pitanja od značaja za rad Vijeća dekana.

Član 2.

- (1) Puni naziv Vijeća dekana je: „Vijeće dekana fakulteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini“. Skraćeni naziv je: „Vijeće dekana fakulteta IZ u BiH“.
- (2) Odluku o promjeni naziva Vijeća dekana donosi Osnivač.

Član 3.

Osnivač Vijeća dekana je Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Rijaset, ili Osnivač).

Član 4.

Prava i obaveze Osnivača u odnosu na Vijeće dekana su: donošenje odluke o formiranju i prestanku rada Vijeća dekana; razmatranje i usvajanje izvještaja o radu; razmatranje inicijativa i prijedloga Vijeća dekana koje se dostavljaju putem Uprave za obrazovanje i nauku Rijaset, te vrši opći nadzor nad radom Vijeća dekana putem Uprave za obrazovanje i nauku Rijaset.

Član 5.

- (1) Vijeće dekana u svom radu koristi memorandum Uprave za obrazovanje i nauku sa dodatkom – Vijeće dekana.
- (2) Vijeće dekana će koristiti pečat Rijaset.

II – Sastav Vijeća dekana

Član 6.

(1) Vijeće dekana čine dekani i prodekani Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici, Islamskog pedagoškog fakulteta u Bijaću i Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru.

(2) Dekani i prodekani fakulteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imaju pravo i obavezu da prisustvuju i učestvuju u radu sjednica Vijeća dekana.

(3) Vijećem dekana predsjedava direktor Uprave za obrazovanje i nauku Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, odnosno predstavnik Uprave koga ovlasti direktor.

III – Nadležnosti Vijeća dekana

Član 7.

Vijeće dekana je stručno akademsko i savjetodavno tijelo Uprave za obrazovanje i nauku koje:

- razmatra stručna i akademska pitanja iz područja visokog obrazovanja, odgoja i naučnoistraživačkog rada,
- pokreće prema Upravi za obrazovanje i nauku Rijaseta inicijative u vezi s obrazovnim politikama i strategijama Islamske zajednice, reformama visokog obrazovanja i drugim pitanjima od značaja za obrazovanje i nauku u Islamskoj zajednici,
- razmatra razvoj mehanizama za uspostavu i osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju i naučnoistraživačkom radu,
- predlaže institucionalne oblike saradnje unutar visokoškolskih ustanova Islamske zajednice,
- predlaže institucionalne oblike saradnje između visokoškolskih ustanova Islamske zajednice i drugih visokoškolskih i naučnoistraživačkih ustanova u državi i inostranstvu,
- razmatra i predlaže oblike razmjene studenata, nastavnika i istraživača unutar visokoškolskih ustanova Islamske zajednice,
- razmatra i predlaže oblike razmjene studenata, nastavnika i istraživača između visokoškolskih ustanova Islamske zajednice i drugih visokoškolskih i naučnoistraživačkih ustanova u državi i inostranstvu,
- prati kvalitet nastavnih planova i programa,
- radi na unaprjeđenju obrazovnih i stručnih kriterija,
- predlaže pokretanje novih i realizaciju zajedničkih studijskih programa,

- radi na sprovedbi Strategije o razvoju visokog obrazovanja i naučno-istraživačkog rada,
- utvrđuje i usvaja periodične i godišnje planove rada Vijeća dekana i dostavlja ih Upravi za obrazovanje i nauku,
- utvrđuje i Upravi za obrazovanje i nauku predlaže budžet potreban za rad Vijeća,
- redovni izvještaj o radu podnosi Upravi za obrazovanje i nauku jednom godišnje, a vanredni po potrebi.

IV - Opći akti Vijeća dekana

Član 8.

- (1) Osnovni opći akt Vijeća dekana je Odluka o formiranju i Poslovnik o radu.
- (2) Vijeće dekana može donositi i druge opće akte koji će se primjenjivati nakon dobivene saglasnosti Osnivača.
- (3) Rad Vijeća dekana uredit će se Poslovníkom o radu koji će usvojiti Vijeće dekana, a na koji će saglasnost dati Uprava za obrazovanje i nauku.

Član 9.

Poslovník o radu Vijeća dekana sadrže odredbe o:

- načinu i uslovima obavljanja poslova,
- sazivanju i vođenju sjednica,
- radu na sjednicama, diskusijama, glasanju i donošenju odluka,
- vođenju zapisnika i čuvanju dokumenata,
- načinu izvještavanja Uprave za obrazovanje i Osnivača o radu i odlukama,
- drugim odredbama od značaja za rad Vijeća dekana.

V – Rukovođenje Vijećem dekana

Član 10.

- (1) Direktor Uprave za obrazovanje i nauku rukovodi radom Vijeća dekana, saziva sjednice i predsjedava njihovim radom, nastupa u ime Vijeća i potpisuje dokumente u ime Vijeća.
- (2) Uprava za obrazovanje i nauku osigurat će potrebnu pravnu, tehničku i drugu podršku radu Vijeća dekana, uključujući čuvanje zapisnika i vođenja potrebne arhive.

VI - Sredstva za rad

Član 11.

- (1) Sredstva za rad Vijeća dekana osigurava Uprava za obrazovanje i nauku.
- (2) Utrošak sredstava vrši se na način propisan normativnim aktima Islamske zajednice.
- (3) Uprava za obrazovanje i nauku neposredno nadzire utrošak sredstava za rad Vijeća dekana.

VII - Prestanak rada Vijeća dekana

Član 12.

- (1) Vijeće dekana prestaje s radom:
  - ako više ne postoji potreba za vršenjem poslova iz nadležnosti Vijeća dekana,
  - ako prestanu da postoje uslovi za vršenje poslova iz nadležnosti Vijeća dekana,
  - ako je u nemogućnosti da ispunjava propisane obaveze,
  - u drugim slučajevima kada Rijaset na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku donese takvu odluku.
- (2) Akt o prestanku rada Vijeća dekana donosi Osnivač na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku.

VIII - Završne odredbe

Član 13.

- (1) U roku od 30 dana, od dana usvajanja ove Odluke, direktor Uprave za obrazovanje i nauku sazvat će konstituirajuću sjednicu Vijeća dekana.

Član 14.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-3723-4/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.
19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU
o imenovanju Upravnog odbora
Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici

Član 1.

Imenuje se Upravni odbor Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici u sastavu:

Doc. dr. Ejub Dautović, predsjednik;

Doc.dr. Mevludin Dizdarević, član;

Dr. Ibrahim Šišić, član;

Prof. dr. Safvet Halilović, član;

Prof. dr. Šukrija Ramić, član.

Imenovani odbor je dužan svoju dužnost obavljati u skladu sa Pravilima Fakulteta, normativnim aktima Islamske zajednice u BiH i drugim pozitivno-pravnim propisima.

Član 2.

Upravni odbor iz člana 1. ove odluke imenuje se na period od četiri godine.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-4477/19

Datum: 24. muharrem 1441. h.g.
23. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 26. i člana 35. Statuta Media centra broj: 03-2-39/17 od 28. oktobra 2017. godine, Rijaset Islamske zajednice u BiH kao Skupština Media centra na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20.

muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Sabora, Vijeća muftija i Rijaseta, donio je sljedeću:

ODLUKU
o imenovanju Programskog savjeta
Media centra IZ u BiH

Član 1.

Imenuje se Programski savjet Media centra Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u sljedećem sastavu:

Dževad Hadžić,
Fahira Fejzić-Čengić,
Remzija Pitić,
Aziz Kadribegović,
Muhamed Jusić.

Član 2.

Programski savjet je odgovoran za definiranje programske politike Media centra u skladu sa informativno-edukativnom strategijom Islamske zajednice u BiH, te praćenje realizacije programskih sadržaja.

Član 3.

Programski savjet se imenuje na period od četiri godine.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-4328-3/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.

19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je:

PRAVILNIK o izmjenama Pravilnika o vjeroučiteljima

Član 1.

U Pravilniku o vjeroučiteljima broj: 03-08-1-598/11 od 22. marta 2011. godine, u članovima 1., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 16., 17., 18., 19., 20., 22., 34., 35., 36., 37., 46., 55., 59., 60., 85., 88., 90., riječi „*certifikat za obavljanje poslova vjeroučitelja*“ zamjenjuju se riječima: „*saglasnost za obavljanje poslova vjeroučitelja*“.

Član 2.

U Pravilniku o vjeroučiteljima, u članovima 4., 5., 11., 14., 29., 32., 46., 53., 65., 78., 90., riječi „*Vjerskoprosvjeta služba - VPS*“ zamjenjuju se riječima: „*Uprava za obrazovanje i nauku*“.

Član 3.

U Pravilniku o vjeroučiteljima, u članovima 8., 9., 10., 11., 15., 18., 19., 22., riječi „*Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*“ u kontekstu izdavanja „*certifikata*“, odnosno „*saglasnosti*“ zamjenjuju se riječima „*Reisu-l-ulema*“.

Član 4.

Član 8. mijenja se i glasi:

„(1) *Posao nastavnika islamske vjeronauke u osnovnoj školi može obavljati lice koje ima važeću saglasnost Islamske zajednice za obavljanje tih poslova i diplomu stečenu na jednom od fakulteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini sa odsjeka za teologiju ili islamsku vjeronauku.*

(2) *Minimalni broj ECTS bodova potrebnih za obavljanje tih poslova i ostali detalji određuju se shodno važećim zakonskim i podzakonskim propisima nadležnih državnih organa.*

(3) *Izuzetno posao nastavnika islamske vjeronauke u osnovnoj školi može nastaviti obavljati i lice zatečeno na poslovima nastavnika islamske vjeronauke sa diplomom nekog drugog fakulteta i ugovorom o radu na neodređeno vrijeme koje za to ima saglasnost Islamske zajednice.*”

„(4) *Posao nastavnika/profesora islamske vjeronauke u srednjoj školi može obavljati lice koje ima važeću saglasnost Islamske zajednice za obavljanje tih poslova i diplomu stečenu na jednom od fakulteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini sa odsjeka za teologiju ili islamsku vjeronauku.*

(5) *Minimalni broj ECTS bodova potrebnih za obavljanje tih poslova i ostali detalji određuju se shodno važećim zakonskim i podzakonskim propisima nadležnih državnih organa.*

(6) *Izuzetno posao nastavnika/profesora islamske vjeronauke u srednjoj školi može nastaviti obavljati i lice zatečeno na poslovima nastavnika, odnosno profesora islamske vjeronauke sa diplomom nekog drugog fakulteta i ugovorom o radu na neodređeno vrijeme koje za to ima saglasnost Islamske zajednice.*

Član 5.

Članovi 8a, 8b i 8c brišu se.

Član 6.

U Pravilniku o vjeroučiteljima, u članu 11., stav (5), riječi „preporuka muftije“ zamjenjuju se riječima „mišljenje muftije“, a riječi „mišljenje glavnog imama“ zamjenjuju se riječima „preporuku glavnog imama“.

Član 7.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-08-2-3798-3/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.

19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

o imenovanju člana Upravnog odbora

Imenuje se prof. dr. Fuad Sedić, za člana Upravnog odbora Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću.

Imenovani će obavljati dužnost u skladu sa Pravilima Fakulteta, i drugim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te pozitivno-pravnim propisima do isteka mandata aktuelnog saziva Upravnog odbora Fakulteta.

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

O b r a z l o ž e n j e

Doc.dr. Hajrudin Hodžić član Upravnog odbora Fakulteta iz reda nastavnog osoblja, razriješen je dužnosti člana Upravnog odbora, jer je imenovan za

dekana Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću. Budući da je mjesto člana Upravnog odbora Fakulteta iz reda nastavnog osoblja razrješenjem imenovanog ostalo upražnjeno, Nastavno-naučno vijeće Fakulteta je predložilo prof. dr. Fuada Sedića za člana Upravnog odbora Fakulteta.

Uprava za obrazovanje i nauku je saglasno svojim nadležnostima iz Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta predložila Rijasetu da prof. dr. Fuada Sedića imenuje za člana Upravnog odbora Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću, iz reda nastavnika.

Rijaset je cijeneći navedene okolnosti prihvatio prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, te saglasno svojim nadležnostima iz člana 17. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, riješio kao u dispozitivu.

Pouka o pravnom lijeku: U slučaju da je nezadovoljna novim rješenjem, imenovani može uložiti prigovor Rijasetu u roku od 8 dana od dana preuzimanja rješenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-4329-3/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.

19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za ekonomske i finansijske poslove, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E
o imenovanju člana Upravnog odbora
Vakufske direkcije

Imenuje se Asmir Neimarlija za člana Upravnog odbora Vakufske direkcije iz reda zaposlenika, do isteka mandata aktuelnog saziva Upravnog odbora.

Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

O b r a z l o ž e n j e

Budući da je Amel Mešić, član Upravnog odbora Vakufske direkcije iz reda zaposlenika, razriješen dužnosti člana Upravnog odbora, Uprava za ekonomske i finansijske poslove je u skladu sa svojim nadležnostima iz Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta predložila Rijasetu da za člana Upravnog odbora Vakufske direkcije iz reda zaposlenika imenuje Asmira Neimarliju.

Na temelju navedenog riješeno je kao u dispozitivu.

Pouka o pravnom lijeku: U slučaju da je nezadovoljan ovim rješenjem, imenovani može uložiti prigovor Rijasetu u roku od 8 dana od dana preuzimanja rješenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 05-03-2-4329-2/19

Datum: 20. muharrem 1441. h.g.

19. septembar 2019. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 10. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 20. muharrema 1441. h.g., odnosno 19. septembra 2019. godine, na prijedlog Uprave za ekonomske i finansijske poslove, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E
o razrješenju člana Upravnog odbora
Vakufske direkcije

Razrješava se Amel Mešić dužnosti člana Upravnog odbora Vakufske direkcije. Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

O b r a z l o ž e n j e

Upravni odbor vakufske direkcije odobrio je Amelu Mešiću, zaposleniku Vakufske direkcije, neplaćeno odsustvo u trajanju od godinu dana, radi školovanja.

Budući da je imenovani član Upravnog odbora Vakufske direkcije iz reda zaposlenika Uprava za ekonomske i finansijske poslove je u skladu sa svojim nadležnostima iz Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, uzimajući u obzir navedene okolnosti, predložila Rijasetu da imenovanog razriješi dužnosti člana Upravnog odbora Vakufske direkcije.

Na temelju navedenog riješeno je kao u dispozitivu.

Pouka o pravnom lijeku: U slučaju da je nezadovoljan ovim rješenjem, imenovani može uložiti prigovor Rijasetu u roku od 8 dana od dana preuzimanja rješenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4193-2/19.

Datum: 6. muharrem 1441. god. po H.

5. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj br. 01-07-247-13/19. od 4. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Ljetinić, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Salkanović (Muhamed) hafiz Almir, bakalaureat/bachelor imameta, hatabeta i ta'lima, rođen 28. maja 1979. godine u Doboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Ljetinić, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tešanj i hafiz Almir Salkanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. septembra 2019. do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4393-2/19.

Datum: 25. muharrem 1441. god. po H.

24. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kalesija br. 02-07-1-501-8/19. od 5. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Tojšići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Muhamedbegović (Nusret) Sulejman, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 4. januara 1996. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Tojšići, Medžlis Islamske zajednice Kalesija, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kalesija i Sulejman Muhamedbegović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. septembra 2019. do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4492-2/19.

Datum: 1. safer 1441. god. po H.

30. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-243/19. od 18. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Seoča, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima

(*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama pripravnika

Halilović (Vahid) Ermin, profesor islamske teologije, rođen 3. marta 1989. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Seoča, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Ermin Halilović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. septembra 2019. do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4490-2/19.

Datum: 1. safer 1441. god. po H.

30. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-244/19. od 18. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Gornje Moštre, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Mušinbegović (Mehmed) Bahrudin, profesor islamske teologije, rođen 3. jula 1990. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Gornje Moštre, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Bahrudin Mušinbegović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. septembra 2019. do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4598-2/19.

Datum: 3. safer 1441. god. po H.
2. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 757-01-07/19. od 30. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Pečuj, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Skopljak (Mehmed) Aziz, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 20. marta 1996. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Pečuj, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Aziz Skopljak će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. oktobra 2019. do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine i važi do 30. septembra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4696-2/19.

Datum: 13. safer 1441. god. po H.

12. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj br. 01-07-353-6/19. od 3. oktobra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Medakovo, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Sinanović (Zijad) Samed, profesor islamske teologije, rođen 17. augusta 1991. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Medakovo, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tešanj i Samed Sinanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. oktobra 2019. do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine i važi do 30. septembra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4958-2/19.

Datum: 22. safer 1441. god. po H.

21. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno br. 220/19. od 15. oktobra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Voznik, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Vilajet (Mehmed) Haris, profesor islamske teologije, rođen 14. marta 1994. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Voznik, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, počevši od 10. oktobra 2019. godine do 9. oktobra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bugojno i Haris Vilajet će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 10. oktobra 2019. do 9. oktobra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 10. oktobra 2019. godine i važi do 9. septembra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4353-2/19.

Datum: 19. muharrem 1441. god. po H.
18. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2216/19. od 12. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Okanović (Sead) Mirel, profesor islamske teologije, rođen 24. marta 1987. godine u Brčkom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Trnovo, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 9. 2019. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Otes, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 1. oktobra 2019. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Mirel Okanović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4352-2/19.

Datum: 19. muharrem 1441. god. po H.
18. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2216-1/19. od 12. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bešlić (Mumin) Mehidin, profesor islamske teologije, rođen 23. januara 1979. godine u Zvorniku, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Bojnik, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razriješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 9. 2019. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Hrasno, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 1. oktobra 2019. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Mehidin Bešlić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4351-2/19.

Datum: 19. muharrem 1441. god. po H.
18. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2216-2/19. od 12. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Begić (Hamdija) Midhat, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 22. juni 1990. godine u Sarajevu, općina Centar, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Trzanj, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razriješava se navedene dužnosti zaključno sa 30. 9. 2019. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brijesće, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 1. oktobra 2019. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Midhat Begić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor.

Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4416-2/19.

Datum: 21. muharrem 1441. god. po H.
20. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Ključ br. 08-07-1-292-1/19. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Aščerić (Sulejman) Aldin, rođen 29. novembra 1984. godine u Zenici, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Bistrica, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 11. 5. 2017. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Humići, Medžlis Islamske zajednice Ključ, počevši od 18. maja 2017. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Ključ i Aldin Aščerić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 18. maja 2017. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4453-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-110-1/2019. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hodžić (Arif) Selmir, rođen 2. januara 1971. godine u mjestu Jezerski, općina Bosanska Krupa, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Toromani, Medžlis Islamske zajednice Cazin, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 7. 2019. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Miostrah, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. augusta 2019. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Cazin i Selmir Hodžić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4168-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.
3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bugojno br. 180/19. od 30. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Hodović (Hamid) Abdulaziz, rođen 12. maja 1980. godine u Sarajevu, općina Centar, imam, hatib i muallim u džematu Voznik, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Voznik, Medžlis Islamske zajednice Bugojno, zaključno sa 4. 8. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora i prelaska na drugo radno mjesto.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4426-2/19.

Datum: 21. muharrem 1441. god. po H.
20. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 278/2019. od 19. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o razrješenju dužnosti imama

Hujdur (Adem) Džemal, rođen 14. februara 1989. godine u Mostaru, imam, hatib i muallim u džematu Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, zaključno sa 30. 9. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4400-2/19.

Datum: 25. muharrem 1441. god. po H.
24. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 277/2019. od 19. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajedni-

ce u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o razrješenju dužnosti imama

Gušić (Enver) Tarik, rođen 26. augusta 1991. godine u Sarajevu, općina Centar, imam, hatib i muallim u džematu Tomislavgrad, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Tomislavgrad, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, zaključno sa 12. 2. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora i prelaska na drugo radno mjesto.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4455-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 001-07-1-126/2019. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o razrješenju dužnosti imama

Begić (Mustafa) Sabahudin, rođen 1. oktobra 1985. godine u mjestu Miostrarh, općina Cazin, imam, hatib i muallim u džematu Miostrarh, Medžlis Islamske zajednice Cazin, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Miostrarh, Medžlis Islamske zajednice Cazin, zaključno sa 31. 7. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4454-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-111/2019. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Ljubijankić (Abid) Džemal, rođen 22. septembra 1957. godine u mjestu Ljubijankići, općina Cazin, imam, hatib i muallim u džematu Liskovac, Medžlis Islamske zajednice Cazin, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Liskovac, Medžlis Islamske zajednice Cazin, zaključno sa 30. 9. 2019. godine, radi odlaska u penziju.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4485-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-245/19. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti glavnog imama

Hadžić (Hasan) Ibrahim, rođen 20. novembra 1956. godine u mjestu B. Mahala, općina Visoko, glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Visoko, razrješava se dužnosti glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Visoko, zaključno sa 26. 1. 2018. godine, radi odlaska u penziju.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4516-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 01-07-414/19. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti glavnog imama i imama

Slipac (Mehmed) Esad, rođen 9. maja 1953. godine u Glamoču, glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf i imam, hatib i muallim u Dužića džamiji, razrješava se dužnosti glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf i dužnosti imama, hatiba i muallima Dužića džamije, zaključno sa 30. 4. 2019. godine, radi odlaska u penziju.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4510-3/19.

Datum: 2. safer 1441. god. po H.
1. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Živinice br. 02-07-1-327/19. od 1. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Ejubović (Midhat) Eldar, rođen 13. jula 1987. godine u Tuzli, imam, hatib i muallim u džematu Gračanica, Medžlis Islamske zajednice Živinice, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Gračanica, Medžlis Islamske zajednice Živinice, zaključno sa 30. 9. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora i prelaska na drugo radno mjesto.

Husein-ef. Kavazović

Broj: 02-07-1-4790-3/19.

Datum: 13. safer 1441. god. po H.
12. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Livno br. 01-07-1-395/19. od 9. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imama (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Mehtić (Halil) Ismail, rođen 24. augusta 1984. godine u Zenici, imam, hatib i muallim u džematu Gornji grad - Topovi, Medžlis Islamske zajednice Livno, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Gornji grad - Topovi, Medžlis Islamske zajednice Livno, zaključno sa 31. 10. 2018. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora i prelaska na drugo radno mjesto.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4872-2/19.

Datum: 19. safer 1441. god. po H.
18. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 03-07-1-431/19. od 14. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imama (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Karić (Osman) Tajib, rođen 13. augusta 1956. godine u mjestu Sladna, općina Srebrenik, imam, hatib i muallim u džematu Hrvati-Ahmići, Medžlis Islamske zajednice Puračić, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu

Hrvati-Ahmići, Medžlis Islamske zajednice Puračić, zaključno sa 31. 10. 2019. godine, radi odlaska u penziju.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4914-2/19.

Datum: 19. safer 1441. god. po H.
18. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-173/2019. od 2. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imama (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Toromanović (Mehmed) Said, rođen 4. oktobra 1983. godine u Cazinu, imam, hatib i muallim u džematu Brđani, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Brđani, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, zaključno sa 31. 7. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora i prelaska na drugo radno mjesto.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4989-2/19.

Datum: 22. safer 1441. god. po H.
21. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most br. 02-07-1-168/19. od 8. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imama (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Jusić (Hasan) Amir, rođen 11. aprila 1979. godine u Cazinu, imam, hatib i muallim u džematu Gornje Hrustovo-Kerani, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, razrješava se dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Gornje Hrustovo-Kerani, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, zaključno sa 31. 10. 2019. godine, na osnovu sporazumnog raskida ugovora i prelaska na drugo radno mjesto.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4008-2/19.

Datum: 28. zu-l-hidže 1440. god. po H.

29. august 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jablanica br. 02-108/19. od 19. augusta 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Jablanica 1, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bandić (Mujo) Emin, nastavnik islamske vjeronauke, rođen 9. juna 1968. godine u mjestu Zovik, općina Hadžići, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Jablanica 1, Medžlis Islamske zajednice Jablanica, počevši od 1. augusta 2019. godine do 31. jula 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jablanica i Emin Bandić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. augusta 2019. godine do 31. jula 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2019. godine do 31. jula 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3614-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.
3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 186/19. od 30. juna 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Tomislavgrad, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Smajilović (Avdo) Omar, rođen 19. februara 1999. godine u Konjicu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Tomislavgrad, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 1. augusta 2019. godine do 31. jula 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Omar Smajilović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. augusta 2019. godine do 31. jula 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2019. godine do 31. jula 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4215-2/19.

Datum: 10. muharrem 1441. god. po H.
9. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čelić br. 02-07-64-2/19. od 3. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Brdo, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Klapić (Rifat) Halid, rođen 17. oktobra 1995. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brdo, Medžlis Islamske zajednice Čelić, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čelić i Halid Klapić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4486-2/19.

Datum: 28. muharrem 1441. god. po H.
27. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-240/19. od 18. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Srhinje, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Tokmo (Ismet) Amir, rođen 18. marta 1981. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Srhinje, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Amir Tokmo će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4487-2/19.

Datum: 28. muharrem 1441. god. po H.

27. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-241/19. od 18. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Gornji Kralupi, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Smajlović (Sulejman) Adnan, rođen 18. decembra 1987. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gornji Kralupi, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Adnan Smajlović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4488-2/19.

Datum: 1. safer 1441. god. po H.

30. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-242/19. od 18. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u

džemat Buci, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Ahmić (Fadil) Ermin, rođen 22. maja 1987. godine u Sarajevu, općina Centar, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Buci, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Ermin Ahmić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. novembra 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4489-2/19.

Datum: 1. safer 1441. god. po H.

30. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-248/19. od 18. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Vratnica, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Begić (Šefko) hafiz Faris, rođen 4. novembra 1993. godine u mjestu Kološići, općina Visoko, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat

Vratnica, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i hafiz Faris Begić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4517-2/19.

Datum: 2. safer 1441. god. po H.

1. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 02-07-412/19. od 17. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Kutanja, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Katkić (Ramo) Haris, rođen 3. jula 1994. godine u Banja Luci, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Kutanja, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf i Haris Katkić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. septembar 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4575-2/19.

Datum: 3. safer 1441. god. po H.
2. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Banovići br. 02-07-1-264/19. od 30. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Omazići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Smajlović (Rifet) Nedim, rođen 3. novembra 1989. godine u mjestu Ribnica, općina Banovići, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Omazići, Medžlis Islamske zajednice Banovići, počevši od 1. oktobar 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Banovići i Nedim Smajlović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. septembar 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4652-2/19.

Datum: 5. safer 1441. god. po H.
4. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 761-01-07/19. od 30. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Čakići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Helvida (Amir) Samed, rođen 3. septembra 1996. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Čakići, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 1. oktobar 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Samed Helvida će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. septembar 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4779-2/19.

Datum: 13. safer 1441. god. po H.

12. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 296/2019. od 4. oktobra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Omerovići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Omeragić (Jahija) Meho, rođen 28. februara 1988. godine u mjestu Rankovići, općina Novi Travnik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad i Meho Omeragić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. septembar 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4697-2/19.

Datum: 13. safer 1441. god. po H.

12. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj br. 01-07-352-8/19. od 3. oktobra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Jevadžije, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mulić (Salih) hafiz Anes, rođen 8. decembra 1997. godine u Tešnju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Jevadžije, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Tešanj i hafiz Anes Mulić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. septembar 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4729-2/19.

Datum: 13. safer 1441. god. po H.

12. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most br. 01-07-1-162-1/19. od 30. septembra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u

džemat Gorice, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Kudić (Halid) Amel, rođen 16. jula 1999. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gorice, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sanski Most i Amel Kudić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine do 30. septembar 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4912-2/19.

Datum: 19. safer 1441. god. po H.

18. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-172/2019. od 2. oktobra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Dera, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Čelenka (Hamza) Džafer, rođen 30. novembra 1998. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Dera, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Džafer Čelenka će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4913-2/19.

Datum: 19. safer 1441. god. po H.
18. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-171/2019. od 2. oktobra 2019. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Brđani, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiu-l-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Mujanović (Nihad) Evelin, rođen 7. augusta 1990. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brđani, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Evelin Mujanović će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4071-2/19.

Datum: 28. zu-l-hidže 1440. god. po H.

29. august 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik br. 03-07-1-582/2019. od 28. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Ibrahimović (Hajdin) Medin, profesor islamske teologije, rođen 6. marta 1988. godine u mjestu Poznanovići, općina Srebrenica, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Lušnica i Omerbašići, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, počevši od 1. septembra 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4110-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.

3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Maglaj br. 01-142-07/19. od 31. jula 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Hodović (Hamid) Abdulaziz, profesor islamske teologije, rođen 12. maja 1980. godine u Sarajevu, općina Centar, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ulišnjak, Medžlis Islamske zajednice Maglaj, počevši od 5. augusta 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 5. augusta 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4271-2/19.

Datum: 11. muharrem 1441. god. po H.

10. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Vitez br. 237/19. od 4. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Gaćić (Fehim) Fehim, profesor islamske teologije, rođen 24. jula 1982. godine u mjestu Varalići, općina Kakanj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Kruščica, Medžlis Islamske zajednice Vitez, počevši od 1. septembra 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4350-2/19.

Datum: 19. muharrem 1441. god. po H.

18. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2245/19. od 16. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8, 12, 53 i člana 54 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju muallime-stručnog saradnika za brak i porodicu

Zulić (Avdo) Adna, diplomirani politolog iz oblasti sigurnosti, rođena 24. novembra 1981. godine u Travniku, postavlja se na dužnost stručnog saradnika za brak i porodicu u službi za vjerske i odgojno obrazovne poslove Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 1. jula 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovana je dužna poslove stručnog saradnika za brak i porodicu u službi za vjerske i odgojno obrazovne poslove Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. jula 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4451-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-108/2019. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Curkić (Selim) Šefik, rođen 25. septembra 1965. godine u mjestu Orahova, općina Kotor Varoš, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Kličići, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. maja 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. maja 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4495-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 03-07-1-408/19. od 23. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Mujagić (Adil) Jasmin, profesor islamske teologije, rođen 21. jula 1990. godine u Vlasenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gnojnica, Medžlis Islamske zajednice Puračić, počevši od 1. oktobra 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4515-2/19.

Datum: 27. muharrem 1441. god. po H.
26. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Donji Vakuf br. 01-07-415/19. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čavak (Dževad) Amir, profesor islamske teologije, rođen 15. augusta 1983. godine u Bugojnu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u Dužića džamiji, Medžlis Islamske zajednice Donji Vakuf, počevši od 1. maja 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4510-2/19.

Datum: 2. safer 1441. god. po H.

1. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 03-07-1-409/19. od 23. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ejubović (Midhat) Eldar, profesor islamske teologije, rođen 13. jula 1987. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Prokosovići, Medžlis Islamske zajednice Puračić, počevši od 1. oktobra 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4452-2/19.

Datum: 3. safer 1441. god. po H.

2. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Cazin br. 01-07-1-109/2019. od 18. septembra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Toromanović (Mehmed) Said, profesor islamske teologije, rođen 4. oktobra 1983. godine u Cazinu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gnjilavac, Medžlis Islamske zajednice Cazin, počevši od 1. augusta 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. augusta 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4791-2/19.

Datum: 13. safer 1441. god. po H.
12. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Livno br. 01-07-1-396/19. od 10. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiu-l-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Gušić (Enver) Tarik, profesor islamske teologije, rođen 26. augusta 1991. godine u Sarajevu, općina Centar, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Topovi – Gornji Grad, Medžlis Islamske zajednice Livno, počevši od 13. februara 2019. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 13. februara 2019. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4077-2/19.

Datum: 28. zu-l-hidže 1440. god. po H.
29. august 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva goraždanskog br. 01-03-2-82-04/19. od 28. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Kozlić (Fikret) Amel, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 20. septembra 1981. godine u mjestu Vukotići, općina Zenica, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Rogatica na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Rogatica i Amel Kozlić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Rogatica u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4076-2/19.

Datum: 28. zu-l-hidže 1440. god. po H.

29. august 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva goraždanskog br. 01-03-2-82-05/19. od 28. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju glavnog imama

Grabus (Mansur) Esad, diplomirani arabist, rođen 27. aprila 1985. godine u Travniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Višegrad na period od jedne (1) godine, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Višegrad i Esad Grabus će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Višegrad u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4075-2/19.

Datum: 28. zu-l-hidže 1440. god. po H.

29. august 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva goraždanskog br. 01-03-2-82-06/19. od 28. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju glavnog imama

Hodžić (Juso) Miralem, rođen 29. augusta 1983. godine u Travniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Foča na period od jedne (1) godine, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2020. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Foča i Miralem Hodžić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i

glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Foča u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2020. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4081-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.

3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva zeničkog br. 01-07-1-377/19. od 29. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Hodžić (Mustafa) Nevres, profesor islamske teologije, rođen 2. januara 1980. godine u Gračanici, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Maglaj na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 1. septembra 2019. godine do 31. augusta 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Maglaj i Nevres Hodžić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Maglaj u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2019. godine i važi do 31. augusta 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4133-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.
3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva travničkog br. 01-07-2-294/19. od 30. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donešenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Indžić (Mustafa) mr. Salih, magistar islamskih nauka (oblast Hadisa), rođen 24. marta 1974. godine u Travniku, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Travnik na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 15. septembra 2019. godine do 14. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i mr. Salih Indžić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Travnik u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2019. godine i važi do 14. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4132-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.
3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva travničkog br. 01-07-2-293/19. od 30. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na

devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Sikira (Sejid) Omer, profesor, rođen 13. aprila 1974. godine u Kaknju, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Vitez na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 15. septembra 2019. godine do 14. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Vitez i Omer Sikira će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Vitez u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2019. godine i važi do 14. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4131-2/19.

Datum: 4. muharrem 1441. god. po H.
3. septembar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva travničkog br. 01-07-2-292/19. od 30. augusta 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju glavnog imama

Hadžić (Bećir) Zehrudin, profesor islamske teologije, rođen 4. jula 1978. godine u mjestu Šibenica, općina Jajce, postavlja se na dužnost glavnog imama

Medžlisa Islamske zajednice Jajce na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 15. septembra 2019. godine do 14. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Zehrudin Hadžića će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Jajce u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. septembra 2019. godine i važi do 14. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-4627-2/19.

Datum: 4. safer 1441. god. po H.

3. oktobar 2019. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva banjalučkog br. 01-07-1-442/19. od 1. oktobra 2019. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumade-l-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Jusić (Miralem) Adnan, bakalaureat/bachelor islamske vjeronauke, rođen 15. aprila 1981. godine u Derventi, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Banja Luka na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 1. oktobra 2019. godine do 30. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Banja Luka i Adnan Jusić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Banja Luka u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2019. godine i važi do 30. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijaseta Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijaseta IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; Redakcija: MEHO ŠLJIVO, SAMEDIN KADIĆ, SENADA TAHIROVIĆ, MEVLUDIN DIZDAREVIĆ, MUHAMED JUSIĆ i ALDINA SULJAGIĆ-PIRO; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ
lektura: AMINA UZUNALIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija BLICDRUK, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.